

ΥΠΟΤΕΧΝΙΚΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΦΕΞΗ

ΑΥΡΟΣ ΜΕΞΑΝΔΕΡ

ΓΡ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΣΤΕΛΛΑ ΒΙΟΛΑΝΤΗ

Η

ΕΡΩΣ ΕΣΤΑΥΡΩΜΕΝΟΣ

Καὶ κάποια ἄλλα διαλεκτὰ διηγήματα

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΦΕΞΗ
1916

111851

ΑΛΛΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

ΤΟ ΤΡΙΑΚΟΣΙΑΔΡΑΧΜΟΝ ΕΠΑΘΛΟΝ, διήγημα (1886).
ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ, μυθιστόρημα (1888).
ΝΙΚΟΛΑΣ ΣΙΓΑΛΟΣ, μυθιστόρημα (1890).
Η ΜΗΤΡΥΙΑ, διήγημα (1890).
ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ (1891).
ΠΑΙΔΙΚΟΝ ΘΕΑΤΡΟΝ (1896).
ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ, Σειρά Πρώτη (1901).
ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ, Σειρά Δευτέρα (1903).
ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ, Σειρά Τρίτη (1907).
ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΣΤΕΦΑ (1906).
Ο ΚΑΚΟΣ ΔΡΟΜΟΣ κι' ἄλλα καινούργια Διηγήματα (1914).
ΘΕΑΤΡΟΝ, Τόμος Α' (1913).
ΘΕΑΤΡΟΝ, Τόμος Β' (1913).
Ο ΚΟΚΚΙΝΟΣ ΒΡΑΧΟΣ, μυθιστόρημα (1914).

Πρὸς ἔκδοσιν:

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ, Σειρά Τετάρτη (Πετριές στὸν ἥλιο, Ἀνάρτης, κλπ).
ΘΕΑΤΡΟΝ, Τόμος Γ'.
ΣΤΑΧΥΑ ΚΑΙ ΠΑΠΑΡΟΥΝΕΣ, (Ἐντυπώσεις, χρονογραφήματα, κρι-
τικάί μελέται).
ΟΛΕΘΡΙΟΣ ΕΡΩΣ, ἀθηναϊκὸν μυθιστόρημα.
ΤΟ ΦΑΝΤΑΣΜΑ, μιὰ παλὰ ξακυνθινὴ ἱστορία.
ΜΥΣΤΙΚΟΙ ΑΡΡΑΒΩΝΕΣ, μυθιστόρημα.
ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 18^{ον}
ΑΙΩΝΑ.

ΣΤΕΛΛΑ ΒΙΟΛΑΝΤΗ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Α. ΠΑΠΑΚΩΣΤΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

111851

»Ω ΕΥ! ΠΟΥ ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΤΟ ΝΟΙΩΘΗΣ,
»ΕΓΕΜΙΣΕΣ ΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ ΟΛΑΚΕΡΗ ΜΕ
»ΤΟ ΒΑΘΥΤΕΡΟ ΠΟΝΟ, ΔΕΞΟΥ ΑΠΟ ΤΑ
»ΣΠΑΡΑΓΜΕΝΑ ΒΑΘΗ ΤΗΣ ΚΑΡΔΙΑΣ ΜΟΥ,
»ΠΟΛΥΑΓΑΠΗΜΕΝΗ ΜΟΥ, ΕΝΑ ΦΙΛΙ ΑΛΗ-
»ΘΙΝΟ, ΕΝΑ ΦΙΛΙ ΑΘΑΝΑΤΟ, ΑΠΟ ΚΕΙΝΑ
»ΠΟΥ ΜΟΝΟ ΜΙΑ ΠΟΝΕΜΕΝΗ ΑΓΑΠΗ,
»ΣΑΝ ΤΗ ΔΙΚΗ ΜΟΥ, ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΔΩΣΗ».

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἡ «Στέλλα Βιολάντη» («Ἐρως Ἐσταυρωμένος») εἶνε γραμμένη πρὸ δεκαπέντε ἐτῶν. Γιὰ κάμποσο καιρὸ ἐθεωρεῖτο τὸ καλύτερο ἀπὸ τὰ διηγήματά μου. Ἐπειτα τὴν ἐξετόπισαν ἄλλα νεώτερα. Κανένα ὁμως δὲν εἶχε τὴν δημοτικότητά του καὶ κανένα δὲν ἐδιαβάσθηκε ὅσο αὐτό. Μποροῦμε νὰ κρίνουμε κι' ἀπ' τῆς φορῆς ποῦ τυπώθηκε. Πρῶτα μπήκε στὰ «Παναθήναια» τοῦ 1901 (Τόμος Α', σελ. 283 καὶ κ.). Ἐπειτα τὸ ξανατύπωσα στὴν Β' Σειρὰ τῶν «Διηγημάτων» μου, ποῦ εἶνε τώρα ἐξαντλημένη. Ἀπὸ κεῖ τὸ πῆραν ἄλλα ἑπτὰ τοῦλάχιστον περιοδικά. Ὡστε τὸ σημερινὸ τύπωμα πρέπει νὰ εἶνε τὸ δέκατο. Ἐπειτα ἔγινε δράμα, μὲ σκηνικὴ μουσικὴ τοῦ κ. Καλομοίρη καὶ παίχθηκε στὰς Ἀθήνας καὶ παντοῦ ὅπου πῆγε ἡ Μαρίκα Κοτοπούλη, τὰ τελευταῖα αὐτὰ ἔξη χρόνια. Λίγα πλάσματα τῆς νεοελληνικῆς φαντασίας καὶ λίγα φιλολογικὰ ὀνόματα ἀντιλαλήθηκαν σὰν τὸ «Στέλλα Βιολάντη». Καὶ γιὰ τὸ μοναδικὸ τοῦ πράγματος θ' ἀναφέρω, ὅτι τὸν καιρὸ ποῦ πρωτοπαίχθηκε στὰς Ἀθήνας τὸ δράμα, ἑνας πιλοπώλης, γιὰ ρεκλάμα, ἐτύπωσε στῆς κορδέλλες τῶν ναυτικῶν του παιδικῶν καπέλλων τὸ ὄνομα «Στέλλα Βιολάντη» ! Ὑστερα ἀπὸ τὴ δημοτικότητα αὐτὴ τοῦ ὀνόματος τῆς ἡρώιδος, μοῦ φάνηκε πῶς ἔπρεπε ν'ἀντικαταστήσω μ' αὐτὸ καὶ τὸν πρῶτο ἐκείνο τίτλο τοῦ διηγήματος «Ἐρως Ἐσταυρωμένος», ποῦ δὲν τὸν μεταχειρίζεται πιά κανένας. Φωνὴ λαοῦ . . .

Ἡ «Στέλλα Βιολάντη» δὲν εἶνε ἐντελῶς πλάσμα τῆς φαντασίας μου. Ἀπὸ παρόμοια δράματα ποῦ συνέβησαν στῆς ἡμέρες μου, σχεδὸν μπροστὰ στὰ μάτια μου, μοῦ ἔδωσαν ἀφορμὴ νὰ πλάσω ἕνα τρίτο, δικό μου. Πολλοὶ βοῆκαν τὸν Παναγιῇ Βιολάντη ὑπερβολικὰ κακῶς. Δὲν τὸ πιστεύω... Ὅχι μόνο πιστότατα ἀντιγραφμένους εἶνε ἀπὸ τὴ ζωή, ἀλλὰ ἔχει καὶ

τόσο δικιο στα καμώματά του, όσο και η Στέλλα. Στο δράμα αυτό πα-
λέβουν η πατρική εξουσία μ' όλα της τα δικαιώματα, και η ελευθερία
του ατόμου με τα δικά της. Ο Παναγής Βιολάντης δέν είνε καθ'αυτὸ
κακός. Είνε μόνον κυριευμένος δλόψυχα ἀπὸ τὴν ιδέα, ὅτι πρέπει νὰ
διευθύνῃ τὰ παιδιὰ του, τὸ σπίτι του. Καὶ ὅχι κἄν ὅπως θὰ ἤθελε αὐ-
τός, ἀλλὰ ὅπως θέλει ὁ κόσμος, ποῦ λογαριάζει τὴν ὑπόληψί του καὶ
ποῦ τὸν τρέμει. Στενεύει τὴν καρδιά του γιὰ νὰ κἀνὴ τὸ χρέος του
σκληρά, ἀμείλικτα. Βέβαια, ὅλη ἡ συμπαθείά μας φέρεται πρὸς τὴ
Στέλλα Βιολάντη, ποῦ θυσιάζεται γιὰ μιὰ ιδέα ὑψηλότερη, εὐγενικώ-
τερη, ἀνθρωπινώτερη. Ἀλλὰ καὶ ὁ Παναγής δέν πρέπει νὰ φαίνεται
λιγότερο δυστυχισμένος. . .

Κριτικές ἀναρίθμητες γράφτηκαν γιὰ τὴ «Στέλλα Βιολάντη». Μὰ
ἀπὸ τῆς πιὸ ὀραῖες καὶ ἐνθουσιαστικῆς εἶνε ἐκεῖνη ποῦ δημοσίευσε στὴν
«Ἀκρόπολι» (1903) ὁ Βλάσης Γαβριηλίδης. «Αὐτὸ τὸ διήγημα—λέ-
γει —πλησιάζει πρὸς τὸ κλασσικόν, τουτέστι πρὸς τὸ τέλειον». Ἀλλὰ
ἔδῳ θὰ ταίριαζε νὰ τυπώσω ἓνα ἀνέκδοτο κριτικὸ γράμμα, ποῦ μοῦ
ἔστειλε τότε ὁ ἀλχημικὸς Περικλῆς Γιαννόπουλος. Τί σοφὴ, τί βαθειὰ
ποῦ εἶνε ἡ ἀνάλυσις ποῦ κάνει, καὶ πόσο μ' ἐκολάκεψε ἡ προσοχὴ τοῦ
χάρισε στὸ ἔργον μου ἓνας τέτοιος ἄνθρωπος! Δυστυχῶς, θὰ ἔπρεπε νὰ
ψάξω στὰ παλῆά μου χαρτιά, τὰκατάστατα, καὶ δέν ἔχω τώρα καιρό.

Μάϊος, 1914

ΓΡ. Σ.

ΣΤΕΛΛΑ ΒΙΟΛΑΝΤΗ^(*)

Στὸν κύριον Γρηγ. Ξενόπουλον
ἀφοῦ διάβασα τὸν «Ἐσταυρω-
μένον Ἑρωτα».

Ψυχὴ τοῦ θρήνου,
Τοῦ μαρτυρίου καὶ τῆς θυσίας,
Στέλλα Βιολάντη!
Μέσ' στὸ μοσκόβολο νησάκι ποῦ ἀνασαίνει
Μὲ τὴν πνοὴ τοῦ γιασεμιοῦ καὶ με τοῦ κρίνου,
Ὡ φλόγα ἐρωτικὴ πλατειὰ χυμένη!
Ἐπέταξε ἡ ψυχὴ σου
Μέσ' ἀπὸ τὴν ἀνήμερη τὴ φυλακὴ σου,
Γιὰ νὰ ὀμορφῇνῃ κάποια κόλασιν
Ἱστορισμένη

(*) «Ὁ Ἐσταυρωμένος Ἑρως» πρωτοδημοσιεύθηκε στὰ «Παναθή-
ναια» τοῦ 1901. Ἐκεῖ τὸν διάβασε ὁ ποιητὴς κ' ἔστειλε στὸν συγγρα-
φέα αὐτὸ τὸ ποίημα. Ἀργότερα (1908), ὅταν ἡ «Στέλλα Βιολάντη»,
ἔγινε δράμα, ὁ συγγραφέας ἔβαλε αὐτὸ τὸ ποίημα ἀντὶ προλόγου.
Ἀπαγγέλλεται στὴν ἀρχή, πρὶν ἀνοίξῃ ἡ αὐλαία, με ὑπόκρουσι ὀρχή-
στρας, γραμμὴν ἀπὸ τὸν κ. Μ. Καλομοίρη.

Ἀπὸ κανένα Δάντη,
Στέλλα Βιολάντη!

Στὴ φύλαξή σου μέσα τὴν ἀνήμερη,
Σοῦ μοσχοβόλησα τὴ φρίκη σου
Καὶ σοῦ ἔγινα ὄνειρό σου·
Καὶ τὸν ἀνάξιον ἀγαπητικό σου
Τὸν ἔφερα, (ὅχι ὥς ἦτανε), μπροστά σου,
Τὸν ἔφερα καθὼς τὸν ἐλαχτάριζεν
Ἡ δυνατὴ παρθενικὴ καρδιά σου·
Καὶ τὴ στερνὴ σου τὴν πνοή
Τὴ δέχτηκα καὶ τὴν ἐξεπροβόδησα
Στῶν τρυγόνων τοὺς θρήνους,
Στῶν καθαρῶν νερῶν τὰ μουρμουρίσματα
Καὶ στοὺς δλύευδους καὶ δάσπρους κρίνους.
Καὶ τὴν πνοή σου τὴ στερνὴ
Τὴ βόηθησα νὰ πῇ νὰ ζωντανέψη,
Σὲ κάποιους ἄλλους κόσμους πρὸ μεσοῦς,
Κάποια καρδιά βαθύτερη
Κ' εὐγενικώτερη μιὰ σκέψη.
Κ' ἔγινα Μοῦσα 'ς ἓνα ποιητὴ
Καὶ τοῦ ψιθύρισα νὰ σὲ ἀναστήσῃ. (*)

Εἶμαι ἡ φτωχοῦλα ἡ ρεξεντά,
Ἐκεῖνη ποῦ εἶχ' ἀνθίσει
Στῆς φοβερῆς σοφίτας σου τὴν ἄκρη·
Κι' ἀγγάντια στὴ σκληράδα τῶν οὐτιδανῶν,

(*) Ἡ *ἱστορία* διορθώνει ὁ ποιητὴς σὲ δευτέρῃ ἐκδοσὶ αὐτοῦ τοῦ ποιήματος. Καὶ σὲ μᾶς τὸ *ἱστορίδιον* φαίνεται πρὸ ταιριαστό. Ἀφίνουμε ὁμῶς τὸ *ἀναστήσῃ*, γιατί ἐπάνω 'ς αὐτὴ τὴ λέξι εἶνε καμωμένη ἡ μουσικὴ τοῦ κ. Καλομοίρη.

Κι' ἀπάνου στὸ σκληρὸ τοῦ πάθους σου διαμάντι,
Ἦμουν ἐγὼ τὸ δάκρυ
Ποῦ ὁ βαθύς σου ὁ πόνος
Τό εἶχε στερέψει ἀπὸ τὴ βρούση τοῦ ματιοῦ σου,
Στέλλα Βιολάντη!

7 Ἀπριλὸς 1901

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

Ἀθήναι, 12 Ἀπριλίου 1901

Ἀγαπητέ μου Παλαμᾶ,

Εἶχα σὰν ἓνα προαίσθημα, —δὲν ξέρω γιατί, ἴσως ἀπὸ μερικὰ καλὰ γράμματα ποῦ εἶχα λάβει γιὰ τὸν «Ἐσταυρωμένον Ἑρωτα» —ὅτι κάποια μεγάλη καὶ ξεχωριστὴ τιμὴ ἐπερίμενεν αὐτό μου τὸ διήγημα.

Καὶ νά, προχθὲς τὸ βράδυ, μοῦ ἔρχεται τὸ θαυμάσιο ποίημά σου. Ἀργησα, βλέπεις, νὰ σ' εὐχαριστήσω, γιατί ἄργησα καὶ νὰ συνέλθω ἀπὸ τὴ συγκίνησι ποῦ μοῦ ἐχάρισες. Ὡ τὴν εὐτυχισμένη Στέλλα Βιολάντη! τὴ μακαρίζω ποῦ τὴν ἔφαλεν ὁ Ποιητὴς, καὶ τῆς εἶπε τὰ ὠραῖα καὶ ἀρμονικὰ λόγια, ὅσα ἤθελα μὰ δὲν μποροῦσα νὰ τῆς 'πῶ ἐγώ. . . Σ' εὐχαριστῶ, ἀδελφέ! Μοῦ στόλισες μὲ διαμάντια ἀληθινὰ τὸ φτωχό μου ἔργο, καὶ μοῦ ἔκαμες τὴ μεγαλύτερην εὐτυχία τῆς ζωῆς μου.

Καὶ τώρα, θὰ μοῦ ἐπιτρέψῃς νὰ δημοσιεύσω τὸ ποίημά σου σὺν κλάϊ τοῦ «Ἐσταυρωμένου Ἑρωτος»; Βέβαια δὲν θὰ μοῦ τὸ ἀρνηθῇς. Εἶνε σὰν ἐκεῖνες τῆς ζωγραφιστῆς κορνίζες ποῦ ἀξίζουν πολὺ περισσότερο ἀπὸ τὴν εἰκόνα· καὶ τῆς ἀνήκει.

Σ' εὐχαριστῶ καὶ σὲ φιλῶ.

Δικός σου

ΓΡΗΓ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΓΓΩΡΙΣΑ τὴ Στέλλα Βιολάντη, ἄνθος μέσα εἰς «τὸ ἄνθος τῶν λαμπρῶν ζακυνθίων παρθένων», ποῦ ψάλλει ὁ ποιητής μας.

Εἶχε τὴν κάτασπρη, τὴ γαλατένια σάρκα τοῦ κρίνου· κι' ἀλήθεια, ἦταν περισσότερο λουλοῦδι παρὰ ἄνθρωπος τὸ δροσερὸ καὶ λευκὸ αὐτὸ πλάσμα, μὲ τὰ μαῦρα μάτια τὰ χαριτοβλέφαρα.

Τὴν ἐγνώρισα μπουνμποῦκι ἀνάνοικτον ἀκόμα καὶ ἄγουρο, καὶ τὴν εἶδα πάλι ὅταν ὥριμασε κ' ἐπρωτάνοιξε τὰ παρθενικά φύλλα — ὦ, τί θαυμαστή ποῦ ἦταν! — κ' ἐσκόρπισε τὴν εὐωδία τῶν πρώτων ἡμέρων...

Τὴν εἶδα μιὰ βραδυὰ καλοκαιριοῦ ἀλησιμόνητη, στὸ μαγικό μας Κρουονέρι, μέσα στὴ βάρκα, στὸ «θαλάσσιον ξύλον» τοῦ ποιητοῦ μας, ποῦ ἔπλεε «γέμον ἔρωτος καὶ φωνῶν μουσικῶν». Καὶ τὴν εἶδα στὸ πλάγι τοῦ νέου, τοῦ πλάγνου, ποῦ τῆς ἐψιθύριζε λόγια κρυφά, ἐνῶ ἐκείνη κρατοῦσε ψηλὰ τὸ κεφάλι, κ' ἔλεγε πῶς δὲν τᾱκούει κι' ἂν τᾱκούη, πῶς δὲν τᾱ πιστεύει τὰ λόγια τὰ πλάνα. Ἄ, εἶχε τὴν ὑπερηφάνεια του τὸ καλὸ κορίτσι! Μὰ στὴν ἄκρη τῶν μαύρων ματιῶν, μ' ὅλο τὸ ξάφνιασμα καὶ τὴ στενοχώρια, μοῦ φάνηκε πῶς εἶδα σὰν μιὰν ἀκτῖνα χαρᾶς μυστικῆς. Ὡ, τὰ ψευτόλογα ποῦ πλανοῦν τοὺς ἀθώους! Μὴ δὲν ἦταν ἡ μεγάλη ἐκείνη βραδυὰ τῆς ζωῆς της, ποῦ ἐπίστεψεν ἡ κόρη στὸ τέλος πῶς εἶνε ἡ Ἐκλεκτή, λίγες

«ὄρες πρὶν πάσῃ μὲ κάλλα χαρτιοῦ φιστιλί, μὲ τὴν ἄσπρη μαργαρίτα στὴν κόχῃ, καὶ πρὶν χαράξῃ ἐπάνω τὴν αἰώνια κατάδική της: «Εἶμαι δική σου!»;

Καὶ τὸ ἔγραψε μ' ἀπόφασιν ἡ ἀθώα, καὶ τὸ εἶπε μὲ πεποίθησι, γιὰ νὰ μὴν τὸ ξεπῇ. Κι' ἀπὸ τότε τῆς ἐχάρισα ὅλη μου τὴ συμπάθεια, γιὰτὶ ἦταν τὸ θῦμα. Καὶ μὲ Νεράϊδα ποῦ γνωρίζει ὅλα τὰ μυστικά, μὲ Νεράϊδα ποῦ ξέρει τί γίνεται σὲ κάθε καρδιά, σὲ κάθε σπίτι, σὲ κάθε παράμερο, σὲ κάθε σκοτάδι, Αὐτὴ μ' ἐπῆγε στὸ σπίτι τῆς Στέλλας Βιολάντη, — στὸ νεώτεστο παλατάκι τῆς Καινούργιας Ρούγας, — κ' ἐκεῖ μοῦ τὰ εἶπε, κ' ἐκεῖ μοῦ τὰ ἔδειξεν ὅλα!

Κ' εἶδα τὸν κρίνο μαραμμένο, ὅταν ἄστραψε κ' ἐβρόντησε κατ' ἐπάνω του ἡ πατρικὴ ὀργή. Μὰ καὶ τί ἄλλο ἤθελε γιὰ νὰ μαρτυρῇ ἓνας κρίνος;

Κ' εἶδα τὴ θλίψι τῆς Στέλλας τὴν ἀδάκρυτη, τὴ βουβή, τὴν ὑπερήφανη. Καὶ τὴν εἶδα πληγώμενη, μωλωπισμένη, ἀλλὰ τοὺς φοβερώτερους σπαραγμούς, τὴ μεγαλύτερην ὁδύνῃ ἔχοντας κρυμμένη βαθειὰ στὴν ψυχὴ, — τὴ Στέλλα τὴν ἐρωτευμένη ποῦ ἐμαρτυροῦσε.

Καὶ τὴν ἄκουσα νὰ ψιθυρίζῃ μ' ἀνέκφραστη συντριβὴ τὸ ἀπελπισμένο ἐκεῖνο: «Ἀχ, πάει! δὲν μὲ χωράει ἄλλο τὸ σπίτι τοῦ πατέρα μου!» Κ' ἔπειτα εἶδα ὅλο τὸ ἐξαφνικόν, τὸ τρομακτικὸν ξύπνημα τῆς δυνατῆς ἐκείνης ψυχῆς, ποῦ τὴν ἐδοκίμαζεν ἡ βία καὶ τὸ μαρτύριον. Κι' ἄκουσα τὰ χίλια «ὄχι» ποῦ ἐπρόφερε, τὸ ἓνα σπαρακτικώτερο ἀπὸ τ' ἄλλο, τὰ «ὄχι» τὰ πεισματικά, τὰ ἰσχυρὰ καὶ μεγαλόπρεπα, ποῦ ἔμοιαζαν μὲ τόσους βράχους, μέσα στὴν ἄγρια θάλασσα τῆς ὀργῆς, τοῦ μίσους, τῆς ἀδικίας.

Κ' ἔπειτα τὴν εἶδα νάνεβαίνῃ τὸ Γολγοθᾶ της, τὴ στενὴ ἐκείνη καὶ γυριστὴ σκαλίτσα τῆς σοφίας, σὰν φάντασμα στὸ σύθαμπο μέσα τοῦ δειλινοῦ, στὸ φῶς ποῦ ἔστελνεν ἀπὸ δυὸ μικροὺς φεγγίτες ἢ ψιχομαχοῦσα ἡμέρα... Κ' ἦταν στὸ μπράτσο τοῦ πατέρα της, τὴν ὥρα ἐκείνη, κ' ἔλεγε πῶς μετάνιωσε

ὁ γέρος γιὰ τὴν σκληρότητά του καὶ πῶς τὴν ὡδηγοῦσε στὸ γαμπρό. «Ἀχ, ναί: σὲ Κάποιον τὴν ὡδηγοῦσε καὶ τότε...»

Καὶ τὴν εἶδα ψηλά, στὴ μικρὴ καμαροῦλα τῆς σοφίας, ποῦ τῆς ἐνθύμιζε τὰ εὐτυχισμένα παιδικὰ της χρόνια, μὲ τὴν ἀνθισμένη ρεζεντὰ στὸ παράθυρο, στὴ στενὴ καμαροῦλα ποῦ, — ὦ εἰρωνεία! — τὴν εἶχαν κλείσει μεγάλῃ, ἢ νάρνηθῇ τὴν Ἀγάπῃ της ἢ νὰ πεθάνῃ.

Κ' ἐδῶ μέσα τὴν εἶδα νὰ κλάψῃ, γιὰ πρώτη καὶ ὕστερη φορὰ. «ὦ, τὸν ἀπέραντον ἐκεῖνο θρόνο! Ἡ νύκτα ἔλαιγε μαζί της, κ' εἰς τὸν κατάμαυρον οὐρανὸν τὰ ἄστρα ἔλαμπαν δακρυστάλακτα.

Καὶ κάτω... κάτω ἐγιόρταζαν χαροκόποι, ἐδιασκεδάζαν, ἐτραγουδοῦσαν. Ἀλήθεια: ἀπ' ὅλην αὐτὴ τὴν ἱστορίαν, κανένας ἄλλος δὲν εἶχε νὰ ὑποφέρῃ, παρὰ ἡ Στέλλα, — ἄχ, ἡ δυστυχισμένη ἡ Στέλλα.

Καὶ μὴν αἰγὴ, εἶδα σκόρπια τὰ χλωμά, τὰ μαραμμένα πέταλα τοῦ κρίνου... Ἡ Στέλλα Βιολάντη ἐπροτίμησε νάρνηθῇ τὴ ζωὴ της παρὰ τὴν Ἀγάπῃ της. Καὶ πέθανε χωρὶς νὰ μ' ᾔθῃ ποτὲ τὴ φοβερὴν ἀλήθεια, — τὴν ἐλυπήθη πιά ὁ Θεός, — πέθανε μὲ τὴ γλυκεῖα πλάνη πῶς κάποιος τὴν εἶχεν ἀγαπήσῃ.

Τότε, ὦ, τότε ἡ μυστικὴ μου συμπάθεια ἔγινε λατρεία. Καὶ μὲ τὴ λατρεία αὐτή, θὰ στήσω σήμερον τὸ βωμὸ μου, μικρὸ καὶ φτωχὸ καὶ ἀστόλιστο: καὶ δὲν ἐλπίζω νὰ μοῦ τὸν στολίσουν παρὰ μερικὲς «καλὲς κ' αἰσθαντικὲς ψυχὲς» μὲ τὰ διαμάντια τῆς συμπαθείας, ποῦ ἴσως θὰ τοὺς ἀποσπάσῃ ὁ ἐσταυρωμένος αὐτὸς Ἐρως, στὴ θλίψι τοῦ φρικτοῦ μαρτυρίου καὶ τοῦ ἀδίκου θανάτου.

Α'.

Ήταν εποχή, πού οί υπάλληλοι τοῦ Ἀγγλικοῦ Τηλεγραφείου ἔπαιζαν, στή μικρήν ἐκείνη πόλιν, ρόλο *χρυσῆς νεολαίας*. Παιδιά καλῶν οἰκογενειῶν οἱ περισσότεροι, χωρὶς ἀνάγκες, ἐξώδευαν τὸ μικρὸ τους μισθὸ σὲ λοῦσα καὶ σὲ διασκεδάσεις. Στὴν ἐνδυμασία καὶ στοὺς τρόπους, οἱ δυὸ ἢ τρεῖς ξένοι τηλεγραφηταί, νεαροὶ Ἀγγλοὶ, εὐσωμοὶ καὶ ροδοκόκκινοί, ἐχρησίμευαν ὡς ὑπόδειγμα εἰς τοὺς ἐντόπιους. Τὰ ἴδια κομψὰ καὶ πλατεῖα κοστούμια, τὰ ἴδια παράξενα καπέλλα, τὰ ἴδια χρωματιστὰ ὑποδήματα, οἱ ἴδιες σκερτσόζικες γραβάτες, καὶ πάντα στὴν κομπότρυπα ἓνα λουλουδί φανταχτερό. Τοὺς σχετικῶς εὐπόρους ἐπροσπαθοῦσαν νὰ μιμοῦνται καὶ οἱ πτωχότεροι συνάδελφοι. Ἔτσι ὁλόκληρον τὸ σωματεῖον ἐσκορποῦσε μιὰ λάμψη, πού εἶχε τὴν ιδιότητα νὰ τραβᾷ κάθε πεταλοῦδα ἢ πεταλουδίτσα, τὸ δὲ γυναικεῖον ὄνειρον τῶν δεκαοκτῶ καὶ εἴκοσι χρόνων ἦταν ἐκεῖ ὁ «ἄγγλος» τηλεγραφητής, ὅπως ἐδῶ στὰς Ἀθήνας ὁ Εὐέλπις ἢ ὁ Δόκιμος.

Τῆς περισσότερες ἐπιτυχίης ἐμετροῦσεν ὁ Χρηστάκης Ζαμάνος. Δὲν ἦταν ὁ πιὸ εὖμορφος, οὔτε ὁ πιὸ πλούσιος. Μελαχροινὸς πολὺ, μὲ παχειὰ χεῖλη, μὲ κάτωσπρα δόντια, μὲ σγουρὰ κατάμαυρα

μαλλιά, ἀμούστακος σχεδόν, ψηλὸς καὶ ἀτελείωτος, καθὼς ἐφοροῦσε τὴν ἀγγλική του φορεσιά, ἔμοιαζε λιγάκι μ' ἐξωτικὸν ἡμίγριον, πού ἐπολιτίσθη τότε-ὑστερα ἀπὸ Ἀγγλους. Σοῦ εἶχεν ὅμως μιὰ γλύκα, μιὰ χάρι ὁ μασκαρᾶς! Τὸ γέλιο του μάλιστα, — ἓνα χαμόγελο παιδικό, γεμάτο καλωσύνη καὶ ἀιδωότητα, — ἔσταζε μέλι καὶ κατακτοῦσε κόσμον. Τὸν ἀγαποῦσαν ὅλοι, χωρὶς νὰ ἐρωτᾷ κανεὶς τί ἦταν ἀπὸ μέσα. Οἱ γυναῖκες, μικρές, μεγάλες, ἐτρελλαίνοντο νὰ τὸν βλέπουν· τὰ ματάκια ἐγλάρωναν ἐρωτικώτατα μόλις τὸν ἀντίκρυζαν στὸν περίπατον καὶ οἱ τσέπες τοῦ χαϊδεμένου ἦσαν πάντα γεμάτες ραβασάκια, ἀπὸ τὰ παρθενικά καὶ δειλὰ ὡς τὰ πιὸ τολμηρὰ καὶ ξετσιπώτα.

Ἡ Στέλλα, ἡ μεγαλύτερη κόρη τοῦ Παναγῆ Βιολάντη, τὸν ἐκύνταζεν ἀδιάφορα. Δὲν εἶχε τόση φιλοδοξία αὐτῇ· δὲν ἔβαλε ποτὲ μὲ τὸ νοῦ της νὰ κατακτήσῃ νέον, πού καθεμὶν τὸν ἤθελε καὶ τοῦ τὸ ἔδειχνεν. Ἐπειτα εἶχε καὶ τὴν υπερηφάνεια του τὸ καλὸ κορίτσι. Δὲν θὰ καταδέχετο ποτὲ νὰ γείνη μιὰ ἀπ' τῆς πολλῆς. Νᾶγαπηθῇ ἀπὸ ἓναν ἄνθρωπον ἀληθινά, νὰ τὸν ἀγαπήσῃ ἀληθινώτερα, νὰ τῆς τὸν δώσῃ μὲ τὴν εὐχή του ὁ πατέρας της καὶ νὰ ζήσουν εὐτυχισμένοι, αὐτό, ναί, ἦταν τὸ νειρό της. Κ' ἐνοοῦσεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς δὲν ἦταν, δὲν μπορούσε νὰ εἶνε ὁ Χρηστάκης Ζαμάνος· γι' αὐτό, ἂν καὶ τὸν ἐγνώρισε λιγάκι, ἂν καὶ τῆς ἄρεσε κατὰ βάθος, ἐξακολουθοῦσε νὰ τὸν κυττάζῃ ἀδιάφορα. Ὅποτε τὴν ἐχαιρετοῦσεν εἰς τὸν περίπατον, ἡ Στέλλα ἀνταποκρίνετο μὲ ὅλην τὴν σοβαρότητα καὶ τὴν ἀξιοπρέπεια καὶ κάποτε πού ἐκάθησε δίπλα της εἰς τὸ Ζαχαροπλαστεῖον, — σύμπτωσις βέβαια, — δὲν ἐγύρισε νὰ τὸν κυττάζῃ οὔτε μία φορὰ.

Δὲν ἦταν εἰς θέσιν νὰ τὸ ἐξηγήσῃ αὐτὸ ὁ Ζαμάνος, καὶ τὸ παρεξήγησε· τὸ ἐπῆρε γιὰ περιφρόνησι· ὁ ἐγωισμὸς τοῦ χαϊδεμένου ἐπληρώθη, καὶ ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἡ Στέλλα Βιολάντου ἐκαρφώθη στὰ καλά.

— Ἀσε τὴν κ' ἐγνοία της, εἶπε σ' ἓνα φίλο του, στὸν
Στέλλα Βιολάντη

“Αγγλο Στέφενσων, — άσε την και θα την κάμω εγώ να δου-
λιστή !

“Η αλήθεια είναι, ό κατακτητής έδυσκολεύθη. Κάθε τρόπον
μεταχειρίσθηκε για να της δείξη αγάπην, για να την πείση ότι
αυτήν προτιμά απ’ όλες· αλλά ή Στέλλα άργησε να το κατα-
λάβη, και προπάντων άργησε να το πιστέψη.

“Επιτέλους έδέχθη κ’ ένα γράμμα του. Της το έβαλε με
τρούπο στο χέρι, τη βραδυά που είχαν πάγει με της βάρκες στο
Κρουονέρι, μιιά μεγάλη παρέα. Της ήλθεν, αλήθεια, να του το
δώση οπίσω· αλλά τα έχασεν, έτρεμεν όλη, δέν ήξερε πώς να
το κάμη χωρίς να έκτεθῇ. Κ’ έτσι, για να μη γείνη σκάνδαλο, το
έχασεν εις την άσημένια της ζώνη, με την άπόφαισι να του
το γυρίση αλλοιώς, χωρίς καν να το άνοιξη . . .

“Ως που να φτάση στο σπίτι της, άλλαξε λίγο τη γνώμη·
έπειτα έτυχε κ’ ένας άλλος πειρασμός : το γράμμα ήταν άνοιχτό,
χωρίς φάκελλο.

“Εκλείσθηκε στην καμαρούλα της, άργά, και πριν να γδυθῇ,
το εδιάβασε. Πόσες φορές ; Ούτε κ’ εκείνη δέν ξέρει. Ξέρει
μονάχα, ότι όλο το κερί του κομοδίνου της είχε καίῃ το γαλά-
ζιο κανδηλάκι που έκαie στο κομδ άρχισε να τσιτσιρίζῃ· από
της γούλλιες του παραθύρου έθαμπόφεγγε το καλοκαιρινό γλυ-
κοχάραγμα· κ’ εκείνη ακόμα με το γράμμα στο χέρι, ντυμένη
όπως ήλθε, ξέχωρ’ από το ψάθινο καπελλάκι και από την άση-
μένια ζώνη, που τα είχε πετάξει επάνω στο κρεβάτι ! . . .

“Ε, ως την ώραν εκείνη ή Στέλλα το είχε πιστέψει. Είχε
και την υπερηφάνεια του το καλό κορίτσι. Και γιατί τάχα να
μη την αγαπούσεν αληθινά, κι’ αυτήν μονάχα, ό Χρηστάκης ;
Δέν της άξιζε μήπως ; Δέν ήταν εύμορφη ; δέν ήταν από σπίτι
καλό ; δέν είχε προίκα μεγάλη ; Και τί της έλειπε ; ποιά ήταν
ή καλύτερή της ;

Και με το χάιδμα του έρωτικού γράμματος, με το ψιθύρι-
σμα των γλυκών λόγων που έπλημμυρούσαν το δωμάτιον ως με
μουσικήν, έξύπνησεν όλος ό έγωισμός της ωραίης και πλουσίας

νοικοκυροπούλας, που εις την κοινωνίαν εκείνην είχε αντίζηλες
άρχοντοπούλες και κοντεσίνες. Κ’ έξύπνησεν ευχάριστα πολύ, ‘ς
ένα αίσθημα ικανοποιήσεως βαθειάς, που έτόνωνε το παρθενι-
κόν σώμα, μ’ όλην την εξάντλησιν της άγρυπνίας και της συγ-
κινήσεως. “Ω, ναί, την ξεχώρισεν ό Χρηστάκης και την αγάπη-
σεν. “Ηταν ή “Εκλεκτή.

Και με την σκέψιν αυτήν, ανώρθωσε το κυπαρισσένιον ανά-
στημα, κ’ έπρότεινε τα ώριμα στήθη, κι’ άνοιξεν άπλανή και
δνειροπόλα τα χαριτοβλέφαρα μαύρα μάτια, κ’ έσήκωσε τα
τορνευτά χέρια ως το κεφάλι, κ’ έτράβηξε της μεγάλης φουρ-
κέτες που της έκορατούσαν τον κότσο, κ’ έτινάχθη με κίνημα
ζώου ωραίου, υπερηφάνου, κι’ άφησε να καταπέση ως μαύρος
χείμαρρος ή άφθονη κόμη της . . . “Επειτα συνέπλεξε τα δά-
κτυλα αποπίσω, κ’ έστήριξε το ίνιον εις τας παλάμας. Εις αυ-
τήν την στάσιν,—ώ, τί θαυμαστή που ήταν !—έμεινεν ώραν
πολλήν.

“Ηθελεν, έκολακεύετο, ήταν εύτυχής να την αγαπά ό Χρη-
στάκης. Ξέρετε, ότι άμα ή γυναίκα θέλη, άμα δέχεται να την
αγαπά ένας άνδρας, αυτό σημαίνει ότι τον αγαπά. Τέτοια είναι
ή αγάπη της από την φύσιν, παθητική, και γι’ αυτό ποτέ ή πολυ
σπάνια έχει την πρωτοβουλίαν. Και τώρα ή Στέλλα προσπαθεῖ,
χωρίς κόπον, να ένθυμηθῇ όλας τας λεπτομερίας της εκδηλώσεως,
όλην την ιστορίαν της συνεννόσεως, τα μικρά επεισόδια των
συναντήσεων, από μήνες τώρα, τα τρυφερά του βλέμματα, το
επίμονον παρακολούθημα, τα διαφορούμενα μισόλογα,—όλα, από
την στιγμήν της πρώτης γνωριμίας με την τυπικήν αλλά χαρι-
τωμένην υπόκρισιν, ως την θερμήν χειραψίαν του αποψινού
άποχωρισμού, εις την αποβάθραν. . . Και τα παραμικρότερα, και
τα πλέον άσήμαντα είχαν τώρα άμέτρητην βαρύτητα. “Απορούσε
κι’ αυτή ή ίδια· πώς τα ένθυμεῖτο με τόσην διαύγειαν· δέν
ήξερεν ότι της είχαν κάμει τόσην έντύπωσιν. Τον αγαπούσε,
πριν να διαβάση το γράμμα του . . .

“Επese να κοιμηθῇ, αλλά ό ήλιος την ηύρεν άγρυπνην.

Πρώτη φορά της συνέβαινε τέτοιο πράγμα· ήταν ο πρώτος της έρωας αυτός. Όταν έσπούδαζεν εις τὸ Ἀρσάκειον τῆς Κερκύρας, εἶχε ποθήσει νάγαπηθῇ ἀπὸ ἕναν εὐμορφον μαθητὴν, ποῦ κάποτε τὸν ἔβλεπεν· ὅμως ὁ ἐφηβικός της πόθος ἔμεινε πόθος κ' ἐσβύσθη, καὶ μάλιστα χωρὶς ὁδύνην, γιατί ὁ μορφονεὺς τὰ εἶχε πρὸ πολλοῦ μὲ μίαν συμμαθήτριάν της. Ἀπὸ τὴν Κέρκυραν ἐγύρισεν εἰς τὴν πατρίδα της, ὅταν ἔγεινε δεκάξη χρονῶν. Τὰ κατόπι δύο τρία χρόνια ἐπέρασαν ἔτσι, μ' ἕνα δυὸ πόθους ἐπίσης μυστικούς, ἀδύνατους καὶ ἀκινδύνους. Ἐπειτα, στὴν ἡλικίαν τῶν δεκαοκτὼ χρονῶν, ἡ Στέλλα ἔμοιαζε μὲ μπουμποῦκι ποῦ δὲν εἶχε ἀνοίξει ἀκόμη τὰ φύλλα του. Μόλις τώρα, ἐδῶ καὶ λίγους μῆνες, ἄρχισε νάκούῃ τὴν φωνὴν τῆς σαρκός, τὴν φωνὴν τῆς φύσεως, πλέον ἔντονην, πλέον ἐπιβλητικὴν, πλέον καταληπτὴν. Ἀρχισε νὰ γνωρίζῃ τὸν ἑαυτὸν της ἢ παρθένα, Αἱ μακροὶ καὶ γλυκεῖαι μελαγχολίαι, οἱ ἀπόκρυφοὶ στεναγμοὶ τὰναίτια δάκρυα, τὰ μυστικὰ ρίγη, τώρα εἶχαν ἕνα λόγο ποῦ δὲν τὴν διέφευγε. Τὸ μπουμποῦκι εἶχεν ἀνοίξει κ' ἐσκόρπιζε τὴν εὐωδία τῶν πρώτων ἡμέρων. Καὶ εἰς αὐτὴν τὴν κρίσιμην στιγμὴν, εὗρέθη ἔμπρὸς της ὁ Χρηστάκης. Ὅλη ἐκείνη ἡ ἀδιαφορία, ποῦ αἰσθάνετο ἀπὸ ὑπερηφάνειαν, ὅταν ἄκουγε τὰ ἐρωτικά του ᾄθλα, ὅταν ἔβλεπεν ὅτι τὸν ἤθελαν ὅλες, ἐχάθη, μόλις ἐνόησε κ' ἐπίστεψεν ἀργά, ὅτι ὁ Χρηστάκης αὐτὴν ἐπροτιμοῦσε. Καὶ αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ ὑπερηφάνεια τὴν ἔκαμε τώρα νάνταποκριθῇ μὲ προθυμία, νὰ τὸν ἀφήσῃ νὰ ἐνσαρκώσῃ αὐτὸς τοὺς πόθους της, — νὰ τὸν ἀγαπήσῃ.

Ἐδίστασεν ἀκόμη, ἀλλὰ τοῦ ἔγραψε.

Μιὰ κόλλα χαρτιοῦ φυστικί, μικροῦλα, μὲ μιὰ κομπὴ μαρ-γαρίτα στὴν κόχη, μὲ λίγα λόγια ἀνοικτογραμμένα ποῦ ἐγέμι-ζαν ὅλη τὴ σελίδα, — τέτοιο ἦταν τὸ πρῶτο της καὶ τὸ τελευ-ταῖο ἐρωτικὸ γράμμα.

Καὶ τοῦ ἔγραψε :

«Ναί, Χρηστάκη μου, σάγαπῶ κ' ἐγώ, σάγαπῶ ὅσον δὲν

φαντάζεσαι, ὅσον δὲν ἠμπορεῖς νὰ φαντασθῇς. Εἶμαι δική σου. Ἀγάπα με. Ἡ Στέλλα σου».

Καὶ τὸ ἄλλο βράδυ, σύμφωνα μὲ τὴν παραγγελίαν του, τοῦ τὸ ἔρριψεν ἀπὸ τὸ παράθυρο.

Αὐτὸ ἦταν ὅλον τὸ ἔγγραμμά της.

B'.

Δὲν περιγράφεται ἡ χαρὰ τοῦ Χρηστάκη Ζαμάνου, ὅταν ἔλαβε τὸ γράμμα. Τὸ ἔδειξεν «ὑπὸ ἐχεμύθειαν» εἰς τοὺς μισοὺς συναδέλφους του, τὸ εἶπεν εἰς τοὺς ἄλλους μισοὺς, καὶ γὰρ πολλὰς ἡμέρας τὸ κομψὸν σωματεῖον τῶν τηλεγραφητῶν δὲν εἶχεν ἄλλο θέμα ὁμιλίας. Ἀλήθεια, ἦταν λιγάκι παράξενο : ἡ Στέλλα ποῦ δὲν ἀκούστηκε ποτέ ; ἡ Στέλλα ποῦ δὲν ἐκύτταξε κανένα ; ἡ Στέλλα ποῦ ἐπεριφρονοῦσε ἀκόμα καὶ αὐτόν ; Ἄ, ὁ Χρηστάκης εἶχεν ὅλον τὸ δικαίωμα νὰ καυχᾶται, καὶ ἐκανχᾶτο ὅσον ἤμποροῦσεν.

Ὁ Στέφενσων, ὁ ἄγγλος τηλεγραφητής, ὁ πρῦτανος νὰ ποῦμε τοῦ σωματείου, ἀνέλαβε νὰ δώσῃ εἰς τὸν εὖτυχῃ συνάδελφόν του μερικὰς συμβουλές, χρήσιμες γιὰ τὴν περίστασιν :

— Καὶ τώρα τί σκοπεύεις νὰ κάμῃς ; τοῦ εἶπε. «Νὰ μ' ἀγαπᾷς νὰ σ' ἀγαπῶ, γιὰ νὰ περνοῦμε τὸν καιρὸ ;» — ὅπως μὲ τῆς ἄλλες ; Ἄ, μπᾶ ! μπᾶ ! Τέτοιο κορίτσι δὲν τὸ βρίσκεις καθέμερα. Εὐμορφη, φρόνιμη, καὶ ἑκατὸ χιλιάδες προῖκα τὸ λιγώτερο . . . Ψέμματα ; Πρέπει νὰ ὠφεληθῇς ἀπὸ τὴν εὐκαιρία καὶ νὰ τῇ γυρέψῃς σὲ γάμο· γρήγορα μάλιστα, πρὶν νὰ κρυώσῃ τὸ πρᾶγμα.

— Ἀλήθεια λές, μὰ πῶς νὰ κάμω ;

— Νὰ γράψῃς ἓνα γράμμα τοῦ πατέρα της εἰς τὴν Ἀγγλία ἐμεῖς ἔτσι κάνουμε.

Τοῦ καλῶρεσε αὐτὸ τοῦ Ζαμάνου, καὶ ἂν δὲν ἐταίριαζε μὲ τῆς συνήθειες τοῦ τόπου, — ὅσο δὲν ἐταίριαζαν καὶ οἱ γκέτρες ποῦ φοροῦσε, — πιάνει καὶ κάνει μιὰ γραφὴ στὸ γέρο Βιολάντη, καὶ κοντολογίς τοῦ γυρεύει τὴ θυγατέρα του.

Χμ ! Τώρα εἶνε ποῦ δὲν περιγράφεται ὁ θυμὸς καὶ ἡ ἀπελπισία τοῦ Παναγῆ Βιολάντη, ὅταν ἔλαβεν αὐτὸ τὸ γράμμα !

Πολὺ παράξενος ἄνθρωπος ὁ Παναγῆς Βιολάντης, ὁ μεγάλεμπορος. Ὅση γλῦκα καὶ καλωσύνη ἔδειχνε τὸ πρόσωπό του, μὲ τὰ μαῦρα μπαρμπετόνια, τὸ αἰώνιο χαμόγελο καὶ τὰ χρυσὰ γυαλιά, — τόση σκληρότητα καὶ ἐγωισμόν ἐκρυβε μέσα στὴν ψυχὴ. Ἦξερε νὰ φορῇ στὴν ἐντέλεια τὴν προσωπίδα τοῦ καλοῦ, καὶ γιὰ τέτοιον τὸ εἶχεν ὁ κόσμος· κατὰ βάθος ὅμως δὲν ὑπῆρχε στὴ χώρα πιδ ἀπότομος ἄνθρωπος. Σίδερο τυλιγμένο μὲ μπαμπάκι ὁ χαρακτηῖρας του· καὶ ἔφθανε νὰ ἔλθῃς σὲ κάπως στενώτερη συνάφεια μαζί του, γιὰ νὰ αἰσθανθῇς ὅλη του τὴν τραχύτητα.

— Τί λέω-λέει ;!! ἐφώναξεν, ἅμα ἐτελείωσε τὸ γράμμα τοῦ Ζαμάνου.

Τὸ μέτωπό του ἐξάρωσε, τὰ ματόφρυδα ἐσκεπάσθησαν μὲ μαῦρο σύννεφο, καὶ ἀπὸ τὰ χρυσὰ γυαλιά ἐξέφυγεν ἡ πρώτη ἀστραπή.

Ὅλο σχεδὸν ἐκεῖνο τὸ πρωὶ δὲν ἔκαμεν ἄλλο παρὰ νὰ σουλατσάρῃ στὸ γραφεῖο του καὶ νὰ παραμιλῇ. Μέσα στὸ στενὸ ἐκεῖνο τετράγωνο, τὸ χωρισμένο μὲ κίτρινα κάγκελα, ἔμοιαζεν ἀληθινὰ θηρίο μέσα σὲ κλουβί.

— Τί λέω-λέει ;!! Ὁ γυιὸς τοῦ Ζαμάνου, ὁ ψωρίτης τοῦ ψωρίτη, ὁ παληοτηλεγραφητής, ὁ χαϊμένος, ἐπῆβε τὸ *ἀντζάρντο* νὰ μοῦ γυρέψῃ τὴ θυγατέρα μου, ἐμένανε ; . . . Καὶ τί ἐστοχάστηκε ; πῶς γιὰτὶ φορεῖ γκέτρες καὶ φιάρα, θὰν τοῦ δώσω ὑπόληψι ἐγώ, ὁ Βιολάντης, θὰ τὸν κάμω γαμπρό ; Πφφ ! κρῖμα στὰ μπρόκολα ! . . . Μὰ δὲν μὲ γνοιάζει τόσο γι' αὐτό . . . Θὰν τοῦ ἐμνηοῦσα ἐγὼ δυὸ λόγια φυτευτὰ καὶ δεμένα, καὶ θὰν τὸν

ἔβανα στὴ θέσι του ἀμέσως. Μὰ ἐκεῖνο τὸ ἄλλο. . . τὸ ἄλλο ! . . .
 «Τολμῶ νὰ ἐλπίσω, ἢ μᾶλλον εἶμαι εἰς θέσιν νὰ σᾶς διαβεβαιώσω, ὅτι ἡ θυγάτηρ σας δὲν θὰ εἴπῃ ὅχι, ἂν σεῖς εἰπῇτε ναί».
Βὰ μπένε ! Μὰ πῶς τὸ ξέρεις τοῦ λόγου σου ; Τὴν ἐρώτησες, μωρέ ; τοῖς τὸ εἶπες ; . . . σοῦ τὸ εἶπε ; . . . ὦ, ὑποψία φριχτή ! . . . Μὴν ἐλθισμόνησε ἡ Στέλλα τίνας εἶνε θεγατέρα ; Μὴν ἐκαταδέχτηκε νὰ δώσῃ ἀκρόασι σὲ τέτοιο ρεντίκολο ; Μὴν ἔκαμε . . . ; ὦ, φριχτή, φριχτή ὑποψία ! . . . Μὰ τὸν Ἄγιο καὶ μὰ τὸ Σταυρωμένο, ἂν ἀνακαλύψω τίποτα τέτοιο, θὰν τὴ σκοτώσω !

Καὶ τότε ὁ Βιολάντης ἔκαμεν αὐτὸν τὸν συλλογισμόν, ποῦ τιμῇ πραγματικῶς τὴν μεγαλοφυΐαν του :

— Γιὰ νὰ μοῦ γράψῃ αὐτός, παναπῇ πῶς τὰ γράμματα τὰ ἔχει εὐκόλα, καὶ θὰ τῆς ἔγραφε καὶ γιὰ νὰ μοῦ γράψῃ πῶς «εἶμαι εἰς θέσιν νὰ σᾶς διαβεβαιώσω . . .» παναπῇ πῶς ἡ Στέλλα ἢ τοῦ εἶπε κανένα λόγο, ἢ . . . ἢ . . . ἢ τοῦ ἔγραψε. ὦ, συφορά τῃ καὶ μαυρίλα τῃ ! Μπόγιας θὰ γενῶ !

Ἐπλησίαζε μεσημέρι, ὅταν ἄρπαξε τὸ καπέλλο του, ἔδωσε βιαστικὸς μερικὲς παραγγελίες, κ' ἔφυγε τρεχάτος γιὰ τὸ σπίτι. Τοῦ ἦλθε μιὰ ἰδέα, κ' ἀνυπομονοῦσε νὰ τὴν βάλῃ σὲ πρᾶξι.

Εἰς τὸ σπίτι, ἐξαφνίσθηκαν κάμποσο ποῦ τὸν εἶδαν ἐνωρίτερα.

— Πῶς τῶπαθες, Παναγῇ ; ἐρώτησεν ἡ γυναῖκα του.

— Ἀφησέ με, γιατί σήμερα εἶμαι χαρούμενος . . . πολὺ χαρούμενος.

Καὶ πραγματικῶς κατώρθωσε νὰ δώσῃ στὸ πρόσωπό του μιὰ λάμψι ποῦ ἐχαροποίησεν ὅλο τὸ σπίτι. Ποτὲ ἡ οἰκογένεια δὲν ἐγευμάτισε φαιδρότερα. Οἱ μικρὲς μάλιστα, ἡ Κατίνα καὶ ἡ Νένε, ἐχάλασαν τὸν κόσμον.

— Ἐ, ἡσυχία ! ἐφώναζεν ὁ Νταντῆς, ὁ μεγάλος γιὸς τοῦ Βιολάντη.

— Ἀφησέ τα τὰ παιδιὰ νὰ κάμουν ὅ,τι θέλουν, ἔλεγεν ὁ πατέρας σήμερα εἶμαι γιὰ νᾶμαι.

Περισσότερο δὲν τὸν ἐρωτοῦσαν, γιατί ποτὲ δὲν εἶχε δώσει τὸ θάρρος σὲ κανένα, οὔτε στὴ γυναῖκα του. Ἡ Στέλλα ὅμως εἶχε κάποιο προαίσθημα. Προχθὲς τὸ βράδυ, ποῦ εἶχε πάγει στὸ θερινὸ θέατρο μὲ τὴ θεία της, ὁ Χρηστάκης ἐπρόφθασε νὰ καθίσῃ λίγο κοντά της καὶ νὰ τῆς ψιθυρίσῃ : «Τώρα θὰ κάμω ὅ,τι πρέπει. Θὰ σὲ γυρέψω». Κ' ἐκείνη ἔκλινε τὸ ὦραλο κεφάλι, σὰν νὰ τοῦ ἔλεγε : «Ναί». Σήμερον λοιπὸν, ποῦ ἔβλεπεν ἔτσι χαρούμενον τὸν πατέρα της, ἔλεγε μέσα της πῶς κάτι τέτοιο συνέβη. Καὶ νὰ ποῦ ὁ πατέρας δὲν τὸ ἀκουσεν ἄσχημα . . . ὦ, πῶς ἐγλυκοκτυποῦσεν ἡ καρδιά της ἀπὸ χαρὰ, ἀπὸ ἐλπίδα, καὶ πῶς ἔλαμπαν τὰ μεγάλα ἐκεῖνα μάτια, τὰ μαῦρα, τὰ χαριτοβλέφαρα . . .

Ἀπόφαγαν, καὶ τὰ παιδιὰ ἃ νέβηκαν ἀπάνω.

Ὁ Νταντῆς βγῆκεν ἔξω. Εἰς τὴν τραπεζαρίαν δὲν ἔμενε τώρα παρὰ τὸ ἀνδρόγυνο, ἡ Στέλλα καὶ ἡ θεία Νιόνια, — μιὰ μεγάλη ἀδελφὴ τοῦ Βιολάντη ἀνύπανδρη.

Ὁ Παναγῆς Βιολάντης ἐσκοῦπισε καλὰ-καλὰ τὰ μουστάκια του μὲ τὴν πετσέτα, καὶ εἶπε :

— Ἐ, λοιπὸν, Στέλλα μου, τὰ συχαρίκια μου. Μιὰ ποῦ τὸν θέλεις καὶ σοῦ ἀρέσει, νὰ τὸν πάρῃς, παιδί μου, καὶ νὰ ζήσης.

Ἦλθεν ἔξαφνα. Ἡ Στέλλα ἐσηκώθη διαμιᾶς κ' ἄνοιξε τὸ στοματάκι ὡς ἓνα μορφασμὸν τρόμου, ποῦ λίγο ἔμοιαζε μὲ χαμόγελο. Ἡ ὄψη της ἐχλώμασε, γιατί δὲν ἐκοκκίνιζε ποτέ. Εἶχε τὴν κατάσπρη, τὴν γαλατένια σάρκα τοῦ κρίνου, καὶ ἦταν περισσότερο λουλοῦδι παρὰ ἄνθρωπος τὸ δροσερὸ καὶ λευκὸ αὐτὸ πλάσμα.

— Μὰ τί εἶνε ; τί ἐστάθηκε ; ἐρώτησεν ἡ Βιολάνταινα ἐκπληκτικῶς κυττάζουσα κατὰμματα τὴν κόρη της.

— Πῶς ; δὲν ξέρεις λοιπὸν τίποτα ; εἶπεν ὁ Παναγῆς. νά, ὁ Χρῆστος ὁ Ζαμάνος μοῦ ἔκαμε τὸ *δνόρε* νὰ μοῦ γυρέψῃ τὴ Στέλλα, καὶ μὲ βεβαιώνει πῶς ὅτι καὶ ἡ Στέλλα, λέει, δὲ θὰ πῇ ὅχι . . . Μὲ ἄλλους λόγους, τὰ ψήσανε, καψογυναῖκα, καὶ σὺ ἀγρόν ἤγόρασες ! . . . Ἀλλὰ δὲ μὲ γνοιάζει ! Χαλάλι τους ! Ὁ

Χρηστάκης εἶνε καλὸς καὶ ἄξιος, καί, ὅπως ἐφάνηκε σήμερα, τίμιος νέος... Μὲ τὴν εὐχή μου, παιδί μου! Τί νὰ σοῦ πῶ! ἔγὼ πάντα τὸ εἶχα στὴν καρδιά μου αὐτὸ τὸ παιδί...

— Κ' ἐγώ, Παναγὴ μου, κ' ἐγώ! σοῦ ὀρκίζομαι... ἐφώ-
ναξεν ἡ Βιολάνταινα, καὶ διεκόπη ἀπὸ τὴν πολλὴν συγκίνησιν.

— Ἦτανε ἀπὸ τὸ Θεό, γυναῖκα, ἐξηκολούθησεν ὁ Πανα-
γῆς. Θὰ μοῦ πῆς, εἶνε φτωχός; μὰ τί μὲ τοῦτο; ἔμεῖς εἴμαστε
πλούσιοι καὶ φτάνει... Καλὴ φαμίλια, καλὸς ἄνθρωπος, αὐτὸ
κυττάζω ἐγώ. Γιὰ τᾶλλα δὲν δίνω ἓνα λεπτό... Τώρα θὰ πάω
νὰ τὸν εὔρω, νὰν τὰ τελειώσουμε μὲ τὸ καλό. Ἔ, Στέλλα; ! Τί
λές; Μίλα τὸ λοιπόν! Πρέπει νὰ τὸ ἀκούσω καὶ ἀπὸ τὸ στόμα
σου... Μίλα!

— Ἄν εἶνε μὲ τὸ θέλημά σας, ἐψιθύρισεν ἡ Στέλλα.

᾽Ω, μὲ τί κόπον κατώρθωσε νὰ βγάλῃ φωνή. Τῆς ἐφαίνετο
ὅτι βλέπει ὄνειρον...

— Ἄ, κατεργάρα! κατεργάρα!! ἀνέκραξεν ὁ Βιολάντης
μὲ τὸν φαιδρότερον, τὸν ἐνθαρρυντικώτερον πατρικὸν τόνον.
Κάνεις τώρα καὶ νάξια, ἔ; Ἔλα, ἔλα, ἀφησέ τὰ αὐτά, καὶ κό-
πιασε ἐδῶ νὰ φιλήσῃς τὸ χέρι τοῦ πατέρα σου...

Κ' ἔξαφνα διακοπτόμενος, ἀποσύρων τὸ χέρι καὶ ἀλλάζων
ῥυθμόν, ὥς νὰ τοῦ ἦλθεν ἀστεία καὶ παρὰξενη ἰδέα:

— Μὰ δὲ μοῦ λές, Στέλλα, πῶς τὰ ἐφτενίζατε σεῖς;...
Ἔλα, μὴ ντρέπεσαι. Τελειωμένα πράγματα τώρα. Θέλω νὰ τὰ
ξέρω ὅλα σὰν πατέρας... Πές μου, σοῦ ἔγραψε;

Στὴν πρώτην ἐρώτησι, ἡ Στέλλα δὲν ἐμίλησε λέξι. Ὁ πα-
τέρας ἐπέμεινε, — κ' ἐκεῖνη ἐγέλασε. Στὴν τρίτην ἐρώτησι, τὸ
εἶπε.

— Μπα! μπα! ἐκάγχασεν ὁ Βιολάντης, προσποιούμενος
τὴν πικρὰ χαρὰ. Καὶ θὰ τοῦ ἔγραψες βέβαια καὶ σύ...
ἢ τοῦ ἀπάντησες στοματικῶς;... στοματικῶς ἔ;

Καὶ τὸ εἶπε τόσον χαϊδευτικά, τόσον γλυκά, ὥστε ἀπὸ τὸ
νοῦ τῆς Στέλλας ὄχι μόνον δὲν ἐπέρασεν ἡ παραμικρὴ ὑποψία,
ἀλλὰ κ' ἐξεθαρεύθη, ἐξεγελάσθη στὴ χαρὰ τῆς μέσα καὶ στὴν

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Βιολάντης εἶχε σιγῶθῃ καὶ τὴν εἶχε
πλησιάζει.

— Ναί, τοῦτ' ἔγραψα κ' ἐγὼ δυὸ λόγια...

Ἀνὴρ ἔσωσε νὰ τελειώσῃ.

— Ἄτιμη! ἐβροντήθη ὁ Παναγῆς Βιολάντης.

Ἡ μάσκα ἔπεσε κάτω, καὶ τὸ πρόσωπό του ἐφάνη φοβερό,
πανάγριο. Τὰ σύννεφα τὰ μαῦρα, ποῦ εἶχαν πυκνωθῇ στὰ μα-
τόφρονδα, ἄρχισαν μονομιᾶς νὰ τοξεύουν κεραυνούς.

Μπάμ! ἓνας μπάτσος δεξιᾶ· μπάμ! ἄλλος μπάτσος ἀρι-
στερᾶ· ἔπειτα μιὰ κλωτσιὰ στὴν κοιλιὰ, καὶ ἡ Στέλλα κάτω, μισὴ
στὸ πάτωμα, μισὴ στὸν καναπέ.

Ἦταν μιὰ στιγμή καταπλήξεως, ποῦ δὲν ἐκουνήθη κανεὶς.
Καὶ ὁ ἴδιος ὁ Βιολάντης, θὰ ἔλεγε, ἐτρόμαξε γιὰ ὅτι εἶχε
κάνει. Ἐπειτα, ἡ θεία Νιόνια ἐκτύπησε τὰ χέρια κ' ἐξεφώνησε
βραχνά:

— «Ὁμιέ!»

Συγχρόνως ἡ Βιολάνταινα, γλωμὴ σὰν πτώμα, ἐσηκώθη κ'
ἔτρεξε νὰ ἔμβῃ στὴ μέση.

— Ἄς τη! Ἄς τη!... μὴ συγχύζεσαι τώρα, Παναγὴ
μου!... Μή!...

Τὰ ἔλεγε σιγά, πνιχτά, νὰ μὴν ἀκούσουν, νὰ μὴν καταλά-
βουν τίποτε οἱ ἄλλοι. Καὶ αὐτὸς ὁ φόβος ἐκυριάρχησεν εἰς ὅλη
τὴ σκηνή. Τὸ πρῶτον κίνημα τῆς Στέλλας ἦταν νὰ διορθώσῃ
τὴν ἀνώμαλη θέσι, ποῦ τῆς εἶχε δώσει ἡ πατρικὴ βία. Ὁ Πα-
ναγῆς εἶχε κρατήσῃ λιγάνι τὴ φορά τῶν μπάτσων του, γιὰ νὰ
μὴν ἀντηχήσουν, καὶ ἴσως γι' αὐτὸ εἶχε καταφύγει ὕστερα εἰς
τὴν κλωτσιὰ, τὴν πλέον ἀθύρβην. Ἡ Νιόνια ἔρχετο περὶτρομα
βλέμματα στῆς πόρτες. Καὶ τὸ πρόσωπο τῆς Βιολάνταινας ἐξέ-
φραζε μομφὴν ἀγωνιώδη, σύστασιν ἀπελπισμένην: Γιὰ τὸ νόημα
τοῦ Θεοῦ! σιγά! θὰ μᾶς ἀκούσουν!...

— Τώρα θὰ πάω νὰ λογαριασθῶ μ' ἐκεῖνον, εἶπεν ἀμέσως
ὁ Παναγῆς, καὶ ὕστερα ἔχω καιρὸ νὰ σὲ σιγουρίσω ἐσέναν!

εὐτυχία της, νὰ πῇ πράγμα, ποῦ ἂν τὴν ἐρωτοῦσαν λιγάκι σοβαρότερα, δὲν θὰ τὸ ἔλεγε ποτέ.

Ἄρπαξε τὸ καπέλλο του, ἐμνημονεύει ἀκόμα μερικά, κ' ἐχύθη ἔξω.

Τὸ κουδοῦνι τῆς θύρας ἦτο γι' αὐτὸν σὰν ἓνα σύνθημα. Ἐφόρσεσεν ἀμέσως τὴ μάσκα του, κ' ἐπροχώρησε τὸν δρόμον ἥσυχος, γελαστός, γλυκὺς, ὥς νὰ μὴ συνέβῃ τίποτε.

Ἡ Στέλλα εἶχεν ἀπομείνει ἐκεῖ, ὡς παράλυτη. Δὲν ἔκλαιγε· γιὰτὶ δύσκολα εἶχε τὰ δάκρυα ἀπὸ μικρῇ ἢ θλίψει τῆς ἦταν πάντα ξερή, βουβή, ὑπερήφανη. Ἀλλὰ τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς εἶχαν ἀλλοιωθῇ, καὶ τὸ χρῶμα τοῦ κρίνου ἦταν τώρα πελιδνόν· καὶ τὰ μάτια τῆς, ἀπλανῇ, τρομαγμένα, ἐκύτταζαν ἐπίμονα εἰς τὸ κενόν καὶ τὰ χέρια τῆς ἔτρεμαν, καὶ σπασμὸς νευρικὸς κάθε τόσο τῆς ἀνοιγόκλεινε τὰ χεῖλη ἀπότομα καὶ τῆς ἔτράνταζε τὸ σῶμα ὀλάκαιρο.

— Καλὰ σοῦ ἔκαμε ! εἶπεν ἡ Βιολάνταινα, ἡ ὁποία ἦτο πάντα σύμφωνη μὲ τὸν ἄνδρα τῆς καὶ αὐστηρῇ εἰς τὰ παιδιὰ τῆς. Μιὰ καὶ τοῦ ἔδωκες θάρρος νὰ σοῦ γράψῃ, ἔπρεπε νὰ δείξῃς τὸ γράμμα τῆς μάνας σου. Ἔτσι πᾶνε καὶ γράφουνε σ' ἓναν ξένο νέο ; Καλὰ σοῦ ἔκαμε !

Ἡ θειά Νιόνια δὲν ἔβγαζεν ἄχνα.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἀνοιξεν ἡ θύρα κ' ἐμβῆκεν ἡ ὑπηρέτρια.

Ἡ Στέλλα ἔξαφνίσθη, ἐσηκώθη βιαστικῇ, ἔφερε τὸ χέρι στὰ μαλλιά, ὥς γιὰ νὰ τὰ σιάξῃ, κ' εἶπε μὲ τὴ συνειθισμένη τῆς γαλήνη :

— Σήκωσε τὰ φυτζάνια !

Καὶ ἡ προσπάθεια αὐτῇ τοῦ ὑπερηφάνου πλάσματος, ποῦ ἔπνιγε τὸν πόνο του γιὰ νὰ κρατήσῃ τὴ θέσι του στοὺς ταπεινοὺς, ἐγέμισε δάκρυα τὰ μάτια τῆς θείας Νιόνιας.

Ἦταν τὰ πρῶτα, ποῦ ἐπροκαλοῦσεν ἡ πολυδάκρυτη τραγωδία.

Γ.

Ἡ Παναγὴς Βιολάντης ἔπασχεν ἐπὶ κοσμοφοβία παράξενη. Ὅ,τι ἔκαμνε καὶ δὲν ἔκαμνε, ἦταν γιὰ τὸν κόσμον,—γιὰ νὰ πῇ ὁ κόσμος καλός. Δὲν τὸν ἔμελε, πῶς ἐξέταζε κάποτε τὸν ἑαυτό του καὶ δὲν τὸν εὗρισκεν οὔτε ἀγαθόν, οὔτε εὐσυνειδήτονον, οὔτε εὐλικρινῇ· τοῦφθανε πῶς τὸν εἶχεν ὁ κόσμος γιὰ τέτοιον. Καὶ εἰς αὐτὴ τὴν ἰδέα, γι' αὐτὴ τὴν ὑπόληψιν, ἦταν ἱκανὸς νὰ τὰ θυσιάσῃ ὅλα, καὶ τὴ δική του εὐτυχία καὶ τὴν εὐτυχία τῶν δικῶν του.

Ἡ φιλοδοξία του ἦταν νὰ τὸν τιμοῦν ὡς «χρήσιμον» ἄνθρωπον καὶ νὰ τὸν σέβωνται ὡς καλὸν οἰκογενειάρχην. Γιὰ τὸ δεύτερον μάλιστα ἐφρόντιζε πολὺ περισσότερον. Ἴσως—δὲν σοῦ ἔλεγε—ὑπῆρχαν εἰς τὸν τόπον καὶ ἄλλοι ἔμποροι, καὶ ἄλλοι βιομήχανοι σὰν κι' αὐτόν· ἀλλὰ σύζυγος, ἀλλὰ πατέρας, κανένας ἄ, αὐτὸ ἐννοοῦσε νὰ τὸ καυχᾶται. Καὶ τὸ σπίτι του ἤθελε νὰ φαίνεται πάντα τὸ καλύτερον, σωστός παράδεισος ἀγάπης, τιμῆς, ἁρμονίας, εὐτυχίας.

Τὸ ἐκατόρθωνε μὲ τὴν ὑπόκρισιν καὶ μὲ τὴν βίαν. Οἱ δικοί του τὸν ἐφοβοῦντο σὰ διάβολο· ἡ γυναῖκα του τὸν ἔτρεμεν, ἡ ἀδελφὴ του ἡ γρηὰ ποτὲ δὲν τοῦ ἔλεγεν ὅχι· τὰ παιδιὰ του ἀρνάκια. Καὶ τὸν φόβον αὐτὸν ὁ κόσμος τὸν εἶχε

για σεβασμό και γι' αγάπη. Αδιάφορον ἂν ἡ οἰκογένεια ἀποτελεῖτο ἀπὸ τὰ πλέον ἑτερογενῆ στοιχεῖα ποῦ ἡμποροῦν νὰ γείνουν, ἂν ἁρμονία εἰς τὸ βάθος δὲν ὑπῆρχε, καὶ ἂν γιὰ τοῦτο οἰκογενειακὴ εὐτυχία δὲν ἡμποροῦσε νὰ ὑπάρξῃ ἐκεῖ μέσα. Ὅλοι εἶχαν συνηθίσει νὰ φοροῦν τὴ μάσκα τοῦ πατέρα· ἔπειτα ἦταν καὶ ὁ πλοῦτος ποῦ τὰ ἐσκέπαζεν ὅλα μὲ τὴν χρυσὴν του σκόνην. Τὸ βέβαιον εἶνε, ὅτι ὁ κόσμος ἐμακάριζε τὸ σπῆτι τοῦ Βιολάντη, καὶ τὸ νεόκτιστον ἐκεῖνο παλατάκι τῆς Καινούργιας Ρούγας, μὲ τὰ δυὸ στενόμακρα μπαλκόνια πέρα-πέρα, ἐθεωρεῖτο τόσον εὐτυχισμένον καὶ σεβαστόν, ὅσον κανὲν ἀπὸ τὰ ἄλλα, τὰ σοβαρά, τὰ παλῆὰ βενέτικα παλάτια, μὲ τὰ ἀραχνασμένα τους οἰκίσματα.

Ὅταν ὁ Παναγῆς Βιολάντης ἄνοιξε τὸ γράμμα τοῦ Ζαμάνου καὶ εἶδε περὶ τίνος ἐπρόκειτο, τὸ πρῶτο του κίνημα ἦταν ὥς νὰ ἤθελε νὰ τὸ κρύψῃ, κ' ἐκύτταξε τριγύρω του φοβισμένος, μὴ τὸν ἐβλεπαν. . . Ὁ τρόμος αὐτὸς ἐξικολούθησε νὰ τὸν κατέχῃ ὡς τὸ τέλος. Τί θὰ ἔλεγεν ὁ κόσμος, ἂν ἐμάθαινε τέτοιο πρᾶγμα; Τί ὑπόληψι θὰ εἶχε πλέον γι' αὐτόν, γιὰ τὸ σπῆτι του, ἂν ἤξερε πῶς ἓνας παληοτηλεγραφητὴς ἐπῆρε τὸ θάρρος νὰ τοῦ γυρέψῃ τὴν κόρη του, καὶ πῶς ἡ κόρη του ἔκαμε τέτοιο κίνημα;

Καὶ δὲν ἐτολμοῦσε νὰ τὸ ἐμπιστευθῇ σὲ κανένα, οὔτε σὲ φίλο του, οὔτε σὲ συγγενῇ του, οὔτε σὲ ἄνθρωπό του. Μονάχος του, ναί, μονάχος του θὰ ἐπῆγαινε τὰ εὔρη τὸν Ζαμάνο, καὶ νὰ τοῦ πῇ τὰ «φυτευτὰ καὶ δεμένα» λόγια ποῦ ἐσχεδιάζεν. Αὐτὸ βέβαια ἦταν τὸ πῶς σίγουρο.

Γελαστός, γλυκὺς ὅπως πάντα, ἐφάνη τὸ ἀπόγευμα εἰς τὸ Τηλεγραφεῖον, μὲ τὴν πρόφασιν πῶς θὰ δώσῃ τηλεγράφημα. Δὲν τοῦ ἐχρειάσθηκεν ὅμως, γιατί ἐκεῖνη τὴν ὥρα ἴσα-ἴσα ὁ Χρηστάκης κατέβαινε μόνος του.

— ὦ, τὸν φίλτατον! ἀνέκραξεν ὁ Παναγῆς μὲ τὴν συνήθη του ζωρότητα σ' ἐγύρενα.

Ὁ νέος ἔγεινε κατακόκκινος. Παλμὸς χαρᾶς κ' ἐλπίδος ἀνέ-

βασεν ὅλον ἐκεῖνο τὸ αἷμα εἰς τὸ πρόσωπόν του· καὶ δὲν ὑπάρχει ὠραιότερον πρᾶγμα ἀπὸ τὸ ἐρυθρῆμα τοῦ μελαχροينوῦ. Τὸ ὕφος τοῦ Βιολάντη κατὰ καλὸν ἐπρομηνοῦσε βέβαια, καὶ τὸν ἐνεθάρρυνε.

— Ἐλάβατε . . . ἐπιθύρισε.

— Ναί, ναί, νὰ σὲ χαρῶ, ἔλαβα . . . καὶ γι' αὐτὸ ἴσα-ἴσα ἤθελα νὰ τὰ ποῦμε οἱ δυὸ μας. Μὰ νὰ μὴ μᾶς ἔβλεπε κανένας, θὰ ἦταν καλύτερα. Τὰ ἐν οἴκῳ μὴ ἐν δήμῳ, φίλε μου Ζαμάνε! . . . Θέλεις νὰ πάγω μόνος μου σὲ κανένα παράμερο, καὶ νάρθῃς σὲ λίγο νὰ μ' εὔρῃς;

— Δὲν εἶνε καλύτερα ἐδῶ; εἶπεν ὁ Χρηστάκης, ἀνυπόμονος.

Καὶ ἄνοιξε τὴν θύραν τοῦ ἰσογείου. Ἦταν ἓνα δωμάτιον ἀδειανὸν ὀλωσδιόλου καὶ σχεδὸν ἀφώτιστον. Ὁ Βιολάντης ἔρριψε βλέμμα στὴν ἐρημιὰ του κ' ἐφάνη εὐχαριστημένος.

— Καλὰ εἶνε, εἶπε προχωρῶν.

— Ναί, ἀπήντησεν ἀπὸ πίσω του ὁ Ζαμάνος· δὲν τὸ μεταχειρίζομεθα αὐτὸ τὸ δωμάτιον πρὸς τὸ παρόν, καὶ δὲν θὰ ἔμβῃ κανένας. Ἐπειτα, κλειδώνουμε καὶ τὴν πόρτα. . . Ξέρετε, ἐδῶ θὰ γείνῃ Γραφεῖο Πληροφοριῶν. . . Τώρα τὸ σιγουρίζουν.

— Ἔτσι αἶ; εἶπεν ὁ Βιολάντης κυττάζων παντοῦ, ἀπὸ τὸ πάτωμα ὡς τὸ ταβάνι.

Καὶ ὅταν ἐκατέβασε τὰ μάτια του πρὸς τὸν νέον, ποῦ ἐστέκετο τώρα ἀντικρὺ του, εἶχε γείνει τόσο σοβαρὸς, ὥστε ἐκεῖνος ἄρχισε νὰ τὰ χάνῃ. . .

Ἐκαμαν πρῶτα μερικὲς ὁμιλίαι ὀλωσδιόλου ἀδιάφορες. Ἐνόμιζες ὅτι ὁ Βιολάντης ἐζητοῦσε νὰ εὔρῃ τὰ νερά του. Ἐξαφνα, ἀπότομα, ἀλλάζοντας ὕφος:

— Γιὰ νὰ σοῦ πῶ, παιδί μου. Ξέρεις ποῖος εἶμαι ἐγώ;

Ὁ Ζαμάνος ὀπισθοχώρησεν ἓνα βῆμα. Κατὰ ἐπροσπάθησε νὰ ψιθυρίσῃ, ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσε.

— Ξέρεις πῶς, ἂν θέλω, μπορῶ νὰ σὲ βλάψω πολὺ;

Καμία ἀπάντησις. Ἄλλ' οὔτε ποῦ ἐπερίμεναν ἀπάντησιν ὁ Βιολάντης, κ' ἐξακολούθησεν ἀκράτητος :

— Ξέρεις πῶς φθάνει νὰ ζουνήσω τὸ λιανό μου δάκτυλο καὶ νὰ καταστρέψω, ἂν ἤθελα, τὸν πατέρα σου ; ... Ξέρεις πῶς μπορῶ νὰ μὴν ἀφήσω κανένα σας σὲ γλωρὸ κλαδί ; Ξέρεις— οἱ δύο μας εἴμαστε τώρα,— πῶς ἂν βάλω τς' ἀνθρώπους μου νὰ φτύσουνε μόνο, σὲ πνίγουνε ; ... Ξέρεις πῶς μπορῶ νὰ βάλω ἓναν ἄνθρωπο νὰ σὲ σακατέψῃ, κ' ἐγὼ νὰ φουμάρω τὸ τσιγάρο μου σὸν Πλατύφορο ; ... Ξέρεις πῶς μπορῶ νὰ σὲ κάμω νὰν τὸ πλερώσης αὐτὸ ποῦ ἔκαμες ; ...

Δὲ θυμᾶται ὁ Ζαμάνος νὰ εἶδε στὴ ζωὴ του πρόσωπον πλέον ἄγριον καὶ καταχθόνιον ἀπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ γλυκοῦ του φίλου μὲ τὰ μαῦρα μπαρμπετόνια καὶ τὰ χρυσὰ γυαλιά, τῇ στιγμῇ ἐκείνῃ ποῦ ἀράδιαζε τῆς βραχνὲς φοβέρες του. Εἶχε παγώσει μιλιὰ ἀπ' τὸ στόμα του δὲν ἔβγαζε, καὶ τὸν ἐκύτταζεν ἀδιάκοπα, ὡς μαγνητισμένος.

— Αἶ, μὲνε ! ἐγὼ δὲ θὰ σοῦ κάμω τίποτα. Θὰ σὲ συχωρέσω καὶ γιὰ τὸ γράμμα ποῦ ἔστειλες σὲ μέ, καὶ γιὰ τὸ γράμμα ποῦ ἔστειλες στὴ θεγατέρα μου· θὰ σὲ συχωρέσω γιὰ οὐλο τὸ ἀντζάρινο ποῦ ἐπῆρες, γιὰ οὐλή τὴν προσβολὴ ποῦ ἔκαμες στὸ σπῆτι μου ! Θὰ σὲ ἀφήσω ἥσυχο, δὲ θὰ σὲ βλάψω στὸ οὐδέ, στὸ παραμικρὸ, δὲ θὰ πῶ σὲ κανένα τίποτα. ... μά. ... μά. ... κύτταξε καλά ! .. ἓνα πράμμα θέλω καὶ ἀπὸ σένα, μοναχὰ ἓνα πράμμα !

Ὁ φόβος τοῦ Ζαμάνου ὑπεχώρησεν εἰς αἴσθημα ἀνακουφίσεως. Χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ, ἔκαμε νάπλωσῃ τὰ χέρια του, μὲ κίνημα ἀνθρώπου ποῦ παραδίδεται, κ' ἐψιθύρισε :

— Τί θέλετε ;

Ὁ Παναγῆς ἐπλησίασε, τὸν ἔπιασεν ἀπὸ τὸ φιλέτο τῆς ξακέτας του, καὶ μὲ φωνὴν ἀκόμα πιὸ σιγανή, ἀλλὰ μὲ προστακτικὸ τόνο :

— Θὰ μοῦ δώσης, τοῦ εἶπε, τὸ γράμμα ποῦ σοῦ ἔστειλε ἡ θεγατέρα μου.

Νὰ βγῇ, νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ ἐκείνῃ τῇ δύσκολῃ θέσιν,—ἄλλο δὲν ἐσυλλογίζετο ὁ Ζαμάνος. Μιὰ ἀπέραντη μετάνοια εἶχε πλημμυρίσει διαμιάς τὴν ἀδύνατῃ ψυχὴ του. Καὶ ὁ δειλὸς ἀπεκρίθη :

— Μετὰ χαρῶς τὸ ἔχω μάλιστα κ' ἀπάνω μου.

Ἐβγαλε τὸ πορτοφόλι του, ἐτράβηξεν ἀπὸ τὰ βάθῃ του τὸ φυσικὸ χαρτάκι μὲ τὴν ἄσπρη μαργαρίτα, καὶ τὸ ἔδωκεν εἰς τὸν πατέρα.

Τὸ χέρι του ἔτρεμεν.

Ὁ Παναγῆς τὸ ἐπῆρε, τὸ ἀνοίξε, τὸ ἐκύτταξε μὲ τὴν προσοχὴν ἐμπόρου ποῦ ἐξελέγχει τὴν γνησιότητα συναλλάγματος, καὶ ἀφοῦ ἐβεβαιώθη ὅτι ἦταν αὐτὸ τὸ γράμμα τῆς Στέλλας, τὸ ἐφύλαξεν εἰς τὴν ἐπάνω τσέπη τοῦ γιλεκιοῦ του.

— Εὐχαριστῶ, εἶπε· καὶ μὲ δορμέφυτον κίνημα, ὡς νὰ ἐτελείωσαν ὅλα, ἐπισοπλήθησε κ' ἐτράβηξε κατὰ τὴν πόρτα. Ἐκεῖ ἔστάνη, καὶ μὲ τὸ χέρι εἰς τὸ πόμολο, ἑτοιμὸς νὰ νοίξῃ, ἄφησε τὰ πόρθηα βέλη του :

— Τώρα, παιδάκι μου, αὐτὸ ποῦ ἔβαλες στὸ νοῦ σου, νὰν τὸ βγάλῃς, νὰ σὲ χαρῶ ! τῇ θεγατέρα μου δὲ σοῦ τὴ δίνω, σοῦ τὸ λέω παστρικά, γιατί ἡ θεγατέρα τοῦ Παναγῆ τοῦ Βιολάντη δὲν εἶνε γιὰ τὸ γιὸ τοῦ Ζαμάνου. Χίλια γράμματα νὰ σοῦ γράψῃ, χίλια γράμματα νὰ μοῦ στείλῃς, ὅλο τὸ ἴδιο τῶχ. ... Καὶ κύτταξε νὰ μὴν ἐπιχειρήσῃς πάλι τὰ ἴδια, γιατί, σοῦ εἶπα, ἔχω τρόπο νὰ σὲ βάλω στὴ θέσιν σου. ... Στάσου, θὰ ἔβγω πρώτα ἐγὼ· δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ ἰδῇ κανένας πῶς ἐμιλήσαμε κρυφά, οὔτε θέλω νὰ μάθῃ κανένας τίποτα ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἱστορίαν. Τάκουσες ; σὲ καθιστῶ υπεύθυνο ! Μιλιὰ !

Ἐμισοάνοιξε τὴν πόρτα, ἐκύτταξε μὴν εἶνε κανεὶς ἀπ' ἔξω, κ' ἔφυγε σὰν τὸν κλέφτη.

Καὶ ὁ Χρηστάκης ἔμεινε μόνος, μὲ τὸ χαμένο του ὄνειρο. ... Δὲν ἦταν ἀνάγκη νὰ τοῦ συστήσῃ σιωπὴ ὁ Βιολάντης. Ὅχι, σὲ κανένα δὲν εἶχε σκοπὸ νὰ πῇ τίποτα. Ὁ φόβος ποῦ τὸν ἔπιασε, μὲν ἀγρίευσεν ὁ πατέρας, ἡ περιφρόνησις, ἡ προσβολὴ ποῦ τοῦ ἔκαμαν, τὸ δειλὸ του ἐκεῖνο κίνημα, νὰ δώσῃ πίσω

τὸ γράμμα μὲ τὴν πρώτη φοβέρα,—ὦ, γιὰ τίποτε ἀπ' αὐτὰ δὲν ἠμποροῦσε νὰ καυχηθῇ ὁ νεανίσκος, καὶ συνήθως δὲν ὠμιλοῦσε παρὰ ὅταν ἐκαναῶτο. Οὔτε ποῦ θὰ ἐτολμοῦσε νὰ διαστρέψῃ τὰ πράγματα, οὔτε ποῦ θὰ τοῦ ἐπερνοῦσεν ἡ παραμικρὴ ἰδέα νὰ ἐπιμεινῇ. Τίποτε τὸ ἀνδρικὸν δὲν εἶχεν ἀπάνω του ὁ χαϊδεμένος αὐτός, καὶ ἡ πρώτη δυσκολία τοῦ παρέλκεν ἀμέσως ὅλην του τὴ δύναμι. Ἡσθάνετο ὡς μίαν νέκρωσιν κάθε θελήσεως, κάθε αἰσθηματος. Καὶ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐνόησεν ὅτι ἔπαυσε πλέον νὰ γαπῇ τὴν Στέλλαν. Ἀλλὰ καὶ μήπως τὴν ἀγάπησε ποτὲ ἀληθινά; μήπως ἦταν ἱκανὸς νὰ γαπήσῃ ἄλλον κανένα ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του; Ὅχι· νὰ παίξῃ μόνον ἐζήτησε μαζί της, καὶ αἷμα εἶδεν ὅτι τὸ παιγνίδι ἐπίτυχεν, ἤρρε συμφέρον νὰκολουθήσῃ τὴν ὡραία συμβουλὴ τοῦ φίλου του. . . . Τόρα, δὲν τοῦ τὴν ἔδιναν, δὲν τὸ ἤθελαν ἐτελείωσεν! ἦταν ἀποφασισμένος νὰ καθίσῃ στὴν ἡσυχία του, ὡς ποῦ θὰ τὸν ἐξεσήκωνε πάλι καμμιὰ καινούργια ἐρωτοδουλιὰ. Ἀλλ' αὐτὴ τὴ φορὰ ὅχι γράμμα στὸν πατέρα! Ἄ, ὅλα κα' ὅλα, μὰ μὲ πατεράδες μὴν τὸν ἀνακατώνεις! Ὅποια ἀρχοντοπούλα τὸν ἀγαπάει καὶ τὸν θέλει, ἂς ξεπορτίσῃ νὰ τὸν εὔρῃ. Τότε, θέλοντας καὶ μὴ, ὁ γέρος θὰ σκάσῃ τὴν προίκα καὶ—νὰ σοῦ πῶ, μὰ τὸ ναί,—ἔτσι θὰ ἦταν καλύτερα νὰ ἔκαμνε μὲ τὴ Στέλλα, χωρὶς νὰκούσῃ τὸν Στέφεν-σων. Τί; στὴν Ἀγγλία εἴμαστε ἐδῶ; . . . Τόρα πάει!

Αὐτὰ ἐσυλλογίζετο τῆς πρώτης ἡμέρας ὁ Χρηστάκης, κα' ἐστέναιζεν,—ὅταν ἦτο μόνος. Ἐπειτα ἔπαυσε νὰ συλλογίζεται καὶ αὐτά. . . .

Ὅταν ὁ Στέφενσων τὸν ἐρώτησε τί ἀπέγεινε μὲ τὸ γράμμα, ὁ Χρηστάκης ἐπῆρεν ὕψος ἀνθρώπου ποῦ θέλει κάτι νὰ ἐξομολογηθῇ ἀλλὰ διστάζει, κα' ἔπειτα, μὲ ἀπόφασιν τάχα, εἶπε:

—Νὰ σοῦ πῶ ἓνα πράγμα; Δὲν τὸ ἔστειλα, καὶ μένει. Τὴν τελευταία στιγμὴ τὸ μετανόησα. . . . Ἄσε νὰ περάσῃ ἀκόμα λίγος καιρὸς, νὰ ἰδοῦμε πῶς θὰ πάνε τὰ πράγματα, καὶ . . . μπορεῖ νὰ βάλω τὸ γέρο μου νὰ μιλήσῃ.

—Ὡωωω! ἔκαμεν ὁ Ἀγγλος, μὲ τὸν συνήθη του λαρυγγώδη βρυχηθμόν.

—Ἐπειτα, φίλε μου, πρέπει νὰ σοῦ πῶ κα' ἓνα ἄλλο: Ἡ κοπέλλα δὲν μοῦ γεμίζει τὸ μάτι· δὲν ξέρω γιὰτί, μ' ἀρχισα νὰ ψυχραίνουμαι. . .

—Ἄου! ἔκαμεν ὁ Ἀγγλος· τότε νὰ μὴν τὴν πάρῃς.

Τὸ πρᾶγμα οἰκονομήθηκεν ἔτσι, κα' ὁ Χρηστάκης ἠσύχασε. Μόνον τὸ βράδυ, γιὰ κάμποσον καιρό, ὅταν ἐγύριζε στὸ σπίτι του, τὸν ἐπιανεῖν ἓνας φόβος, κα' ἐπήγαινε τρεχάτος, καὶ κάθε τόσο ἐκύτταζε πίσω του. Ἐφοβεῖτο μὴ τοῦ ἔλθῃ ἔξαφνα καμμιὰ ματσουκιά.

Δὲν ἤξερε καλὰ τὸν Παναγὴ Βιολάντη! . . . δὲν ἤξερεν ὅτι ἄλλος δὲν εἶχε νὰ ὑποφέρῃ ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἱστορία, παρὰ ἡ Στέλλα, ἃχ, ἡ δυστυχισμένη ἡ Στέλλα! . . .

Δ'.

Τὸ βράδυ-βράδυ, ὅταν ὁ Βιολάντης ἐγύρισε, ἡ ὑπηρετρία τοῦ εἶπεν ὅτι ἡ κυρία Στέλλα ἦταν κακοδιάθετη, στὸ κρεβάτι.

— Ἐγὼ ἐγὼ τὸ γιατρικὸ ποῦ θὰ τὴν κάμῃ καλὰ ! ἔμουρμούρισε ὁ Παναγῆς, καὶ ἀνέβη κατ' εὐθείαν εἰς τὸ δωμάτιον τῆς κόρης του.

Ἡ Στέλλα ἦταν ξαπλωμένη μετὰ τὰ φορέματά της· ἑλαφρὴ κουβέρτα τὴν ἐσκέπαζε ὡς τὴ μέση· εἶχε τὰ χέρια σταυρωμένα ὀπίσω ἀπὸ τὸ κεφάλι· τὸ στήθος της φουσκωμένο ἀπὸ τοὺς ἀναστεναγμούς· ἡ ὄψη της κάτασπρη· τὰ μάτια της φλογερά, καρφωμένα στὸ ταβάνι. Βυθισμένη εἰς τὴν ἀπελπισία της, ξένη εἰς ὅ,τι συνέβαινε γύρω, οὔτε ἔστρεψε νὰ κυττάξῃ, ὅταν ἀνοιξεν ἀπότομα ἡ θύρα.

— Τ' εἶνε τοῦτα ποῦ μοῦ κάνεις, μωρή ; ἐφώνησεν ὁ Παναγῆς ἔξω φρενῶν· τί ντροπὲς εἶνε τοῦτες ποῦ μᾶβαλες στὸ κούτελό μου ;... «Εἶμαι δική σου ;»! Πῶς ἔγραψες ἐσὺ τέτοιο πράμμα ; Τίνος εἶσαι, μωρή ; Ποῖον ἐρώτησες νὰ σοῦ πῇ τίνος εἶσαι ; Μὲ ποῖο δικαίωμα ἐδόθηκες στὸν ξένον ἄνθρωπο ; Ποῖος σοῦ εἶπε πῶς ὀρίζεις τὸν ἑαυτό σου ; Πῶς σοῦ πέρασε ἀπὸ τὸ νοῦ, πῶς μπορεῖς νὰ δώσης καὶ τὸ νύχι σου, χωρὶς νὰ θέλω ἐγώ ;... Ἀὐτὸ μιλεῖς, μωρή ;... Ἐ, τί εἶνε τοῦτα ;

Κ' ἔβαλεν ἔμπρὸς εἰς τὰ μάτια τῆς Στέλλας τὸ φυσικὸ χαρτί μετὰ τὴν ἄσπρη μαργαρίτα.

Σπασμὸς ἀδύνατος ἐτάραξε γὰρ μιὰ στιγμή τὸ σῶμα τῆς κόρης· ἀλλὰ δὲν τὴν ἐξέπνησεν ὁλότελα ἀπὸ τὸ λήθαργό της· τὰ μάτια ἀκίνητα, τὸ στόμα βουβό.

Καὶ εἶπεν, εἶπεν ὁ Παναγῆς, ἄφρισε, ἐγαύγισε, ἐβρυχήθη. Καὶ ὅσο ἔλεγε, τόσο ἐθύμωνε· καὶ τότε ἐσκουντοῦσεν, ἐτράνταζε τὴ Στέλλα, καὶ ἐπλησίαζε τὸ στόμα του στ' αὐτὴν, καὶ ἔτριζε τὰ δόντια του, καὶ ἐγούρλωνε τὰ ἄγρια μάτια του, καὶ ἡ φωνὴ του ἔβγαине τρεμουλιαχτὴ καὶ βραχνή σὰν λυσσασμένου :

— Σκύλλα ! σκύλλα !... δὲ μιλεῖς, μωρή ; ἔ ;

Αὐτὴ ἡ σιωπὴ, αὐτὴ ἡ ἀπάθεια, τὸν ἔκαμεν εἰς τὸ τέλος ἔξω-φρενῶν. Ἐδραξεν ἑξαφνα τὴ Στέλλα ἀπὸ τοὺς καρπούς μετὰ τὰ σιδερένια του χέρια, καὶ τὴν ἐσήκωσε ὡς ἄψυχον ὄγκον, καὶ τὴν ἔσυρε, καὶ τὴν ἐγκρέμισε, κάτω ἀπὸ τὸ κρεβάτι.

— Μάνα μου ! ἐφώνησεν ἐκείνη καὶ τὰ μάτια της ἔρριξαν μὲν ἀστραπὴν τρόμου· καὶ μετὰ τὸ ἓνα χέρι ἀκουμπισμένο στὸ πᾶτωμα, ἔκαμψε τὸ ἄλλο καὶ τὸ ἔφερε στὸ πρόσωπό της ἔμπρὸς σὰν ἀσπίδα.

Τὸ ὀρμέφυτον κίνημα ἐξύπνισεν ὅλη τὴν κακία τοῦ Παναγῆ. Κ' ἐχύθηκε πάνω της, καὶ τὴν ἄρπαξεν ἀπὸ τὸ λαιμὸ καὶ τῆς τὸν ἔσφιξε νὰ τὴν πνίξῃ, καὶ ἔπειτα τὴν ἄρχιζε γροθιὰς, καὶ τὴν ἐκτυποῦσεν ὅπου ἔφθαγε, στοὺς ὤμους, στὸ στήθος, στὸ κεφάλι, καὶ τὴν ἐκτυποῦσεν ἀλύπητα μετὰ λύσσα, νὰ τὴν τελειώσῃ, νὰ τὴν ξεκάμῃ, ὅπως μόνον ἓνας πατέρας μπορεῖ νὰ κυτᾷ τὴν κόρη του. ... Καὶ ὡς νὰ τὸν ἐμεθοῦσε περισσότερο κάθε κτύπημα, ὡς νὰ τὸν ἐφρὲνιᾷ ἡ ἀντίστασις τῆς στερεᾶς σαρκός, —γιατὶ ἄλλην δὲν ἔκαμεν ἡ κακομοῖρα ἐκείνη,—ὁ δαρμός του δὲν ἐφαίνετο νὰ ἔχῃ τελειωμό, καὶ ἡ φυσικὴ ἐξάντλησις, ποῦ μόνη θὰ τὸν ἐσταματοῦσεν, ἀργοῦσεν ἀκόμη πολὺ.

Ἀλλὰ νὰ, ἀνοίγει ἑξαφνα ἡ θύρα καὶ ἐμβαίνει ἡ Βιολάνταινα, —ἡ Βιολάνταινα, μετὰ τὰ μάτια περίτρομα, καὶ τὰ χέρια δεμένα, καὶ τὰ χεῖλη σφιχτά, ὅλη μιὰ ἄφωνη μορφή καὶ ἰκεσία.

Τότε ὁ Παναγῆς ἄφησε τὸ θῦμα του, ἐσήκωσε τὸ γράμμα,

πού ήταν πεσμένο στο πάτωμα, τὸ ἄπλωσε στὴν παλάμη του καὶ τὸ ἐκόλλησε στὰ μούτρα τῆς γυναίκας του.

— Νά, μωρή, ἀνοίξε τὰ στραβά σου νὰ ἰδῇς τί θεγατέρα ἔχουμε. Διάβασε, διάβασε ντέ!.. Ἔλα! μὴ μοῦ πῆς γιατί τὴν ἔδεια, γιατί, μὰ τὸ σταυρό, θὰ σὲ σκοτώσω καὶ σέβανε!

— Μὰ ἦταν ἀρρώστη, καϋμένε Παναγῇ, ἐπιθύρισε ἡ Βιολάνταινα, σιγά, ὥς νὰ μὴν ἦθελε νὰ τὴν ἀκούσῃ ἡ Στέλλα, κ' ἐπροσπάθησε νὰ ξεκολλήσῃ τὸ χέρι τοῦ ἀνδρός της καὶ νὰ ρίψῃ μὰ ματιὰ εἰς τὸ σῶμα τοῦ ἐγκλήματος.

— Καὶ τί μὲ γνοιᾶζει ἐμένανε; ἐφώναξεν ὁ Παναγῆς, ἀσθμαίνων. Νάρρωστήσῃ καὶ νὰ πεθάνῃ, νὰ πάῃ στὸ διάολο, αὐτὸ παρακαλῶ τὸ Θεό μου. Ναί, νὰ πεθάνῃ! Αὐτὸ καὶ μόνο μπορεῖ νὰ τὴ σώσῃ ἀπὸ τὴν ἀτιμία της καὶ ἀπὸ τὴ ντροπὴ της! Κοπέλλα ποῦ ἀποδιαντρέπη νὰ γράψῃ σ' ἓναν ξένο «εἶμαι δική σου» δὲν μπορεῖ πιά νὰ ζήσῃ στὸ σπίτι μου. Καὶ ἂν δὲν πεθάνῃ μοναχὴ της, θὰ τὴν ξεκάμω ἐγώ, μὲ τὰ χέρια μου!

Εἰς μιάτην ἡ Βιολάνταινα τοῦ ἔνευε παρακαλεστὴ νὰ παύσῃ τὰ βαρυνὰ αὐτὰ λόγια· τίποτα δὲν μποροῦσε νὰ τὸν σταματήσῃ.

— Μὰ σῶπα! ἐφώναξεν ἐπὶ τέλους ἡ γυναίκα· θὰ σάκουσιν οἱ ξένοι ἀνθρώποι, θὰ σάκούσῃ ἡ δούλα... Ἔλα, πᾶμε ἀπὸ δῶ, μὴ συγχύζεσαι τώρα...

Καὶ ἥσυχά ἐτράβηξεν ἔξω τὸν Παναγῇ, χωρὶς μεγάλην ἀντίστασιν· γιατί ἡ ὑπόμνησις ἐκείνη, τὸ σκαῖχτρο τοῦ κόσμου, τὸν ἔκαμεν ἔξαφνα πειθήνιον. Καὶ ἡ θύρα ἐκλείσει· καὶ ἡ Στέλλα ἔμεινε μοναχὴ της, πεσμένη ἐκεῖ-κάτω, στὸ λινὸ χαλί, ποῦ ἦταν ἐμπρὸς στὸ κρεβάτι.

Εἶχε χωμένο τὸ κεφάλι ἀνάμεσα στὴν κουλούρα τῶν μπράτσων της. Δὲν ἐφαίνοντο παρὰ τὰ μαῦρα μαλλιά της, χυμένα, ἀκατάστατα, σὰν κύματα μαύρης τρικυμίας, ποῦ ἔξαφνα ἐσταμάτησαν. Κ' ἐβρογγοῦσε...

.... Οἱ ἄγριες αὐτὲς σκηνὲς ἐπαναλαμβάνοντο καθημερινῶς

εἰς τὸ σπίτι τοῦ Βιολάντη. Τὸ νεόκτιστον παλατάκι μὲ τὴν εἰδική-μονα ὄφιν εἶχε καταντήσῃ κόλασι. Ἡ Στέλλα, κλεισμένη ἐπάνω εἰς τὸ δωμάτιον της, τὸ περισσότερον μέρος τῆς ἡμέρας πεσμένη στὸ κρεβάτι, καὶ τὸ περισσότερο μέρος τῆς νύκτας ὄρθη, — χλωμή, ἀδύνατη, μωλωπισμένη, σακατεμένη, ἀλλὰ τοὺς φοβερώτερους παραγμούς, τὴ μεγαλύτερην ὀδύνη καὶ ἀπελπισία ἔχοντας κρυμμένη βαθειὰ στὴν ψυχὴ, — ἡ Στέλλα ἡ ἐρωτευμένη ἐμαρτυροῦσε...

Δὲν ἔκλαιγε, δὲν ὠμιλοῦσε, δὲν παρεπονεῖτο· οὔτε δέκα λέξεις τὴν ἡμέρα δὲν ἔβγαιναν ἀπὸ τὰ μαραμένα χεῖλη· τὴν εἶχε πιάσει σὰν πείσμα, σὰν ἀφασία, καὶ ἡ ὑπερηφάνεια της ἔκαμεν τὸ μαρτύριό της σιωπηλό, βαθύ, φοβερό. Ἐπειτα δὲν ἔβλεπε καὶ κανένα. Μιά στιγμὴ μόνον ἀνέβαιναν ἡ μητέρα της ἢ ἡ θεία Νύνια, γιὰ νὰ τῆς φέρῃ λίγο φαγί. Ἡ Κατίνα καὶ ἡ Νένε, οἱ μικρές, δὲν ἔμβαιναν ποτὲ μέσα, γιατί ταῖς εἶπαν πῶς ἡ Στέλλα εἶχεν ἀρρώστεια κολλητικὴ καὶ τὴν ἐκαλημέριζαν ἀπέξω.

Ὁ Νταντῆς, ὁ ἀδελφός της, τὰ εἶχε μάθει καὶ αὐτός, — τοῦ τὰ εἶπεν ὁ ἴδιος ὁ Βιολάντης γιὰ νὰ ἔχῃ τὸ νοῦ του, — καὶ δὲν ἐζύγωνε καθόλου, γιατί, ἂν τὴν ἔβλεπεν ἐμπρὸς του, ὠρρίζετο, «θὰ τὴν ἔσκιζε σὰ σαρδέλλα». Καὶ ἡ Στέλλα ὅλον τὸν καιρὸν ἔμενε μόνη. Τοὺς ἔδιωχνε: «Ἀφήστε με... δὲ θέλω κανένα». Μόνο στὸ γέρο δὲν τολμοῦσε νὰ πῇ τέτοιο λόγο. Αὐτὸς ἔμβαινε συχνά, πάντα ἄγριος, θηρίο μονάχο, μὲ τὸ γράμμα στὸ χέρι, γιὰ νὰ τῆς θυμίσῃ τὴν ἀτιμία της, γιὰ νὰ τῆς δείχνῃ τὸ αἶσχος της, καὶ τὴν ἔβριζε μὲ τὰ χειρότερα λόγια, καὶ ἀπάνω στὸν ἐνθουσιασμό του, στὸ τέλος, τὴν ἐκτυποῦσε, πότε λίγο, πότε πολὺ, ἀναλόγως τοῦ γούστου ποῦ εἶχε, ἀναλόγως τῆς διαθέσεως ποῦ τοῦ ἐπροκαλοῦσε τὸ ὕψος τῆς Στέλλας. Ὅποτε τοῦ ἐφαίνετο σὰν ταπεινὴ, σὰν μετανοημένη, ὁ θυμὸς του κάπως ἐπαράλυνεν· ἀλλ' ὅποτε τὴν ἔβλεπεν ἀδυσώπητη καὶ ἀσυγκίνητη, τότε ἔλυσσοῦσε.

Μιά μέρα, ὁ Νταντῆς, ἄξιος μιμητῆς τοῦ πατέρα του,

ἐμβήκε καὶ αὐτὸς νὰ τῆς κάμῃ ἐπίσκεψιν. Ἦτο δὲ ὁ Νταντῆς νεανίας ὡς εἴκοσι χρόνων, ἀσχημομούρης, μαυροκίτρινος, μὲ πρῶμο μουστάκι, μὲ ζωηρὰ κινήματα, μὲ φορεσιὰ ἐπιμελημένη καὶ γεμάτη στολίδια, — σωστὴ γελοιογραφία τοῦ γέρου Βιολάντη, ποῦ ἐθεωρεῖτο εὐμορφάνθρωπος. Εἶχε τιποτένια διανοητικὴν ἀνάπτυξιν, ταπεινὰς ἰδέας καὶ ἕνα σωρὸ προλήψεων. Ἀντιπαθητικώτερο πρᾶγμα ἀπὸ τὸ στενὸν τοῦ μετωπᾶκι καὶ ἀπὸ τὰ κίτρινα μυτερά δόντια του, δὲν μποροῦσε νὰ ἰδῇ κανεὶς.

Ἡ θύρα ἔτυχεν ἀνοικτὴ καὶ ὁ Νταντῆς ἐστάθη εἰς τὸ κατώφλι. Ἡ Στέλλα ἐστέναξεν εἰς τὸ διβανάκι.

— Ἔτσι αἱ ; τῆς ἐφώναξεν ἔτσι αἱ ; ... ἐτοῦτα μᾶς κάνεις τόρα καὶ σύ !

Ἡ Στέλλα μιλά.

— Δὲν ἀκοῦς τί σοῦ λέω ; εἶπεν ὁ Νταντῆς, προχωρῶν μερικὰ βήματα· ἐγὼ εἶμαι !

— Γὰρ ξεφορτώνου με, ἀπεκρίθη μὲ περιφρόνησιν ἡ Στέλλα.

Εἶχε συνηθίσει νὰ ποταίρῃ πάντα τὸν ἀδελφὸν τῆς, σὰ μεγαλύτερη, καὶ χωρὶς νὰ θέλῃ, ὁ Νταντῆς τὴν ἐσέβετο καὶ σὸ τέλος ὑποχωροῦσεν. Ἀλλὰ τόρα τὰ πράγματα ἄλλαξαν τὸ κίνημα τῆς Στέλλας τὴν ἐταπεινώσεν ἐμπρὸς του, τὴν ἐξευτέλισε· δὲν ἦταν πλέον ἢ μεγαλύτερῃ ἀδελφῇ, μὲ τὰ δικαιώματά τῆς· ἦταν μιὰ πταίστρα, ποῦ ἐπιβουλεύθη τὴν ὑπόληψιν τῶν ἀνδρῶν, τὴν τιμὴν τοῦ σπιτιοῦ. Καὶ ὁ Νταντῆς ἦταν ἄνδρας. Νὰ περίστασι γὰρ νὰ ἐκδικηθῇ τὰ πρωτοτόκια, γὰρ νὰ ἐξασκήσῃ τὴν κακίαν του.

— Ἐμὲ εἶπες τέτοιο λόγο, μωρή ; ἐρώτησε γουρλώνων τὰ μάτια καὶ προχωρῶν ἀκόμη ὀλίγα βήματα.

— Ἐσέ, ἀπεκρίθη μὲ ψυχρότητα ἡ Στέλλα.

Ὁ Νταντῆς ἐξεστόμισε τὰς χυδαίας ὕβρεις, ποῦ τοῦ εἶχε μάθει στὴν ἐντέλειαν ὁ πατέρας του. Καὶ ὁ τόνος ἔμοιαζε τόνον, ὥστε ἕνα μικρὸ χαμόγελο ἐφάνη στὰ χεῖλη τῆς Στέλλας, καὶ ἐψιθύρισεν :

— Ἀπὸ ποῦσαι κλωνοράκι, ἀπὸ κεῖνο τὸ δενδράκι ...

Αὐτὸ τὸ ἄκουε καίποτε ἀπὸ τὴν Βιολάνταινα, καὶ ἤξερε ὅτι κανένα ἄλλο πρῶγμα δὲν ἐφορούεζε τόσο τὸν ἀδελφόν τῆς.

— Τί εἶπες ; ! ἐβρυχήθη ὁ μικρὸς Βιολάντης· καὶ ἐσήκωσε τὸ χεῖρ του.

Ἡ Στέλλα ἐπρότεινε τὰ δικὰ τῆς νὰ φυλαχθῇ, ἀλλὰ μὲ τόσην ὁρμήν, ὥστε τὸν ἐσκούντησεν. Ἄλλο δὲν ἤθελεν ὁ Νταντῆς, γὰρ νὰ κτυπήσῃ ...

Καὶ ἡ ἀρχὴ ἔγεινεν.

Ὁ νεανίας ἐθρασύνθη περισσότερον ἔπειτα, ποῦ ἄκουσε τὸν πατέρα του νὰ ἐπιδοκιμάζῃ τὸ κίνημά του. Καὶ ἀπὸ τὴν ἡμίραν ἐκείνην, δὲν ἄφινεν εὐκαιρίαν χωρὶς νὰ βρίσῃ καὶ νὰ κτυπήσῃ τὴν Στέλλαν. Καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἡ μανία του, ἡ ἀγριότης του ἐμεγάλωναν. Στὴν ἀρχὴν, ἡ Στέλλα ἔκαινεν ἀντίστασιν· ἀλλὰ ὕστερα παρεδόθη, εἰς τὸ τέλος ἐδέρνετο καὶ ἀπὸ τὸν ἀδελφόν τῆς, ὅπως καὶ ἀπὸ τὸν πατέρα τῆς, μὲ τὴν ἴδιαν ὑποταγὴν, μὲ τὴν ἴδια βωβὴν ἐγκαρτέρησιν. Καὶ οἱ δῆμοί τῆς ἔγειναν δύο τόρα.

Σκληρότερος, πολὺ σκληρότερος ἦταν ὁ Νταντῆς. Ἴσως γιὰ τὴν φύσιν πλέον κακὴν ἀπὸ τὸν πατέρα του, ἴσως καὶ γιὰ τὴν αὐτὸς ἀδελφότητά. Εἰς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς τοῦ Παναγῆ Βιολάντη ἐξυπνοῦσεν ἀπὸ ἀταβισμόν τὸ αἶσθημα τοῦ ἀρχαίου πατέρα, ποῦ εἶχε τὴν κόρην του κτῆμα, καὶ ἠμποροῦσε νὰ τὴν πωλήσῃ καὶ νὰ ὠφεληθῇ. Ἄλλ' εἰς τοῦ ἀδελφοῦ τὴν ψυχὴν, ὁ ἴδιος ἀταβισμὸς ἐξυπνοῦσεν αἶσθημα διαφοροετικόν. Ἄλλῃ φορὰ ἡ ἀδελφὴ του ἦταν ἡ φυσικὴ ἐρωμένη του, ἡ πρώτη του γυναῖκα· αὐτὸς εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ τὴν καρπωθῇ ἀλλοιωτικὰ, νὰ τὴν ἀπολαύσῃ. Καὶ μοῦ φαίνεται, ὅτι ἡ σκληρότης τῶν ἀδελφῶν εἰς τὸ ζήτημα τῆς τιμῆς, δὲν εἶνε κατὰ βάθος παρὰ ζηλοτυπία ἀγνώριστη, μετημφισμένη· καὶ ὅτι τὰ δυστυχῆ πλάσματα γίνονται, χωρὶς νὰ τὸ ἐγνοοῦν, τόσοι ὀφθαλμοὶ, καὶ σκοτώνουν Κασσίους καὶ πνίγουν Λυσδαίμονες.

Γι' αὐτὸ τόρα καὶ ὁ Νταντῆς, στὴν πρώτη του παραφορὰ, ἐφοβήρισε « νὰ ξεκάμῃ ἐκεῖνο τὸν ἄτιμο τὸ Ζαμᾶνο », καὶ ἴσως

θὰ ἔκαμνε κανένα κίνημα, ἂν δὲν τὸν ἐσυμβούλευεν ὁ Παναγῆς. καὶ γι' αὐτὸ ἐβασάνιζε τὴν ἀδελφή του σκληρότερ' ἀπὸ τὸν πατέρα του, καὶ τὸ μῖσος του γι' αὐτὴν ἦταν κατὰ ἀχόρταγον καὶ ἀτελείωτον.

Καὶ ἡ Στέλλα, κλεισμένη εἰς τὸ δωμάτιόν της, ἐμαρτυροῦσεν. Ἐλνῶνε σὰν τὸ κερί ἀπὸ τὴ ζέστη, χωρὶς φλόγα, χωρὶς καπνό. Μόγον κάθε τόσο ἐψιθύριζεν :

— Ἀχ. πάει. . . . πάει. . . . δὲ μὲ χωράει ἄλλο τὸ σπῖτι τοῦ πατέρα μου. . . .

Μιά μέρα, ἡ Κατίνα καὶ ἡ Νένε, ἐξεγέλασαν τὴ νταντᾶ, καὶ φοβισμένες, σιγὰ-σιγὰ, ἐμισοάνοιξαν τὴν ἀπαγορευμένην θύραν.

Ἡ Στέλλα ἦταν εἰς τὸ κρεβάτι, μὲ τὰ μάτια κλειστά, ἀπακαρωμένη. Καὶ ἦταν ἀγνώριστη. Σὰν νὰ εἶχε μικρύνει τὸ πρόσωπό της, καὶ σὰν νὰ εἶχαν φουντώσει τὰ μαῦρα μαλλιά της. Τὸ χρῶμα της ξέθωρον, τὰ μάτια της βαθουλωμένα, μελανὰ ἀπὸ κάτω, ἡ ἄκρη τῆς μύτης της κίτρινη καὶ γυαλιστερή. Καὶ τί ἄλλο ἤθελε γιὰ νὰ μαραθῇ ἕνας κρίνος ;

— Παναγία μου ! πῶς ἔχει γείνει εἶπε, κυττάζοντας μὲ παιδικὴν περιέργειαν ἡ Κατίνα.

Τὰ ματάκια τῆς Νένης ἀνοιξαν τρομαγμένα. Λύπη βαθεῖα ἐζωγραφίσθη εἰς τὸ πρόσωπον τῆς μικρούλας καὶ τὸ στοματάκι της ἐσιγοτραύλισεν :

— Ἀχ ! θὰ πεθάνῃ, Κατίνα μου, θὰ πεθάνῃ . . .

Ε'.

Ἡ προφύλαξι ποῦ ἔπαιρναν γιὰ νὰ μὴ μάθῃ τίποτε ὁ κόσμος, ἐκεῖνος ὁ φόβος ποῦ εἶχαν πάντα νὰ μὴ τοὺς φύγῃ κανένας λόγος ἔμπρὸς εἰς τοὺς ξένους, νὰ μὴν ἀκούσουν οἱ ὑπηρέται καὶ οἱ γείτονες καμιὰ σκηνή, νὰ μὴ μάθῃ κανεὶς τὴν ἀλήθειαν, — ἔδιδαν δυὸ φορές τὴν ὄψιν ἐγκλήματος, εἰς τὸ ἔγκλημα ποῦ ἐτελεῖτο σιγὰ-σιγὰ εἰς τὸ σπῖτι τοῦ Βιολάντη.

Ἡ Στέλλα λοιπὸν ἦταν ἄρρωστη. Διὰ τοὺς φίλους, διὰ τὸν κόσμον, ἡ ἀρρώστεια ἦταν ἐλαφρὴ, ἀσήμαντη—ᾶ, μὴν ἀνησιχῇτε ! . . .—Διὰ τῆς μικρῆς ἀδελφῆς, ἡ ἀρρώστεια ἦταν κολητικὴ, καὶ δὲν ἔπρεπε νὰ ἔχουν συγκοινωνία.—Καὶ μήπως ψέμματα ; ἔλεγεν ἰδιαιτέρως στὴ γυναῖκα του ὁ Παναγῆς αὐριο κ' αὐτὲς θὰ μᾶς ἔκαναν τὰ ἴδια.—Οἱ ὑπηρέται δὲν ἀνέβαιναν ἐκεῖ ἐπάνω, ποτέ τοὺς ἀνεπλήρωνεν ἡ θεῖα Νιόνια. Ἡ οἰκογένεια ἐφαίνετο συχνὰ εἰς τὰ κέντρα, καὶ εἶχε πάντα τὸ ἴδιον γελαστὸν κ' εὐτυχισμένον ὄψος, τὴν ἴδιαν ἀπατηλὴν ὄψιν ἀγάπης καὶ ἀρμονίας. Κανεὶς δὲν ἔμαθε, κανεὶς δὲν ὑποπτεύθη τίποτε. Ἡ νεολαία ἐψιθύριζεν ὅτι ἡ Στέλλα «ἐκύτταζε» τὸν Χρηστάκη, ἀλλὰ τίποτε περισσότερον· τώρα μάλιστα, ποῦ ὁ Χρηστάκης ἄρχισε νὰ «κνιτάξῃ» ἄλλην, ἐλησιμονήθη καὶ τὸ γράμμα της. Ὁ Παναγῆς Βιολάντης ἠμποροῦσε νὰ δέχεται καὶ συγχαρητήρια διὰ τὴν φρόνησιν ποῦ ἔδειξε σὲ μιὰ τόσο δύσκολη περίστασι. Ἡ ὑπόληψις δὲν ἐπειράχθη.

Καὶ ὅλοι μέσα στὸ σπίτι σήμερονι : Ὁ Νταντῆς . . . τὸν εἶδαμε ! Ἡ Βιολάνταινα, συνειδημένη πάντα νὰ ὑπακούῃ τυφλὰ τὸν ἄνδρα της, ἀνεγνώριζε καὶ τώρα ὅλο του τὸ δίκιο, μολοντί ἐπροσπαθοῦσε κάποτε νὰ ἐμποδίσῃ τῆς σκηνές, «γὰ νὰ μὴ συγχύζεται ὁ Παναγῆς»· ποτὲ ὅμως δὲν ἔδωκε θάρρος εἰς τὴν θυγατέρα της, ποτὲ δὲν τὴν ἐπαρηγόρησε, ποτὲ δὲν τῆς εἰδείξεν ὅτι ἐσυγχωροῦσεν αὐτὴ τὸ κίνημά της. Ἡ θεία Νιόνια ἐλάμβανε παρὰ ὅταν ἦτο μόνη, ἐκύτταζε μὲ θλίψη καὶ ἐπεριποιεῖτο μὲ συμπάθεια τῇ Στέλλᾳ, ἀλλὰ στὸν ἀδελφὸ της δὲν ἐτόλμησε νὰ κάμῃ παράπονον. Οὔτε καλὰ, οὔτε κακὰ. Κάποτε ὁ Παναγῆς τὴν ἄκουσε νὰ γλυκομιλῇ τῇ Στέλλᾳ, καὶ τὴν ἐφοβέρισεν ἄσχημα :

— Γὰ νὰ σοῦ πῶ ! Τὸ ξέρεις ποῦ σὲ διώχνω ; Ἀντιπολίτευσι στὸ σπίτι μου δὲ θέλω ! Ὅ,τι κάνω ἐγώ, ἐκεῖνο κάνουν ὅλοι. Ἀκοῦς ἐκεῖ ποῦ θὰ τὴν καλοπιάνης . . . Αὐτὸ μᾶς ἔλειπε !

Καὶ ἡ Νιόνια ἐφοβήθηκε νὰ γλυκομιλήσῃ πλέον τῇ Στέλλᾳ.

Ἔτσι ὁ Παναγῆς ἐτυραννοῦσεν ἀνεξέλεγκτος, ἀπόλυτος τρομοκράτης. Κανεῖς, κανεῖς δὲν εὐρίσκετο νὰ τοῦ πῇ : «Μὰ ἐπὶ τέλους τί σοῦ ἔκαμεν αὐτὸ τὸ πλάσμα ποῦ θέλεις νὰ τὸ πεθάνῃς ;» Καμμία διαμαρτυρία, καμμία ἀπόπειρα συζητήσεως. Εὐρίσκες καὶ ἄνθρωπο γὰ νὰ λογιευθῇ ! Τοῦ ἔφθανε τὸ γράμμα ποῦ εἶχε στὴν τσέπη του· ἠμποροῦσε νὰ τοῦ ἀποδείξῃς ἐσὺ πῶς δὲν ἔγραφε, πῶς δὲν ἐστάλη ἀπὸ τὴν κόρη του αὐτὸ τὸ γράμμα ; . . . Νὰ τὸ τιμωρήσῃ ἄλλο δὲν ἠθέλεν, ἄλλο δὲν ἐρωτοῦσε. Καὶ δι' αὐτόν, ἄνθρωπον στενοκέφαλον, χωμένον εἰς τὰς προλήψεις, ἀναθρεμμένον μὲ τὰς παραδόσεις τῶν παλαιῶν ἐκείνων ἀρχόντων, ποῦ εἰς τὸν τόπον του ἄλλοτε, σὲ χρόνους σκοτεινοῦς, βαρβάρους, ἐβασάνισαν, ἐφυλάκισαν, ἐσκοτώσαν, ἢ ἔθαψαν ζωντανές, γὰ παρόμοιους λόγους, τῆς θυγατέρες των, —δι' αὐτόν, λέγω, τὸ ἔγκλημα τῇ Στέλλᾳ ἦτο ἄξιον θανάτου.

— Μακάρι νὰ πέθαινε ! Ἔτσι θὰ ἡσυχάζαμε μὰ γὰ πάντα.

Ὁ Νταντῆς ὅμως δὲν ἄφησε τὸ πρᾶγμα, ὡς ἔδω. Ἡ σκληρότης του τὸν ἐσπρωξε νὰ ραδιοσυγγῇ, νὰ δείξῃ ψεύτικη καλωσύνη· καὶ μίαν ἡμέραν ἐμβῆκεν εἰς τὸ κλουβὶ τοῦ Βιολάντη, —τὸ θυμάσθε αὐτὸ τὸ κλουβί,—καὶ τοῦ εἶπε μὲ πονηριὰ παιδιοῦ καὶ μὲ σοβαρότητα γέρου :

— Πατέρα, μοῦ φαίνεται πῶς ἡ Στέλλα ἐμετανόησε. Γιὰ νὰ ἰδοῦμε, γιατί ἐφτούνη—ἐφτοῦ ἡ δουλειὰ δὲ μᾶρέσει. Φοβᾶμαι μήπως ὑποψιασθῇ ὁ κόσμος τίποτα, καὶ τότες ἐχαθήκαμε. Γιὰ νὰ ἰδοῦμε . . . Μπορεῖ νὰ μὴν ἐπιμένῃ πιά γὰ κείνο τὸν παλιάνθρωπο, καὶ ἂν τὴν καλοπιᾶσουμε, μπορεῖ νὰ θελήσῃ νὰ πάρῃ κανέναν ἄλλο, —ἔ, καιρὸς της εἶνε,—καὶ ἔτσι τὸ πρᾶγμα νὰ διορθωθῇ μὲ ἡσυχία. Δὲν μὲ γνωιάζει γὰ κείνη, μὲ γνωιάζει γὰ μᾶς, γὰ τὸ σπίτι μας.

— Ἐχεις δίκιο, ἀπεκρίθη ὁ Παναγῆς· καὶ ἀντὶς θὰ βάλλω τὴ μάνα σου γὰ τὴν ξετάξῃ.

Ὡ, ἤξερε πολὺ καλὰ ὁ Νταντῆς τὸν χαρακτήρα τῆς ἀδελφῆς του· ἤξερεν ὅτι δὲν ἐμετανόησε, κάθε ἄλλο ! καὶ ὅτι ἓνα τέτοιο διάβημα θὰ ἐχειροτέρευε μόνον τὴ θέσι της.

Καὶ ἡ Βιολάνταινα, κατὰ παραγγελίαν τοῦ ἀνδρός της, ἀνέβη ἐπάνω νὰ τῆς ομιλήσῃ.

Ἦταν παραμονὲς τῆς Παναγίας. Μεθαύριο τὸ σπίτι εἶχε διπλογιόρτι, —Μαρία ἔλεγε τῇ Βιολάνταινᾳ, —καὶ τί καλὰ ἂν ἠμποροῦσε νὰ γείνῃ καμμιά οἰκονομία, νὰ ἔλθῃ ἡ συμφιλίωσις, νὰ κατεβῇ καὶ ἡ Στέλλα, νὰ καθίσῃ εἰς τὸ τραπέζι, νὰ φαῖν ἑῖς τὸν κόσμον. . . .

— Ἦλθα νὰ σοῦ πῶ δυὸ λόγια, τῆς εἶπεν ἡ Βιολάνταινα χαρούμενη.

Ἡ Στέλλα, καθὼς ἐκρατοῦσε τὸ μέτωπο μὲ τὰ δύο χεῖρα, ἐσήκωσε τὰ μάτια καὶ ἐκύτταξε τῇ μητέρα της ἐκπληκτῇ. Δὲν ἦταν συνειδημένη εἰς τέτοιον ὕψος.

— Ἀκοῦς ;

— Τί εἶνε : ἐψιθύρισεν ἡ Στέλλα.

Μὲ λίγα λόγια ἡ Βιολάνταινα διετύπωσε τὴν πρότασί της :

Νὰ πέση στὰ πόδια τοῦ πατέρα της καὶ νὰ τοῦ γυρέψῃ συχώρεσι νὰ τοῦ πῇ πῶς ἐμετανύησε διὰ τὸ κίνημά της· νὰ τοῦ ὑποσχῇ πῶς εἰς τὸ ἐξῆς δὲν θὰ ἔκαμνε τίποτα χωρὶς τὸ θέλημά του· νὰ τὸν βεβαιώσῃ πῶς ἔπαυσε πὰ νὰ συλλογίζε-ται τὸν Χρηστάκη· κ' ἐκεῖνος ἦταν πρόθυμος νὰ τὴ συχωρέσῃ, καὶ μέρα ποῦ ξημέωρνε μεθαύριο, νὰ τὴν δεχθῇ στὴν ἀγκαλιά του, καὶ γρήγορα νὰ φροντίσῃ νὰ τὴν παντρεύῃ, ὅπως τῆς πρέ-πει, μ' ἓνα νέο καλὸ καὶ ἄξιο... ἀμὴ τί;

Ἡ Στέλλα τὴν ἄκουσε χωρὶς νὰ τὴν διακόψῃ, μὲ τὸ ἴδιον ὕφος ποῦ ἔπαυσε καὶ ὅταν τὴν ἐκτυποῦσαν. Ἐπειτα ἐκατέβασε τὰ χέρια ἀπὸ τὸ κεφάλι, ἐκύτταξε τὴ μητέρα της κατάματα, καὶ μὲ ὅλη τὴν ἡρεμία, μὲ ὅλη τὴ γαλήνη τῆς σταθερότητος, ἐπρόφερε:

— Ὅχι!

Ἡ Βιολάντη ἐπαύρησε τρομαγμένη· ἔπλεξε τὰ χέρια, καὶ μὲ φωνὴν ὑπόκοφην, εἰς τόνον μομφῆς ὑπερτάτης, τὸ ξενα-εῖπε:

— Ὅχι;!

— Ὅχι! εἶπεν ἡ Στέλλα· καὶ τὴ φορὰ αὐτὴ ἓνα κύμα ἐτά-ραξε τὴν πρώτη γαλήνη, καὶ ἡ ἄρνησις ἐβγήκεν ἀπὸ τὰ χεῖλη της μὲ πείσμα μαζί καὶ περιφρόνησιν.

— Μὰ, παιδί μου, συλλογίζεσαι τί λές; συλλογίζεσαι τί κάνεις; ἐρώτησεν ἡ Βιολάνταινα· κ' ἐγύρισεν ὀπίσω της, κ' ἐκλειδώσεν ἀπὸ φόβο τὴν θύραν.

— Ὅχι! εἶπεν ἡ Στέλλα καὶ ἐκ τρίτου· καὶ τώρα ἦταν ὁλόκληρη τρικυμία ἀγανακτήσεως, καὶ μαζί μὲ τὴν φωνὴν ἐση-κώθη καὶ αὐτὴ ὀρθή, ὑψηλή, ἀγέρωχη.

Κ' ἐμίλησεν:

— Ὅχι, χίλιες φορὲς ὄχι! Ὅ,τι ἔκαμα ἦταν κακό, τὸ ξέρω· μὰ τὸ ἔκαμα τώρα. Τοῦ ἔγραψα «εἶμαι δική σου», καὶ θὰ εἶμαι γιὰ πάντα. Ναί, νὰ πέσω στὰ πόδια τοῦ πατέρα μου, καὶ νὰ τοῦ φιλήσω τὰ χέρια, καὶ νὰ τοῦ γυρέψω συχώρεσι γι' αὐτὸ ποῦ ἔκαμα, ἔτσι χωρὶς νὰ θέλω, σὲ μιὰ στιγμὴ τρέλλας, ἀδυνα-

μίας... Μὰ νὰ μὲ συχωρέσῃ κ' ἐκεῖνος καὶ νὰ μοῦ δώσῃ τὸ Χρηστάκη... Ἀ, μὴ σοῦ κακοφαίνεται καὶ σόπα! Καλὸς κακός, αὐτὸς εἶνε τώρα γιὰ μένα. Ἀκούστηκα μαζί του, καὶ αὐτὸ μοῦ φθάνει. Ἐπειτα, τί σὰς μέλει ἐσθς; Ἐγὼ θὰ εἶμαι εὐτυχισμένη, ἐμένα μᾶρέσει. Πῶς εἶνε πτωχός; Πφ! βλέπω τί εὐτυχία ποῦ ἔχετε οἱ πλούσιοι στὰ σπίτια σας... Ἐπὶ τέλους ἀλλοιῶτικα δὲ γίνεται ἄλλον ἐγὼ δὲν παίρνω!

— Μὰ ὀρίζεις ἐσὺ τὸν ἑαυτό σου; ἐπρόλαβε νὰ ἐρωτήσῃ ἡ Βιολάνταινα.

— Τὸν ὀρίζω!

— Ὅχι· ὁ πατέρας σου σὲ ὀρίζει· ὁ πατέρας σου ὀρίζει καὶ μένα, καὶ τὸ Νταντῆ, καὶ τὴ Νιόνια καὶ ὅλους.

— Δὲν ξέρω γιὰ σὰς, μὰ ἐμένα δὲ μὲ ὀρίζει. Ἐγὼ, ἐγὼ ὀρίζω τὸν ἑαυτό μου· νά, κύτταξε, τὸν ὀρίζω!... τὸν ὀρίζω!..

Κ' ἔκαμψε τὸ δάκτυλό της, καὶ τὸ ἐδάγκασε στὸν κόμπο μὲ λύσσαν, καθὼς ὠμιλοῦσε. Καὶ ὁ πόνος ἔδωκεν εἰς τὴν φωνήν της κάτι τὸ ἀπείρως τραγικόν· καὶ ἡ Βιολάνταινα, καὶ αὐτὴ ἀκόμη, ἠσθάνθη ὅτι ἦταν μεγάλη ἡ στιγμὴ ἐκείνη.

— Τί θέλεις νὰ πῇς μ' αὐτό; ἐρώτησε μὲ τρόμον.

— Νά, ὅτι τὸν ἑαυτό μου τὸν κάνω ὅ,τι θέλω... Μπορῶ νὰ κόψω τώρα τὸ χέρι μου καὶ νὰ τὸ πετάξω ἀπὸ τὸ παρά-θυρο; Ἐ, ὀρίζω τὸν ἑαυτό μου. Ὁ πατέρας μου τίποτα δὲν μπορεῖ νὰ κάμῃ. Πῶς θὰ μὲ δειρῇ; πῶς θὰ μὲ κλείσῃ; πῶς θὰ μὲ σκοτώσῃ; Τί μὲ τοῦτο; Πάλι ἐγὼ κάνω ὅ,τι θέλω, — τὸν ἑαυτό μου, — καὶ σὰ δὲ θέλω ἐγὼ, ἄλλον ἄνθρωπο δὲν παίρνω. Ὅχι· ποτὲ δὲ θὰ μὲ δώσῃ σὲ ὅποιον θέλει ἐκεῖνος. Σὰς τὸ λέω γιὰ νὰ τὸ ξέρετε μιὰ γιὰ πάντα, γιατί δὲν θὰ τὸ ξα-ναπῶ: Ἡ τὸ Χρηστάκη ἢ κατένα. Ἐγὼ εἶμαι ἡ Στέλλα τοῦ Βιολάντη!

Κ' ἐκύτπησε τὸ στήθος της τὸ πλατὺ μὲ δύναμιν, κ' ἀπὸ τὰ μάτια της τὰ ἀδάκρυτα ἐτοξεύθη ἀγρία ἀστραπή. Ὡ, ἦταν ὠραία τὴν στιγμὴν ἐκείνην! Τὸ πάθος τῆς ἐχρωμάτισε, τῆς ἐξωογόνησε τὸ κατάλευκον πρόσωπον· τὰ πέταλα τοῦ κρίνου

ἐπῆραν ἓνα ρόδινον χρῶμα ἀδύνατον ἔχεις κακοπαθείας δὲν ἐφαίνετο πλέον, καὶ διὰ μίαν στιγμὴν, ἡ κόρη ἔλαμψε μὲ τὴν πρώτην τῆς εὐμορφίαν τὴν ὑπερήφανν, μὲ τὴν πρώτην ὑγίαν καὶ ζωὴν.

Ἡ Βιολάνταινα ἀναγκάσθηκε νὰ χαμηλώσῃ τὸ κεφάλι. Ἐβλεπεν ἑξαφνα ἐμπρὸς τῆς μίαν δύναμιν νέαν, ποῦ δὲν τὴν ἤξερε, ποῦ δὲν τὴν ἐφαντάζετο ὡς τώρα. Ἀλήθεια, αὐτὴ ἦταν ἡ Στέλλα τοῦ Βιολάντη, ἡ κόρη τοῦ πατέρα τῆς.

— Ἐκατάλαβα, ἐπιθύρισε μὲ λύπην· μὰ δὲν συλλογίζεσαι, δυστυχημένη, τί θὰ πάθῃς, ἂν ἀκούσῃ τέτοιο πρᾶμμα ὁ πατέρας σου;

— Δὲ τὸν φοβᾶμαι! ἐφώναξεν ἡ Στέλλα· καὶ τί θὰ μοῦ κάμῃ; θὰ μὲ σκοτώσῃ. . . εἶνε ἄλλο; Ἐ, δὲ μέλει, σοῦ εἶπα. Ἐγὼ δὲν γυρεύω νὰ ζήσω, παρὰ νὰ ζήσω εὐτυχισμένη. Ἄν δὲν μπορῶ, καλύτερα νὰ μὲ σκοτώσῃ. . . Καλύτερα νὰ πεθάνω. . . Στάσου νὰ σοῦ πῶ ἂν δὲν ἔγραφα ἐκεῖνο τὸ γράμμα, δὲν θὰ μ' ἐγνοιαζέ· μὰ τώρα ποῦ τὸ ἔγραφα, θὰ κάμω ὅ,τι μπορῶ γιὰ νὰ σώσω τὴν ὑπόληψί μου. Θὰ μοῦ τὴν σώσῃ ὁ γάμος; θὰ μοῦ τὴν σώσῃ ὁ θάνατος; Μοῦ εἶνε ἀδιάφορο. Εἶδες ἂν ἀνοιξα τὸ στόμα μου νὰ παραπονεθῶ ποτὲ γιὰ τὰ βασανιστήρια ποῦ μοῦ κάνετε τόσον καιρό; . . .

— Καλὲ τίνος τὰ λὲς αὐτὰ τὰ παραμύθια; εἶπεν ἡ Βιολάνταινα μὲ μορφασμὸν ἀνυπομονησίας. Καὶ τί πῶς ἔγραψες ἓνα γράμμα, ποῦ τὸ κάτω-κάτω τὸ πήραμε πίσω; . . . Ἐγὼ νὰ σοῦ πῶ τί εἶνε: εἶνε. . . ποῦ ἀγαπᾷς τὸ Χρηστάκη.

Ἡ Στέλλα ἐκλονίσθη ἀπὸ παλμὸν δυνατόν. Στὴν ἀρχὴ τῆς ἤλθε νὰ τὸ ἀρνηθῇ, νὰ τὸ κρύψῃ. Ὅχι, δὲν ἦταν αὐτὸς ὁ λόγος. . . Ἀλλὰ ἔπειτα ἐσυλλογίσθη, ὅτι μιὰ ποῦ ἀρχισέ, ἔπρεπε νὰ τὰ πῇ ὅλα· καὶ ὡς νὰ τὸ ἤξερε πῶς ἦταν ἡ τελευταία φορὰ ποῦ θὰ μιλοῦσεν, ἀντλήσε διαμιᾶς ὅσον θάρρος ὑπῆρχεν εἰς τὰ βάρη τῆς παρθενικῆς τῆς ψυχῆς, καὶ εἶπε:

— Ναί, τὸν ἀγαπῶ. Ἄν δὲν τὸν ἀγαποῦσα, δὲν θὰ τοῦ ἔδινα ἀκρόασιν· ἂν δὲν τὸν ἀγαποῦσα, δὲν θὰ μ' ἐγνοίζε γιὰ τὸ

γράμμα, — οὔτε ἡ πρώτη εἶμαι οὔτε ἡ ὕστερη, — δὲν θὰ ἐπίμενα ὁλωσδιόλου, καὶ θὰ ἔπαιρνα ὅποιον ἤθελεν ὁ πατέρας μου. Μὰ τὸν ἀγαπῶ, καὶ θὰ κάμω ὅ,τι μπερέσω γιὰ νὰ τὸν πάρω.

— Βγάλτο αὐτὸ ἀπὸ τὸ νοῦ σου, γιατί ὁ πατέρας σου δὲν τὰ κοῦει! εἶπεν ἡ Βιολάνταινα.

— Ποιὸς τὸ ξέρει! . . . Μπορεῖ στὸ τέλος νὰ μὲ λυπηθῇ καὶ νὰ δῇ τὸ σωστό. Ἐχουμε τόσα παραδείγματα!

— Ἀ! τέτοιες ἐλπίδες ἔχεις; ὦ, κακομοῖρα, κακομοῖρα! δὲν τὸν ξέρεις τὸν πατέρα σου!

— Μπορεῖ· μὰ ἐμένα δὲ μὲ χωράει ἄλλο ἐτοῦτο τὸ σπίτι. Διαμιᾶς ἡ Στέλλα ἔγεινε μελαγχολικὴ. Ἐκάθησε πάλι στὸ διβανάκι, καὶ μὲ φωνὴν περίλυπην, σὰν νὰ μιλοῦσε μονάχη τῆς, ἐξακολούθησεν:

— Ὅχι! δὲ μὲ χωράει τὸ σπίτι. . . Σὲ κάθε κτύπημα ποῦ μοῦ δίνουν, ἀκούω μέσα μου σὰ μιὰ φωνὴ νὰ μοῦ λέγῃ: «Φύγε! . . . Φύγε! . . .»

Ἡ Βιολάνταινα ὠρμησεν ἔξω φρενῶν, μὲ τὰ χέρια σηκωμένα, μὲ τὰ μάτια ἄγρια.

— Τί εἶπες; ἐφώναξε· νὰ φύγῃς; ὦ, συφορά μου καὶ μαυρίλα μου! . . . νὰ φύγῃς;!

— Δὲν εἶπα τέτοιο πρᾶμμα! εἶπεν ἡ Στέλλα μὲ περιφρόνησιν. Σεῖς μοῦ τὸ λέτε μὲ τὸν τρόπο σας.

— Ὅχι, τὸ εἶπες! ἀντεῖπεν ἡ Βιολάνταινα· εἶπες πῶς θὰ φύγῃς! καὶ γιὰ κύτταξε καλὰ, γιατί ἐγὼ δέν. . .

Ὁ θυμὸς ἐπνίξε τὴ φωνὴ τῆς. Κ' ἐβλεπε τριγύρω τῆς, σὰν νὰ ἐζητοῦτε νάρπαξιν τίποτα γιὰ νὰ κτυπήσῃ τὴν Στέλλαν.

Ὁ τρόπος αὐτὸς ἀνέβασεν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ὅλον τὸ πῆγμα τῆς κόρης. Ὅχι, δὲν τὸ εἶπε! Τῆς ἔβαζαν εἰς τὸ στόμα λόγο ποῦ δὲν εἶπε. Τὸ ἐσυλλογίσθη, ἐπέρασε κι' αὐτὸ ἀπὸ τὸν νοῦν τῆς, ἀλλὰ ὅχι, δὲν τὸ εἶχεν ἀποφασίσει. Καὶ ὥσως δὲν θὰ τὸ ἔκαμνε ποτέ, ὅσο σκληρὰ καὶ ἂν τὴν ἐτυραννοῦσαν, γιατί ἦταν ἡ Στέλλα τοῦ Βιολάντη, καὶ εἶχε τὴν ὑπερηφάνειαν τῆς, καὶ θὰ ἐπροτιμοῦσε νὰ πεθάνῃ, παρὰ νὰ κουσθῇ πῶς ἐξεπόρτισεν. Ἀλλ'

ἀφοῦ ἦταν ἔτσι, ἀφοῦ ἤθελαν μὲ τὸ στανιὸ νὰ τὴν πείσουν πῶς τὸ εἶπε, καλὰ λοιπόν, νὰ ἰδοῦν !

— Ναί, τὸ εἶπα ! ἐφώναξε δυνατώτερα ἀπὸ τὴν μητέρα της. Τὸ εἶπα καὶ θὰ τὸ κάμω !

᾽Ωμιλοῦσε μὲ ὅλον τὸ ἀπεγνωσμένον θάρρος ἀνθρώπου ποῦ αὐτοκτονεῖ. Ἡ Βιολάνταινα τὰ ἔχασεν· ὁ θυμὸς της ἐκόπη, τὰ γόνατά της ἐλύθησαν, κ' ἔπεσε σὲ μιὰ καρέκλα, ὄγκος ἀδρανῆς. Ἄλλὰ ἦτο μία στιγμή μόνον ἀδυναμίας. Ἀμέσως ἐσηκώθη, καὶ κεραυνοβολοῦσα τὴν Στέλλαν μὲ τὸ βλέμμα, ἐξεστόμισε εἰς μίαν βάνανυσιν φράσιν ὅλην τὴν ἐντύπωσιν ποῦ τῆς ἔκαμνε τὸ ἑξαφνικὸν ξύπνημα τῆς δυνατῆς ἐκείνης ψυχῆς, ποῦ τὴν ἐδοκίμαζεν ἡ βία καὶ τὸ μαρτύριον :

— Ἐκατάλαβα· ἐσύ, παιδί μου, ἔχεις τὸ διάολο μέσα σου !

ΣΤ'.

Ὁ Νταντῆς ἐθριάμβευεν. Ὅχι, ὄχι, ἀπαντοῦσεν ἡ Στέλλα στοῦ πατέρα τὸ μήνυμα. Καὶ δὲν ἦταν ἀνάγκη νὰ τὸ πῇ ἡ Βιολάνταινα· αὐτὸ ἐδιαβάζετο καθαρὰ στὸ θυμωμένο, στὸ ἀπελπισμένο της πρόσωπο. . . .

Ἄλλὰ ὁ Παναγῆς ἐπέμεινε νὰ τοῦ τὰ ἐκθέσῃ ὅλα μὲ τὸ νῖ καὶ μὲ τὸ σῖγμα, καὶ ἡ Βιολάνταινα, ὅπως πάντα, τὸν ἄκουσε.

— Ἔτσι αἶ ; . . . καλὰ ! ἔλεγε κάθε τόσο ὁ Παναγῆς. Καὶ ἡ ἡρεμὴ αὐτὴ ἐπφθδς ἐκρυπτε τόσο θυμὸν, ἡ ἔκφρασις τῶν ματιῶν του, ὀπίσω ἀπὸ τὰ χρυσᾶ γυαλιά, εἶχε γείνει τόσο στυγνὴ, τὰ μαρμπετόνια ἐμαύριζαν κ' ἐφφρισαν τόσο ἀγρία, ὥστε ἡ Βιολάνταινα ἀληθινὰ ἐφοβήθη. Προησθάνθη ὅλην τὴν τρικυμίαν, ποῦ ἐγκυμονοῦσεν ἡ ἀσυνήθιστη ἐκείνη γαλήνη. Καὶ στὸ τέλος, ἐνώσασα τὰ χέρια παρακαλεσά, εἶπε μὲ δάκρυα :

— Γιὰ τὸ νόμα τοῦ Θεοῦ, Παναγῆ μου ! . . . Ἄς τηνε, ἄς τηνε τώρα. . . . θὰ τῆς περάσῃ. . . . Μέρεις ποῦ ἔρχονται, δὲν ἀξίζει νὰ συγχύζεσαι καὶ νὰ βαργομᾶς. Ἄς τηνε, νὰ βράσῃ μὲ τὸ ζουμί της, νὰ ξεθυμάνῃ· ἄς τηνε ! . . . Φοβοῦμαι μὴ μᾶς κάμῃ κανένα κίνημα.

— Σὰν τί ; ἐρώτησε μὲ τὸ χαμηλότερο μπάσο του ὁ Βιολάντης.

— Μὰ ξέρω κ' ἐγὼ ἢ κακομοῖρα ; Μπορεῖ νὰ πέση ἀπὸ τὸ παρεθύρι . . .

— Μακάρι ! Ὁ Θεὸς καὶ ὁ λόγος σου !

— Μπορεῖ . . . ξέρω γώ ; . . . μπορεῖ νὰ νοιώξῃ τὴν πόρτα καὶ νὰ φύγῃ . . .

— Ἐ ; ! σοῦ εἶπε τέτοιο λόγο ; ἐρώτησεν ὁ Βιολάντης μὲ τρόμον, σὰν νὰ τὸν ἐγαλβάνιζαν.

— Ὅχι . . . δὲν μοῦ τῶπε . . . μ' ἀπὸ τὰ ἄλλα τῆς λόγια ἐκατάλαβα πῶς μπορεῖ νὰ τῶχῃ κ' αὐτὸ στὸ νοῦ τῆς. Καὶ φαντάσου, Παναγῇ μου, τί ντροπή, τί συφορά, τί ἀτιμία νάκουστῇ τέτοιο ξαφνικὸ γιὰ τὸ σπίτι μας. Γιὰ τὸ νομα τοῦ Θεοῦ ! . . .

— Ἐγνοια σου, ἔγνοια σου καὶ δὲν σοῦ φεύγει ! εἶπεν ὁ Παναγῆς ἡσυχώτερος. « Ἐχουσι τὴν γνώσιν οἱ φύλακες . . » θὰ σοῦ τὴν κάμω ἐγώ, ποῦ . . . (Ὁ λόγος ἐξεπλήχυσεν εἰς τὰ χεῖλη του, καὶ ὁ Παναγῆς ἐβυθίσθη εἰς σκέψεις).

Περίεργο πρᾶγμα ! — ἐσυλλογίζετο ὁ Νταντῆς ἀπογοητευμένος. — Ὑστερ' ἀπὸ τόσα, καὶ νὰ μὴν ἀνεβαίνει ἀμέσως ἐπάνω νὰ τὴν ξεκοιλιάσῃ ! Μὰ τὸ σταυρό, ἔτσι τοῖσ' ἔχεται νὰ πάῃ νὰ τὸ κάμῃ ἐκεῖνος μὰ ἐσυλλογίζετο τὸ « ἀρχηγὸ παρόντος », ἕνα ρητόν, ποῦ ἦταν πάντα στὸ στόμα τοῦ Παναγῆ. . . Κ' ἐπροσπαθοῦσε τώρα νὰ τὸν ἐξερεθίσῃ, ἐπαναλαμβάνων κάθε τόσον, ὥς νὰ ἐμονολογοῦσε τάχα ἀπὸ τὴν ἀγανάκτησιν :

— Ἀκοῦς ἐκεῖ νὰ ἐπιμένῃ ! . . . Ἀκοῦς, λέει, νὰ μὴ θέλῃ νὰ μετανοήσῃ ! . . . Ἀκοῦς, λέει, νὰ τὸν ἀγαπᾷ καὶ νὰ μὴ ἐννοῇ νὰ πάρῃ ἄλλον ! . . . Σκότωμα θέλει, μὰ τὴν Παναγία . . . σκότωμα !

Ἀλλὰ ποῦ ἴδρωνε τὸ αὐτὸ τοῦ Παναγῆ ! ἐτελείωσεν, ὁ Νταντῆς δὲν ἀναγνώριζε σήμερα τὸν πατέρα του.

Ὑστερ' ἀπὸ πολλὴν ὥραν, — εἰς ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα ὁ Παναγῆς, ὥς νὰ μὴ συνέβαινε τίποτε, ἐπαιξε γλυκομίλητος μὲ τῆς μικρῆς, — τὸν εἶδε νὰ βγῇ ἔξω στὸ διάδρομο, καὶ τὸν ἄκουσε νὰνεβαίνει τὴ σκάλα. Οἱ ἐλπίδες του ἐζωογονήθησαν, κ' ἐστάθῃ νὰφογκρασθῇ . . . Νέα ἀπογοήτευσις ! Ὁ Παναγῆς ἐπέρασε

τὸ δωμάτιον τῆς Στέλλας, χωρὶς νὰ σταματήσῃ, κ' ἐξακολούθησε νὰνεβαίνει πρὸς τὴ σοφίτα. Ποιὸς τὸ ξέρει, τί ἐγύρευεν ἐκεῖ πάνω.

Ἐμεινεν ὡς ἕνα τέταρτον, κ' ἔπειτα ἐπῆρε πάλι τὴ στενὴ καὶ γυριστὴ σκαλίτσα. Αὐτὴ τὴ φορὰ ὅμως ἐσταμάτησεν εἰς τὴν θύραν τῆς Στέλλας, καὶ μάλιστα τὴν ἀνοίξε. Τὸν ἄκουσε πολὺ καλὰ ὁ Νταντῆς, κ' ἔτρεξε. Τέλος πάντων ! . . .

Καὶ ὅμως τίποτε, τίποτε ἀπὸ ὅ,τι ἐπερίμεναν ὁ Νταντῆς ! Καὶ ἡ ἴδια ἡ Στέλλα ἐπαραξενεύθη μὲ τὸ ἥμερο, τὸ σχεδὸν γελαστὸν ὄφρος τοῦ δημίου τῆς. Σίγουρα ἡ μητέρα τῆς δὲν τοῦ εἶπεν ἀκόμα τίποτε, καὶ θὰ ἤρχετο γιὰ νὰ τῆς μιλήσῃ καὶ νὰ τὴν καλοπιάσῃ.

— Στέλλα, σῆκω, παιδί μου, καὶ πάμε ἀπάνω καὶ νὰ σοῦ δείξω.

Μόνον γιὰ μιὰ στιγμή ἠμποροῦσε νὰπατηθῇ ἡ Στέλλα. Ἀ, ἔφθασεν αὐτὴ ἡ πρόσκλησις, γιὰ νὰ τὴν κάμῃ νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι καὶ πολὺ φοβερὸ τὴν ἐπερίμενε. Κ' ἐσηκώθη μὲ παλμοὺς φόβου.

— Ἐλα, πάμε ! . . .

Ἐκαμεν ὀλίγα βήματα. Ἀλλὰ ἡ σκηνὴ μὲ τὴν μητέρα τῆς τὴν εἶχε συντρίψει, τὴν εἶχεν ἐξαντλήσει τόσον, ὥστε δὲν εἶχε δύναμι νὰ σταθῇ εἰς τὰ πόδια τῆς.

— Ἐρχου καὶ μὴν κάνῃς ἔτσι ! . . Μὴ φοβᾶσαι καὶ δὲ θὰ σοῦ κόψω τὸ κεφάλι . . . Γιὰ μπόγια μὲ πῆρες ;

Ἡ Στέλλα ἐβίασε τὸν ἑαυτὸ τῆς νὰ προχωρήσῃ, καὶ ἀκολουθώντας τὸν πατέρα τῆς νὰ φθάσῃ ὡς τὴν ἀρχὴ τῆς σκαλίτσας, ποῦ ὡδηγοῦσεν εἰς τὴν σοφίταν. Ἀλλ' ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα δὲν ἠμποροῦσε . . . Τὸ μαυροκίτρινο μοῦτρο τοῦ Νταντῆ, ποῦ ἐστέκετο σὰν σκιαχτὸ στὸ διάδρομο, τῆς ἔκοψε καὶ τὸ τελευταῖο θάρρος . . . Κι' ἀκούμβησε στὸν τοῖχο, γιὰ νὰ μὴν πέσῃ.

— Ἐτσι εἴπαμε ; ἔκαμεν ὁ Παναγῆς εἰς τόνον μομφῆς φιλικῆς. Ἀ, Στέλλα, δὲν εἶσαι παλληκάρη ! . . . Ἐλα, γειά

σου, δόσε μου ἔδῳ τὸ χεράκι σου, δόσε μού το, μάτια μου . . .
 "Ελα, στηρίξου καὶ ἀνέβαινε . . . Κουράγιο !

Καὶ τῆς ἐπῆρε τὸ χεράκι, καὶ τὸ ἐπέρασεν εἰς τὸν βραχίονά του, ἑλαφρά, γλυκά, προσεκτικά, σὰν νὰ ἔπαιρνε μπράτσο τῇ θυγατεροῦλα του, γιὰ νὰ τὴν ὀδηγήσῃ στὸ πλευρὸ τοῦ γαμπροῦ . . . Ναί, ναί, σὲ κάποιον τὴν ὀδηγοῦσε καὶ τότε . . .

"Ημέρες, ἑβδομάδες τότε, ἡ Στέλλα δὲν εἶχεν αἰσθανθῇ τὸ πατρικὸν χέρι, παρὰ εἰς τὸ στιγμιαῖον ἄγγιγμα τοῦ κτυπήματος. Ἀλλὰ τί ἦτον ἐκεῖνο ἔμπρὸς εἰς τοῦτο ! "Ω, τίποτε ψυχρότερον, τίποτε ἀηδέστερον, τίποτε μαρτυρικώτερον δὲν εἶχεν ὑποφέρει εἰς τὴν ζωὴν της, ἀπὸ τὴν μαλακίην, τὴν ἐξακολουθητικὴν ἐπαφὴν τῆς ὥρας αὐτῆς. Τὸ φιλὶ ποῦ ἀλλάζει ὁ κατάδικος μὲ τὸν δῆμιον ἐπάνω εἰς τὸ ἱκρίωμα, βέβαια δὲν θὰ εἶνε πλέον ἀπαίσιον.

Καὶ ἄρχισε νὰνεβαίνει τὸν Γολγοθᾶν, μὲ ἀπεγνωσμένην πρὸςπάθειαν, ὡς νὰ ἐβιάζετο νὰ τελειώσῃ τὸ ἀνυπόφορον μαρτύριον, μαζὶ μὲ τὰ σκαλοπάτια τῆς στενῆς καὶ γυριστῆς σκαλίτσας, μαζὶ μὲ τὸν πνιγρὸν αὐτὸν ἀνήφορον, ποῦ τὸν ἔκαμνε φοβερότερον τὸ σύθαμπο τοῦ δειλινοῦ, τὸ φῶς ποῦ ἔστελλεν ἀπὸ δύο μικροὺς φεγγίτες ἢ ψυχομαχοῦσα ἡμέρα.

Εἰς τὴν πρώτην στροφὴν ὁ Παναγῆς ἐστάθη, καὶ γυρίζοντας τὸ κεφάλι ὀπίσω μὲ αὐστηρότητα :

— Φεῦγ' ἀπὸ δῶ, Νταντῆ ! διέταξε. Κάτω γρήγορα ! Δὲν ἔχεις δουλεῖα ἔδῳ.

"Ο Νταντῆς ἠφανίσθη ὡς καπνός. Ἀλλὰ τὸ πρόσωπον τοῦ Παναγῆ ἐξακολούθησε νὰ γίνεται αὐστηρότερον, ὅσον ἀνέβαιναν . . . Ἐπὶ τέλους ἔφθασαν στὴ σοφίτα.

"Ο Παναγῆς ἐπροχώρησε κατ' εὐθείαν πρὸς μίαν θύραν μονόφυλλην, στενὴν, τὴν ἄνοιξε κ' ἔσπρωξεν ἑλαφρὰ τὴν Στέλλαν, γιὰ νὰ ἔμβῃ μέσα . . . Καὶ στὴν κόλασι, θὰ ἔμβαινε καὶ στὴν κόλασι, γιὰ νὰφήσῃ πιά ἐκεῖνο τὸ μπράτσο ! Κ' ἐμβῆκε κ' ἔπεσε κάτω στὸ γυμνὸ πάτωμα, σὰν πεθαμένη μὲ ἀνοιχτὰ μάτια . . .

"Ο Παναγῆς ἐστάθη στὸ κατῳφλι, κρατώντας τὸ θυρόφυλλο. Τὸ πλατύ σου σῶμα ἐσκέπαζεν ὅλο τὸ ἀνοιγμα.

— Αὐτοῦ ! εἶπεν αὐτοῦ μέσα θὰ σὲ κλείσω, ὡς ποῦ νὰ μετανοήσῃς καὶ νὰ μοῦ γράψῃς συμπάθειο . . . Ψωμί καὶ νερό, ἄλλο δὲν ἔχει . . . Καὶ βγάλ' το ἀπὸ τὸ νοῦ σου πῶς θὰ σὲ βγάλω ποτὲ ἀλλοιῶτικά, παρὰ ὅπως θέλω ἐγώ . . . Εἶσαι ἡ Στέλλα, εἶπες τῆς μάνας σου, μὰ κ' ἐγὼ εἶμαι ὁ Παναγῆς· θὰ παλαίψουμε· πείσμα ἐσύ, πείσμα ἐγώ, καὶ ὅποιος βαρεθῇ προτιήτερα . . . Ἀλήθεια, ὅποτε βαρεθῇς τὴ ζωὴ σου, νὰ τὸ παρεθύρι ποῦ βγαίνει στὰ κεραμίδια· ξαπόστα σοῦ τὸ ἀφίνω ἐλεύθερο. "Εβγα ὅξω, πῆγαινε ἴσια μὲ τὴν ἄκρη, καὶ πέσε. Μὲ τὸ κουτάλι θὰ σὲ μαζώξουμε ὕστερα, ἀπὸ τὴν αὐλή . . . Καὶ νὰ σοῦ πῶ οὐλὴ τὴν ἀλήθεια, παστρικά καὶ ξάστερα : "Αν δὲν γυρίσῃς στοῦ Θεοῦ τὴ σιρότα, αὐτὸ θὰ εἶνε τὸ καλύτερο. Καὶ μήπως σοῦ περνάει ἄλλο τίποτα, παιδί μου ; "Ε, ὅ,τι εἶπεν ὁ Θεὸς θὰ γείνη !

Βέβαια δὲν εἶχε κανένα σκοπὸ νὰπαντήσῃ ἡ Στέλλα. Ἀλλὰ οὔτε ὁ Βιολάντης ἐπερίμενε ἀπόκρισι. Ἐκλείσε σιγὰ-σιγὰ τὴν πορτίτσα μ' ἓνα μισοκακόμοιρο ὕφος, τὸ πιδ παράξενο ποῦ μπορεῖ κανεὶς νὰ φαντασθῇ, πῆρε μαζὶ του τὸ κλειδί, καὶ κατέβηκε.

"Ο Νταντῆς ἐθριάμβευε . . .

Τὸ δωμάτιον τῆς σοφίτας, ὅπου εἶχαν φυλακίσει τὴν Στέλλαν, ἦταν μιὰ περίεργη καμαροῦλα, ποῦ εἶχε γείνει μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ βγαίνουν ἀπὸ τὸ παράθυρό της οἱ μαστόροι καὶ νὰ ξεσέρνουν τὰ κεραμίδια γι' αὐτὸ μπορεῖ νὰ πῇ κανεὶς πῶς ἦταν ὅλη παράθυρο. Κάτω ἀπὸ τὸ χαμηλό, τὸ γυρτὸ ἐκεῖνο ταβανάκι, μόλις ὑπῆρχε πάτωμα ἀρκετὸ γιὰ νὰ χωρέσῃ τὸ ἀχυρένιο στρώμα καὶ τὴ βουλιαγμένη καρέκλα,—τὰ μόνο ἐπιπλα ποῦ ἦθρεν ἐκεῖ μέσα ἡ Στέλλα, ἐκτὸς ἀπὸ ἓνα πῆλινον κανάτι,—καὶ εἰς τὸ ψηλότερό του μέρος μόλις ἤμποροῦσε νὰ σταθῇ ὄρθιος ἓνας ἄνθρωπος. Ἡ πόρτα ἐκλείνε μ' ἓνα μεγάλο λουνκέτο· ἀντίκρυ τῆς τὸ παράθυρο, μὲ πράσινα παραθυρόφυλλα, σκοπιὰ ἀπομονωμένη· τὰ κεραμίδια ἄρχιζαν ἀμέσως, σύρριζα σχεδὸν μὲ τὸ βάθρο του,

κ' ἐκεῖ στήν ἄκρη—ὁ Θεὸς ξέρει πῶς,—ἀνθοῦσε μιὰ ρίζα ρεζεντᾶς.

Τῆς ἐνθύμιζε τὰ παιδικά της χρόνια αὐτὴ ἡ καμαροῦλα. Ἐδῶ ἀνέβαινε μὲ τὸ Νταντῆ,—οἱ μικρὲς δὲν ἦταν γεννημένες— κ' ἔπαιζαν. Ἦταν τὸ παλατάκι τους. Ἀκόμη τὸ πάτωμα καὶ οἱ τοῖχοι ἐδιατηροῦσαν τὰ ἔγνη τῶν παιγνιδιῶν τοῦ εὐτυχισμένου καιροῦ. . . . Νὰ ἡ μεγάλη τριώδεια, ποῦ εἶχε σκαλίσει μὲ τὸ σουγιά του ὁ Νταντῆς στὸ πάτωμα. . . . Νὰ οἱ ἀστεῖες ζωγραφιὲς μὲ τὰ πολύχρωμα μολύβια στοὺς τοίχους. . . . Νὰ κ' ἓνα μαῦρο κάψιμο, ἐκεῖ στήν ἄκρη, ἀπὸ μιὰ τρακατρούκα, ποῦ πῆγε νὰ τοὺς βγάλῃ τὰ μάτια. . . . Τί τρελλόπαιδο ἐκεῖνος ὁ Νταντῆς! . . . Θυμᾶται πῶς ἔβγαине καὶ περπατοῦσε στὰ κεραμίδια, καὶ πῶς ἐστέκετο ἐκεῖνη φοβισμένη στὸ παράθυρο καὶ τοῦ ἐφώναζε: — «Μή, Νταντῆ! . . . θὰ πέσης! . . . θὰ κατρακυλήσης! . . . Νταντῆρη!» — καὶ πῶς ἐκεῖνος τὸ ἔκαμνε τότε χειρότερα, ἔτσι γιὰ νὰ διασκεδάσῃ μὲ τὴν ἀγωνία της. . . .

Οἱ παιδικὲς ἀναμνήσεις ἐξυπνοῦσαν ἄθελα στὸ πνεῦμα τῆς φυλακισμένης. Πῶς ἄλλαξαν τὰ πράγματα μὲ τὸν καιρό! Ποιὸς νὰ τῆς τῶλεγε τότε, ὅτι τὸ παλατάκι ἐκεῖνο τὸ φαιδρὸ, τὸ εὐρύχωρο, τὸ ἀγαπητὸ, τὸ εὐτυχισμένο παλατάκι τῆς μικρούλας, θὰ τῆς ἐφαίνετο σήμερα τόσο στενὸ, τόσο θλιβερό, μ' ὅλο τὸ φῶς ποῦ εἰσωρμοῦσεν ἀπὸ τὸ ψηλὸ του παράθυρο! Ποιὸς νὰ τῆς τῶλεγεν ὅτι μιὰ μέρα θὰ τὴν ἔκλειναν ἐκεῖ μέσα νὰ μαρτυρήσῃ, καὶ ἡ νᾶρνηθῇ τὴν ἀγάπη της, ἡ νὰ πεθάνῃ! . . .

Ὁ Βιολάντης εἶχε δώσει διαταγὰς μὲ φοβέρες: «Νὰ μὴν τολμήσῃ κανένας νᾶνεβῇ στὴ σοφίτα, γιατί θὰ τοῦ κόψῃ τὰ κατσικελείδια». Ὁ Νταντῆς ἔλυωνεν ἀπὸ τὴν περιέργειαν ἡ Βιολάνταινα μετὰ βίας ἔκρυβε τὴ στενοχώρια της ἡ Νιόνια ἔχυνε δάκρυα πικρά· ἀλλὰ κανένας δὲν ἐτολμοῦσε νὰ παρακούσῃ. Μόνον ὁ Βιολάντης ἀνέβαινε δυὸ-τρὶς φορὲς τὴν ἡμέρα. Ἐξελκίδωνε τὸ λουκέτο, μὲ τὸ κλειδί ποῦ εἶχε πάντα στήν τσέπη του, ἐπρόβαλλε τὸ μοῦτρο του, ἤμερο καὶ ψυχρό, ἐδοκίμαζε νὰ χαμογελάσῃ, κ' ἐρωτοῦσε:

— «Ε; . . . μετανόησες;

— «Ὁχι! ἀπεκρίνετο ἡ Στέλλα. Καὶ ἦταν αὐτὸ τὸ ὅχι ἡ μόνη λέξις ποῦ ἐπρόφερεν εἰς ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα· καὶ ἦταν κάτι πυκνὸ καὶ συγκεντρωμένο εἰς τόνον κ' εἰς ἔκφρασιν, ποῦ ἔκλεινε μέσα του ὅλα ὅσα εἶχε νὰ πῇ καὶ ἦταν κάτι φοβερόν καὶ μεγαλόπρεπον!

— Καλά! ἔλεγεν ὁ Βιολάντης. Καὶ τῆς ἔρριχνεν ἓνα κομμάτι ψωμί, ὅπως θὰ τὸ ἔρριχνε σὲ σκύλλο, καὶ τῆς ἄφινεν ἐκεῖ χάμω τὸ κανάτι μὲ τὸ νερό, κ' ἔβγαζεν ἔξω τὸ ἄδειο, κ' ἐκλείδωνε τὴν πόρτα, καὶ κατέβαινε.

Καὶ πάλι τὸ βράδυ ἢ τὸ πρωί:

— «Ε; . . . μετανόησες;

— «Ὁχι!

Χίλιες φορὲς ὅχι! Ἄς ἦταν ὅσο ἤθελε σκληρὴ κ' ἀνυπόφορη ἡ ζωὴ της ἐκεῖ μέσα. . . . Ὁχι! Ἄς ἦταν φορετὸ καὶ ἀπαραδειγματίστο καὶ ἀφάνταστο τὸ μαρτύριό της. . . . Ὁχι! Ἄς τὴν ἔκαιγεν ἡ φλόγα τοῦ μεσημεριοῦ καὶ ἄς τὴν ἐπάγωνεν ἡ δροσιὰ τῆς αὐγῆς. . . . Ἄς τὴν ἔτρωγε, καθὼς τὸ ἔτρωγε, τὸ μαῦρο καὶ ξερὸ ψωμί. . . . Ὁχι! Ἄς ἐστερεῖτο ὅλα τὰ πράγματα ποῦ ἀγαποῦσε, ἄς μὴν εἶχε μὲ τί νὰ περάσῃ τὴ θλιβερὴ της ὥρα, στὴ γύμνια ἐκεῖνη καὶ στήν ἐρημίαν. . . . Ὁχι!

Καὶ δὲν εἶχε τίποτα, ἀλήθεια. Ἡ κόλασις τοῦ δωματίου της, κάτω, μ' ὅλο τὸ ξύλο ποῦ ἔτρωγεν, ἦταν παράδεισος ἐμπρὸς στήν κόλασιν αὐτῇ. Ἐκεῖ τοῦλάχιστον εἶχε καὶ κανένα ἐργόχειρο, εἶχε καὶ κανένα βιβλίον, κ' ἦταν στιγμές,—ποιὸς θὰ τὸ πιστέψῃ!—ποῦ λησμονοῦσε τὴ θλίβῃ της μὲ τὴν ἐργασία. Δὲν τὴν εἶχαν στερῇσει ἐπιτέλους ὅ,τι τῆς ἐχρειάζετο γιὰ νὰ ζῇ ὅπως ἦταν συνειθισμένη, καὶ ἴσως, ἂν τὴν ἄφιναν καιρό, ποιὸς ξέρει, μποροῦσε καὶ νὰ μετανόησῃ. Μὰ ἐδῶ, ἐδῶ στήν τρώγλη, μ' ἓνα στρώμα ἀχυρένιο, καὶ μὲ μιὰ καρέκλα βου-
λιαγμένη, πῶς νὰ ξεχάσῃ, πῶς νὰ μετανόησῃ;

Καὶ τότε, δυὸ μόνον πράγματα εἶχε ποῦ τῆς ἔδιναν κάποια παρηγοριά: τὸ νερό, ποῦ τὸ ἔβγαγεν ἔξω κ' ἐκρύνει, καὶ

τῆς ἐδρόσιζε τὰ φλογισμένα στήθη—, καὶ τὸ γράμμα τοῦ Χρηστάκη ποῦ τὸ εἶχε φυλαγμένο στὸν κόρφο της, φωτιά γιὰ τὸν πάγο τῆς αὐγῆς, δροσιὰ γιὰ τὴν φλόγα τοῦ μεσημεριοῦ, φῶς γιὰ τὸ σκοτάδι τῆς νύκτας. Ναί· κατώρθωσε νὰ τὸ κρατήσῃ αὐτὸ τὸ γράμμα, μολονότι ὁ Βιολάντης εἶχε χαλάσει τὸν κόσμον νὰ τῆς τὸ πάρῃ. «Δὲν τὸ ἔχω... ἀπὸ τὸ φόβο μου νὰ μὴν τὸ δῇ κανένας, τὸ ἔκαψα». Καὶ τὸ ἔλεγε μὲ τόσῃ ἐπιμονῇ, ποῦ τὴν ἐπίστεψε. Καὶ τότε τὸ εἶχε, καὶ τὸ ἔσφιγγε σὰ θησαυρό, καὶ τὸ ἔβγαζε γιὰ νὰ τὸ φιλήσῃ χίλιες φορές τὴν ἡμέρα... Τὸ εἶχε μάθει ἀπέξω τόσο καλά, ποῦ ἤξερε μὲ τι ἄρχιζε καὶ μὲ τι ἐτελείωνεν ἡ κάθε γραμμὴ, καὶ εἶχεν ἐμπρὸς της κάθε λέξεως τὴ φυσιογνωμία, καὶ τὴ νύκτα τις ἔβλεπε σὰν πύρινες στὸ σκοτάδι. Δίγῃ, πολὺ λίγῃ ὥρα ἐκοιμάτο. Τὸν τρόμο τῆς μοναξιάς ἀποκοίμιζεν ἡ λύπη· ἀλλ' αὐτὴ τὴν ἐκρατοῦσε τὸ περισσότερον ἄγρυπνῃ. Ὁ λίγος της ὕπνος ἦταν γεμάτος ὄνειρα. Μά, ὦμιέ! οὔτε σ' αὐτὰ δὲν εὑρίσκει τὴν εὐτυχία. Πάντα τὸ Χρηστάκη ἔβλεπε, μὰ ἓνα Χρηστάκη ὅχι ὅπως τὸν ὠνειρεύετο τὴν ἡμέρα, ἓνα Χρηστάκη ἀλλοιώτικο, ψυχρό, στυγνὸ, ἀδιάφορο, κακὸ.

Γιατί τάχα;

Μήπως δὲν τὴν ἀγαποῦσε; Ἄ, μπᾶ, ἀδύνατο! Ἄν εἶχε δώσει πίσω τὸ γράμμα, ἂν δὲν ἐπερνοῦσε ποτὲ νὰ τὴν ἴδῃ, ἦταν βέβαια ποῦ τὸν εἶχε φοβερήσει ὁ πατέρας της. Ἄχ, πῶς θὰ ὑπόφευρεν ὁ καλὸς της, καὶ ποιοὺς ξέρει μὴ τὸ μαρτύριό του ἦταν σκληρότερο καὶ ἀπὸ τὸ δικό της!...

Κάποτε, ἓνα ἀπόγευμα, τῆς ἐφάνη ὅτι τὸν εἶδεν. Ἀπὸ τὸ παράθυρον τῆς φυλακῆς ἐφαίνετο μακριὰ ἓνα κομμάτι τῆς Καινούργιας Ρούγας. Ὁ Χρηστάκης—ναί, αὐτὸς ἦταν,—ἐπέρασεν ἀπὸ ἐκεῖ σὰν βιαστικός, σὰν φοβισμένος κ' ἐχάθη σὰν φάντασμα. Θὰ ἐκύτταξε βέβαια στὸ μπαλκόνι καὶ στὰ παράθυρα κάτω ἄχ, ποῦ νὰ τὸ ξέρῃ, γιὰ νὰ σηκώσῃ τὰ μάτια του ἐκεῖ ψηλά! Τί καλά ἂν ἐπερνοῦσε καὶ πάλι κ' ἂν τὴν ἔβλεπε!... Θὰ τοῦ ἔνευε νὰ περάσῃ τὸ βράδυ, τὴ νύκτα, νὰ πλησιάσῃ, νὰ

σταθῇ ἀπὸ κάτω, καὶ θὰ ἔκοβε τὴν ἀνδισμένη ρεζεντᾶ, καὶ μὲ κίνδυνο τῆς ζωῆς της θὰ προχωροῦσε ὡς τὴν ἄκρη τῆς σκεπῆς, καὶ θὰ τοῦ ἔρριχνε τὰ ἄνθη καὶ θὰ τοῦ ἔλεγε: «Σ' ἀγαπῶ, ἀγάπα με!» Αὐτὸ ἤθελεν, ἓνα τέτοιο ὄνειροπολοῦσε. Κ' ἔμενε προσηλωμένη ὥρες ὁλόκληρες στὸ κομμάτι ἐκεῖνο τοῦ δρόμου, τὸ μακρινό... Τί ἐπερίμενε; Πόσῃν ἐλπίδα μποροῦσε πὰ νὰ ἔχῃ; Μέσα στὴ σκοτεινιά τῆς ψυχῆς της, ἀπὸ ποῦ θὰ ἔμβαινε φῶς;

Ζ΄.

“Αχ, ὁ Χρηστάκης δὲν ἐπερνοῦσε . . . κ’ ἐκείνη ἔχανε λίγο-λίγο τὴν ἐλπίδα,—γιατὶ ἔχανε λίγο-λίγο καὶ τὴ ζωὴ . . .

“Εστέναξεν, ἔλυωνεν, ἐπέθαινε,—καὶ κάτω τὸ σπῖτι ἀντηχοῦσεν ἀπὸ γέλοια χαρᾶς.

“Ἦτον τῆς Παναγίας ἀνήμερα. “Ο Βιολάντης καὶ ἡ Βιολάνταινα, ὁ Παναγῆς καὶ ἡ Μαρία, ἐδέχοντο τὰς ἐπισκέψεις καὶ τὰς εὐχὰς τῶν φίλων . . . “Ἡ θύρα ὀρθάνοικτη, τὰ σαλόνια ἀνθοστολισμένα, ἑορτάσιμα. Οἱ σπιτικοὶ εἶχαν φορέσει τὰ φαιδρότερα τους προσωπεῖα, καὶ ὁ κόσμος, πρωὶ καὶ ἀπόγευμα, ἀνεβοκατέβαινε.

— Καὶ ἡ Στέλλα; τί κάνει ἡ Στέλλα;

— “Ανήμερορ ἀκόμα, ἀπαντοῦσεν ἡ Βιολάνταινα, μ’ ἐκφρασιν λύπης παροδικήν.

— “Ἡ καϋμένη, ἔλεγε κι ὁ Βιολάντης μὲ τὸ ἴδιον ὕφος· δὲν ξέρετε πῶς ἤθελα σήμερα νὰ καταιβῇ· μὰ νὰ σᾶς πῶ τὴν ἀλήθεια, ἐγὼ δὲν τὴν ἄφησα. Εἶνε τόσο ἀδύνατη!

— Καὶ ἀπὸ τί ὑποφέρει, μάτια μου;

— Μὰ ξέρω κ’ ἐγὼ . . . νευρικὴ κατάστασις, μί ο κάρ ο!

— Εἶνε τῆς ἡλικίας· γιατί δὲν τῆς κάνετε κανένα ταξεῖδι;

— Αὐτὸ μοῦ εἶπε καὶ ὁ γιατρός. Μὰ δὲ θέλει . . . οὐ,

εἶνε πολὺ δύσκολη γιὰ ταξεῖδια . . . “Ἐλεγα ὅμως νὰ τὴ στεῖλω λίγες μέρες στὴν ἐξοχή.

Τὸ βράδυ ἔγινε καὶ ἡ μικρὴ συναναστροφή, ἡ συνειθισμένη. Οἱ μπαλκονόπορτες ἀνοικτές, καὶ τὸ μεγάλο μπαλκόνι γεμάτο κυρίους καὶ κυρίες. “Ὡς ἐπάνω στὴ φυλακὴ ἔφθανεν ὁ φαιδρὸς ἀλαλητός.

Μία κυρία ἐτραγουδῆσεν εἰς τὸ πιάνο ἄριες ἀπὸ τὴ Φαβορίτα· ἕνας νέος εἶπε τὸ ἀπαραίτητον “Ερίτοῦ, κ’ ἔπειτα ἐτραγουδῆσαν οἱ δύο ἕνα ντουέτο ἀπὸ τὸ Ροὺϊ-Βλάς. Οἱ ὄραϊες φωνές των ἀντηχοῦσαν παθητικώτατα στὴ σιωπὴ τῆς καλοκαιρινῆς βραδυᾶς, καὶ ὁ φιλόμολπος κόσμος ἔσταματοῦσεν ἀπὸ κάτω νᾶκούση.

“Ἡ Στέλλα ἐστέκετο εἰς τὸ παράθυρον. Πέρα ἐφαίνετο ὀλίγος τοῖχος ἀπὸ τὸ ἀντικρινὸ σπῖτι, κ’ ἐπάνω εἰς αὐτὸ τὸ κίτρινο κομμάτι, ἐσχηματίζετο ἕνα φωτεινότερον τετράπλευρον. “Ἦτον ἀπὸ τὴν ἀνοικτὴν ἀπέναντι μπαλκονόπορταν, καὶ ἦτον ἕνα κομμάτι τῆς ἑορτῆς, ποῦ ἔπεφτεν ἐκεῖ ἐπάνω σὰν προβολὴ φωτεινῆς εἰκόνας. “Εφαίνετο ἡ βαρεῖα σκιὰ τοῦ κοντοῦ κρεσσωτοῦ παραπετάσματος, καὶ ἀπὸ κάτω, ἐκινουῖντο, ἐπηγαινοῦντο, ἄλλες σκιὲς ἀμυδρότερες, ἀνακατευμένες. Μιὰ στιγμή τῆς ἐφάνη ὅτι εἶδε τὴν μητέρα της, νᾶνατρέπη τὸ κεφάλι ἀπὸ τὰ γέλοια, κι ἄλλη στιγμή τὸν πατέρα της, μὲ ὄψιν καὶ κινήματα εὐτυχίας . . . “Ἡ ἀτμοσφαῖρα ἦτον ὑγρὴ· ἀπὸ κάτω ἀνέβαιναν ἡ αὐγουστιάτικη μυρωδιὰ τῆς ξερῆς σταφίδας· τὸ φεγγάρι δὲν εἶχεν ἔβγῃ νᾶμαυρώσει τὰ φῶτα τῆς πόλεως, ποῦ ἐκοκκινόβαφαν ἐδῶ κ’ ἐκεῖ τοὺς ἀτμούς, κ’ εἰς τὸν κατάμαιρον οὐρανὸν τὰ ἄστρα ἔλαμπαν δακρυστάλακτα.

Βυθισμένη εἰς τοὺς πενθίμους της συλλογισμούς, ἡ Στέλλα ἔκρατοῦσε τὸ μέτωπο μὲ τὰ δυὸ χέρια. Ποτὲ δὲν τῆς εἶχε κάμει τόσην ἐντύπωσιν ἡ θέσις της, ποτὲ δὲν εἶχε ἀναμετρήσει τόσο τὸ μέγεθος τῆς δυστυχίας της, ὅσον ἀπόψε, μέσα εἰς τὴν φυλακὴν της, ἀντικρὺ στοῦ φωτεινοῦ τετράγωνο. “Ἡσθάνετο κατὰ ἀπείρως ἀλγεινόν, ὥς νὰ εἶχεν ἀναλιγώσει μέσα ἡ ψυχὴ της,

και οι μύες του προσώπου της άρχισαν να συσπώνται εις λυγμούς. Λίγο-λίγο οι σπασμοί έγινοντο δυνατώτεροι και της συγγλόνιζαν το σώμα. Έσκέπασε το πρόσωπο με τα χέρια, έστηρίχθη εις το βάθρον του παραθύρου και παραδόθηκεν εις τον μεγάλον εκείνον θρήνον. Τα δάκρυα, τα τόσα σπάνια δάκρυά της, έτρεξαν άπόψε, για πρώτη φορά, σαν ποτάμι. Ώρες έκλαιγεν. Όλος ο πόνος, που είχε κρατήσει μέσα της τόσον καιρόν, εξεσπούσεν όλα τα δάκρυα, που δεν είχε χύσει, τώρα έχονοντο διαμιάς. Και μαζί της έκλαιγεν ή νύκτα, κ' εις τον κατάμαυρον ουρανόν τα άστρα έλαμπαν δακρυστάλακτα.

Τα φώτα έσβυσαν, οι θόρυβοι έπαψαν, ή σιωπή της νύκτας διεχύθη παντού μαζί με το σκότος, κ' εκείνη έκλαιγεν. Εκεί σχεδόν ξεημερώθη. Την άλλην ήμέραν εκαιγεν όλη, είχε πυρετόν. Και την άλλην, και την άλλην. . .

Τώρα τα κτριμισμένα της μάγουλα, τα μαραμένα πέταλα του κρίνου, είχαν δυο βούλες γλωμοκόκκινες, σαν αίματος κομμένου. Τα δλόμαυρα μάτια, δλάνοικτα σαν τρομαγμένα, έβγαζαν φώτιές. "Αχ, το κερί έλυωνε τώρα με φλόγα, με φλόγα ώρη, σαν να ήταν αναμμένο, ήμέρα, μέσα σε κανένα έρημοκλήσι. . .

Και ή λίγη όρεξι που είχε, της εκόπη δλότελα. Ούτε έβαζε πια στο στόμα της το ψωμί, και για να μη δώση ύποψία, το έπετούσε στα κεραμίδια. Μόνον το νερό δεν της έφθανε τώρα, στην άσβυστη δίψα της. Ξαπλωμένη πάντα στο στρώμα το άχυρένιο, άλλ' άγρυπνη νύκτα και μέρα, είχε το πήλινο κανάτι δίπλα της, κ' οικονομούσεν ακόμη και τις στάλες που έβγαιναν από τους πόρους, κ' έβρεχε μ' αυτές το μανδηλι της, και το έφερνε στο φλογισμένο μέτωπο, στα φρυγμένα χείλη. . . Θεέ μου, τί γρήγορα που έτελείωνε το νερό, τί γρήγορα που άπομένεν άδειο και ξερό το κανάτι, και με τί λαχτάρα έπερίμενε το καινούργιο. Και κατάντησε τώρα να είνε ο μόνος της πόνος, και το μόνο της μαρτύριο, και ή μόνη της έλπίδα, και ή μόνη της ανακούφισις. Η ζωή της έσβυσε και δεν είχε δυνάμεις, παρά

για να πίνη νερό. Έκαμνε την ήρωικώτερη προσπάθειαν, κάθε φορά που άκουε τα βήματα του πατέρα της, για νάνασηκώνεται στο στρώμα, και για να του δείχνη πως είνε καλά, και για να προφέρη σταθερά την επίμονη κ' άπελπισμένη άπάντησί της, στη στερεότυπην έρώτησι του Βιολάντη :

— "Ε; . . . μετανόησες ;

"Οχι !

Κι' ο Βιολάντης κατέβαινε, χωρίς να ύποπτεύεται τίποτα. Οι ήμέρες περνούσαν και άρχισε νάτελαίξεται. Εκείνος ένόμιζε πως ύστερα από λίγες ώρες τέτοιας φυλακής, ή Στέλλα θα έπεφτε στα πόδια του. "Αλλά να που αυτό δεν έγινε, και κατὰ τα φαινόμενα ούτε θα έγίνετο. Κι' ο Βιολάντης από μέσα του άνησυχούσε πολύ. "Οχι πως είχε μετανοήσει αυτός, όχι πως έλυπείτο την κόρην του. Μπα, Θεός φυλάξοι ! αυτός να λυπηθ ή «τό ξένο κρέας» και ύστερ' από τέτοιαν αυθάδεια, από τέτοιο πείσμα, από τέτοια άτιμία ; "Αλλά έφοβείτο τον κόσμον. Αυτή ή μυστηριώδης άρρώστεια της Στέλλας δεν ήταν δυνατόν να διαρκέση χωρίς ύποψίαν, χωρίς σκάνδαλον. Κ' έζητούσε καμμίαν άλλην λύσιν. Έξαφνα να την βγάλη από το σπίτι, να την στείλ η' ε' έξοχή, να την στείλ η ταξείδι, κ' εκεί πια ως εξούσε ή ως πέθαινε, του ήταν αδιάφορο. "Αλλά πως να το κάμη ; "Απέναντι των δικών του όλων ή φιλοτιμία του ήταν εκτεθειμένη, και με τί πρόφασιν θα έβγαινεν από την φυλακήν της ή Στέλλα, πριν να πέση στα πόδια του ; Αυτό δεν θα το έπαιρνε για ύποχώρησι, γι' αδυναμία δική του ;

Τέλος πάντων ο άνθρωπος δεν ήξερε τί να κάμη, όταν εξαφνα μία είδησις ήλθε να τον βγάλη από την άμηχανίαν : "Ο Χρηστάκης ο Ζαμάνος τα έφτασσε, λείει, με τη θυγατέρα του κόντε-Μαρκότση, την έκλεψε, μάτια μου, έψες το βράδυ, και από δω πάν οι άλλοι. . .

Μόλις άκουσε τέτοιο πράμμα ο Παναγής, έγινεν έξω φρενών από τη χαρά του, και άμέσως με κίνημα ορμέμφυτον, έχωσε το χέρι στην τσέπη κ' έπιασε το κλειδι του λουκέτου. . . "Έτσι έτε-

λείωναν όλα, με τὸ καινούργιο κ ἄ ξ ο τοῦ σιὸρ Χρηστάκη. Τὶ καλὰ ! Κ' ἐνῶ θὰ ἤμποροῦσεν ἐξαίρετα νὰ νοίξῃ πὰ τὴ φυλακὴ τῆς Στέλλας, θὰ τῆς ἔρριχνεν ὡς συγχωροχάρτι τὴν εἶδισι, καὶ θριαμβεύων, θὰ τὴν ἐπροκαλοῦσε νὰ καμαρώσῃ τὸν ἀγαπητικό της, τὸν τίμιο νέο, ποῦ γι' ἀγάπη του ἐτόλμησε νὰ πῇ ὅ χ ι στὸν πατέρα της !

Καὶ ἡ χαρὰ του ἦταν ἄγρια, ἐκδικητικὴ χαρὰ, κ' ἐφαντάζετο μὲ ἀπερίγραπτον εὐφροσύνην ἱκανοποιήσεως ὅλον τὸν σπαρταμόν, ὅλην τὴν ταπείνωσιν, ὅλον τὸν ἐξευτελισμόν ποῦ θὰ ἐδοκίμαζεν ἡ ἐρωτευμένη κ' ὑπερήφανη Στέλλα. Ἐτρεξεν ἀνυπόμονος εἰς τὸ σπίτι, κ' ἐπῆρε δυὸ-δυὸ τὰ σκαλιά, ὡς ποῦ ἔφθασε στὴ σοφίτα.

— Πῶς θὰ τῆς φανῇ τῆς Στέλλας ποῦ θὰ μὲ ἰδῇ σήμερα χωρὶς ψωμὶ καὶ νερό ! ἐσυλλογίσθη, μὲ γέλοιο ἀπὸ μέσα του καταχθόνιο. Θὰ νομίσῃ πῶς τὴν καταδικάζω νὰ πεθάνῃ τῆς πείνας.

Ἄνοιξε τὴν θύραν, κ' ἔτσι γιὰ νὰ παίξῃ, ἐπρόβαλλε κατὰ τὴν συνήθειαν τὸ κεφάλι του κ' ἐρώτησεν :

— Ἐ ; . . . μετανόησες ;

Παραξενεύθηκε ποῦ δὲν ἄκουσε τὸ ὅ χ ι, κ' ἐκύτταξεν. Ἡ Στέλλα ἦταν ξαπλωμένη, ἀκίνητη, μὲ τὰ μάτια δλάνοικτα. Κοντὰ της, σχεδὸν ἐπάνω στὸ στῆθος της, ἓνα χαρτὶ ζαρωμένο, καὶ δίπλα τὸ πῆλινο κανάτι, φρυγμένο, κατάξερο.

Ὁ Παναγῆς ἀνατρίχιασε κ' ἐπροχώρησεν ἓνα βῆμα . . . Ἐκύτταξε καλύτερα, καὶ ἀμέσως κτυπώντας ἐλαφρὰ τὰ χέρια του μ' ἐκκληξιν, ἐψιθύρισε :

— Μπᾶ ! ἔσκασε . . .

Ἐμεινεν ὀλίγες στιγμὲς ἀκίνητος σὰν ἄγαλμα, κ' ἔπειτα ἔσκυψε γιὰ νὰ βεβαιωθῇ.

Ναί ὁ Θεὸς ἐλυπήθη τὴν Στέλλαν, καὶ τὴν ἐλύτρωσεν ἀπὸ τὴν εἶδισιν ποῦ τῆς ἔφερεν σήμερα ὁ πατέρας της.

. . . Ἡ κηδεὶα τῆς ἔγινε «μεγαλοπρατὴς καὶ συγχανητικωτάτη». Ὁ Δεσπότης μὲ ὅλους τοὺς παπαδες, χώρα καὶ χωριά, ὅλα τὰ ἀμάξια, ἀγοραῖα καὶ ἰδιωτικά, ὅλα τὰ λουλούδια τοῦ κόσμου, δυὸ ἐπικήδειοι, ἓνας ἐπιτάφιος, ἐλεγεία τυπωμένα, ἀπ' ὅλους τοὺς ζακυνθινούς ποιητὰς, καὶ δάκρυα ἀτελείωτα. Παρατηρήθη, ὅτι ὁ Παναγῆς ἔκλαιγε πικρότερα ἀπ' ὅλους, κ' ἀπὸ τὸν Νταντὴν ἀκόμα, ποῦ ἐξεφώνιζε στὴν Ἐκκλησίαν σὰν τὸ γουροῦνι ποῦ σφάζουν. Κι' ἀληθινὰ νὰ ἐμετανοοῦσαν οἱ Βιολάντιδες γιὰ ὅ,τι ἔκαμαν, πάλι δὲν θὰ ἔκλαιγαν, ὅπως ἔκλαιγαν τότε, γιὰ νὰ δεῖξουν στὸν κόσμο λύπη ποῦ δὲν εἶχαν.

— Μπράβο, Παναγῆ μου, ἔλεγαν οἱ φίλοι τῆς οἰκογενείας. Ἐκαμες τὸ τελευταῖο σου χρέος στὸ παιδάκι σου, σὰν καλὸς πατέρας. Ποτὲ δὲν ἐματαστάθηκε τέτοια κηδεὶα.

— Ἐ, τὸ κατὰ δύναμιν, ἀπαντοῦσεν ὁ Παναγῆς, μετριοφρονῶν. Ἐκεῖ ποῦ θὰ τὰ ἐπαιρνε προῖκα, ἄς πᾶνε τότε. . .

Καὶ τὰ κλάματα δὲν τὸν ἄφιναν νὰ τελειώσῃ.

Τὸ βράδυ ὅμως, ὅταν ἡ οἰκογένεια ἔμεινε μόνη, ὁ Παναγῆς ἐσκοῦπαισε μιὰ χαρὰ τὰ δάκρυά του, ἐπῆρε τὸ συνειδισμένο του ἄγριο, στάθηκε, τοὺς ἐκύτταξεν ὅλους ἓνα-ἓνα, καὶ εἶπεν :

— Ἐτσι, νὰ δώσῃ ὁ Θεός, καὶ οὐλα τὰ παιδιὰ ποῦ δὲν ἀκοῦν τὸν πατέρα τους. Φτάνει πὰ τὰ μιζοκλάματα ! τότε εἴμαστε μοναχοὶ μας.

Ἐντοσούτῳ, μὲ ὅλην τὴν μυστικότητα τῆς οἰκογενείας, μ' ὅλην τὴν τέχνην ποῦ οἰκονόμησε τὰ πράγματα ὁ Παναγῆς, κατὰ ἐψιθυρίσθη. Ἡ κάπως παράξενη ἀρρώστεια τῆς Στέλλας, ἡ σύμπωσις νὰ πεθάνῃ τὴν ἴδια μέρα ποῦ ἀκούσθη τὸ κ ἄ ξ ο τοῦ Χρηστάκη, κατὰ μισόλογα τοῦ σπιτιοῦ, ἡ ἐρωτικὴ ἱστορία ποῦ ἦταν γνωστὴ σ' ἓναν κύκλο, ὅλα αὐτὰ ἐσχετίσθησαν, ἐσχολιάσθησαν, κ' ἐβγήκε λόγος πῶς ἡ θυγατέρα τοῦ Βιολάντη «ἐφάρμακώθηκε γιὰ τὸ Ζαμᾶνο». Ἄλλοι τὸ ἐπίστεψαν, ἄλλοι ὅχι. Κανένας ὅμως δὲν ἔμαθε ποτὲ ὅλη τὴν ἀλήθεια.

Ίσως θὰ μ' ἐρωτήσετε, ἂν οἱ γάμοι τοῦ Χρηστάκη ἔγειναν τὴν ἴδιαν ἡμέρα ποῦ ἐκηδεύθη ἡ Στέλλα. Ὅχι διηγοῦμαι τὰ πράγματα ὅπως ἔχουν, καὶ ὅσον ὥραία θὰ ἦταν μιὰ τέτοια ἀντίθεσις, λυποῦμαι ποῦ δὲν ἤμπορῶ νὰ σᾶς τὴν προσφέρω. Ἐχρειάσθη πολὺς καιρὸς γιὰ νὰ πεισθῇ ὁ κόντε-Μαρκότσης νὰ μετρήσῃ τὴν προῖκα, καὶ ἡ «χρυσὴ νεολαία» τοῦ τόπου ἄργησε νὰ συνεορτάσῃ τοὺς εὐτυχισμένους αὐτοὺς γάμους.

Ο ΤΡΕΛΟΣ ΜΕ ΤΟΥΣ ΚΟΚΚΙΝΟΥΣ ΚΡΙΝΟΥΣ

Ῥῶστερ ἀπὸ δέκα χρόνων ξενητεία, ὅταν ἐγύρισα στὴν πατρίδα, ἀπὸ τοὺς πρώτους ποῦ ἐζήτησα νὰ ἰδῶ, ἦταν ὁ φίλος μου Πῶπος.

Μοῦ ἀπαντοῦσαν μὲ μισόλογα : «Δὲν ἠξέρω... ἔχω νὰ τὸν ἰδῶ χρόνια... δὲν βγαίνει ποτέ ἀπὸ τὸ σπίτι... φαίνεται πῶς εἶνε ἄρρωστος... θυμᾶσαι δά, πάντα του αὐτὸς ὁ χριστιανὸς ἦταν λιγάκι ὑποχόνδριος».

Ἐνας γείτονας, ὁ σιδορ-Νιόνιος μὲ μεγάλη λύπη, κάπως ὑποκριτικῇ, μοῦ μίλησε καθαρώτερα :

- Μάτια μου, ὁ Πῶπος σου εἶνε τρελός.
- Τρελός !... πολὺν καιρὸ ;
- Μά... εἶνε κάμποσα χρόνια.
- Καὶ ἀπὸ τί ἐτρελάθηκε ;
- Κανένας δὲν ἠξέρει, μάτια μου. Μ' ἀπὸ τί ἄλλο τρελαίνονται οἱ νέοι ;...
- Καὶ κάθεται ὅλο στὸ σπίτι ;
- Ναί· ἔχει νὰ πατήσῃ τὸ κατῶφλι του, ἀπὸ μιὰ νύκτα,
- εἶνε δυὸ τρία χρόνια σοῦ εἶπα,—ποῦ ἐβγήκε ὅξω, καὶ φώναζε πῶς ἔπιασε φωτιά τὸ περιβόλι... (Μοῦ τῶπαν, δὲν τὸν

άκουσα)... Ἀπὸ τότες ὅμως εἶνε ἥσυχος· δὲν ἀκούστηκε ἄλλο.

— Τὸν κακομοίρη ! πῶς ἤθελα νὰ τὸν ἔβλεπα. . .

— Χμ ! δύσκολο, ψυχούλα μου ! Ἀνθρώπο γεννημένο δὲν μπάζει στὸ σπίτι του, ἐξὸν ἀπὸ τὸν παπᾶ-Μένεγο, ποῦ τὸν κραῖζει κάθε τόσο καὶ τοῦ διαβάζει τρισάγιο στὸ περιβόλι του.

— Στὸ περιβόλι του ; !

— Ποῖος ἤξερει. . . θὰ τοῦ φαίνεται πῶς εἶνε νεκροταφεῖο. . . Ἐξεργίζωσε, μάτια μου, οὐλα τὰ μυριστικά, —θυμᾶσαι τί τζόγια ἦταν ἐκεῖνο τὸ περιβόλι, —τὸ ἐγιόμισε κόκκινους κρίνους, καὶ οὐλὴ τὴν ἡμέρα παιδεύεται μὲ δαύτους. Τόρα ποῦ εἶνε ἀνθισμένοι, νὰ τὸ ἰδῇς ἀπάνω ἀπὸ τὸ παρεθύρι μου τὸ περιβόλι τοῦ τρελοῦ, θὰ σὲ πιάσῃ ἀνατριχίλα. Ἀλήθεια λές κ' ἔπιασε φωτιά. Τί ἄγριο πράμμα !

— Καὶ στὸ σπίτι κάθεται ὁλομόναχος ;

— Ἐχει ἐκεῖνη τὴν κακομοῖρα τὴν Ἀγγέλικα, τὴ βάγια του. Τὸν ἀγαπάει σὰν παιδί της, μὰ ὁ Θεὸς τὸ ξέρεي τί τραβάει ἐκεῖ-μέσα, ἡ μαύρη, καὶ ἄς μὴ λέῃ τίποτα. . . Ὁ γέρος, ξέρεις, σ' ἄφησε χρόνους.

— Καὶ δὲ διαβάζει ; Ἀλλή φορὰ ἦταν δοσμένος στὰ βιβλία. . .

— Βιβλία καὶ βιβλία. . . πανεπιστήμιο, γυιὲ μου, εἶνε κεῖνο τὸ σπίτι ! . . . Μὰ καὶ ποιὸς τὸν ξέρει τί κάνει ; Μήπως βγάνει μιλιὰ ἀπὸ τὸ στόμα της κ' ἐκεῖνη ἡ Ἀγγέλικα ; Ὅτι νὰν τὴ ρωτήσης, «καλὰ εἶνε !» σοῦ λέει. Μὰ χαρὰ στὴν καλωσύνη ! Πρώτα καὶ τὸν παπᾶ-Μένεγο. . .

— Καὶ λές, σιδε-Νιόνιο, πῶς δὲν θὰ μὲ δεχθῇ, ἂν γυρέψω νὰ τὸν ἰδῶ ;

— Ἀ, μπᾶ ! μπᾶ ! . . . Μὰ πάλε. . . τοῦ λόγου σου, σὰ φίλος νεοφερμένος, κάμε τὴ δοκιμὴ. . . τί θὰ χάσης ;

Κ' ἔπρεπε νὰ τὴν κάμω. Ὁ Πῶπος ἦτο μὰ φορὰ στενός μου φίλος, ἀγαπητὸς πολὺ, καὶ ὅσον ἐκίνησε τὴν περιέργειάν μου, ἄλλο τόσον ἐξάναψε καὶ τὴν ἀγάπη μου ἢ παραξενὴ συνο-

μιλία. Ἦθελα νὰ τὸν ἰδῶ. Ἐμπρὸς μου ἔβλεπα διαρκῶς μὲ τὴν φαντασίαν τὸ περιβόλι τῶν κόκκινων κρίνων, καὶ μ' ἐκυρίευεν ὁ πόθος νὰ ἐξηγήσω, ἂν ἦταν τρίτος, τὸ μυστήριον. Ἐπειτα ἐσυλλογιζόμουν, ὅτι ἡ ἐπίσκεψίς μου ἤμποροῦσε νὰ τοῦ κάμῃ καλὸ. Πιθανὸν νὰ ἐξοπνοῦσε μέσα του ἡ παλιὰ ἐμπειστική φιλία, καὶ νὰ μοῦ ἔκαμνε καμμίαν ἐκμυστήρευσιν ποῦ νὰ τὸν ἀνακούφιζε. Πιθανὸν νὰ μοῦ ἔλεγεν ὅτι δὲν εἶπε ποτὲ εἰς κανένα, κρυφός, ἐπιφυλακτικός, δύσπιστος, ὅπως ἦταν πάντα, κ' ἔρημος ἀπὸ φίλους στενοὺς.

Ἐτραβήξα κατὰ τὸ σπίτι του, καὶ μὲ πολλή μου συγκίνησι τὸ ξανάειδα ὅπως τὸ ἄφησα τὸ φιλικὸν σπιτάκι, ὅπου τόσες ὥραιες ὥρες ἐπέρασα ἑφηβος. Καμμιὰ μεταβολὴ ἀπέξω. Οἱ ἴδιοι χλωμοκίτρινοι τοῖχοι, οἱ ἴδιες ἄσπρες κορνίζες, οἱ ἴδιες πράσινες γρίλλιες, ἡ ἴδια καφετιά πόρτα μὲ τὸ μαῦρο μπατα-δοῦρο καὶ μὲ τὰ τρία πέτρινα σκαλάκια. . . Τ' ἀνέβηκα κ' ἐκτύπησα μὲ τὸ ἴδιο ζωηρὸ καὶ φαιδρὸ κτύπημα ποῦ ἔκαμνα καὶ ἄλλοτε, ὅταν ἐπερνοῦσα κάθε ἀπόγευμα κ' ἔπαιρνα τὸν Ἰῶπο νὰ πᾶμε στὸ Ψηλῶμα. . . Ὅπως καὶ τότε, ἀπαράλλακτα καὶ τώρα ἀνοιξεν εὐθὺς μιὰ γρίλλια, κ' ἐπρόβαλε τὸ κεφάλι τῆς βάγιας Ἀγγέλικας, μ' ἓνα μαῦρο μανδῆλι.

— Ποῖος εἶνε ; ἐρώτησε μὲ κάποιαν ἐκπληξί, ἅμα εἶδεν ἕναν ἄγνωστο.

— Ἐγὼ εἶμαι, Ἀγγέλικα. Δὲ μὲ γνωρίζεις ;

— Ὅσκει. Ποῖος εἶσαι τοῦ λόγου σου ;

Εἶπα τὸ ὄνομά μου, κ' εὐθὺς ἡ Ἀγγέλικα ἔκαμε σὰν τρελή.

— Μπᾶ ! μπᾶ ! . . . καλόστο τὸν ἀφέντη μου ! . . . Καλόστη τὴν τζόγια μου ! . . . Μπᾶ, μπᾶ, ψυχούλα μου ! . . . Τόρα, τόρα, δελέγκου ! . . . Μπᾶ, μάτια μου ! . . .

Λίγο-λίγο ἡ φωνὴ της ἀδυνατίεζε, ὥς ποῦ τὴν ἄκουσα πάλι δυνατὴ ὀπίσω ἀπὸ τὴν πόρτα. Ἐτρεξε καὶ μοῦ ἀνοιξεν :

— Ἐμπα ! ἔμπα γλήγορα μέσα, ἀφέντη μου. Ἐμπα, νὰ σὲ χαρῶ. . . Μὰ ποῦ νὰ σὲ γνωρίσω ἡ κακομοῖρα. . . ποῦ μοῦφυγες παιδί καὶ μοῦ γύρισες ἄντρας ! . . .

Ἐμβήκα, καὶ ἡ πόρτα ἔκλεισεν ἀμέσως. Ἀνταπέδωκα μὲ ὅλην τὴν εἰλικρίνειαν τὰς διαχύσεις τῆς ἀγαθῆς Ἀγγελίκας, καὶ ἐνῶ μὲ ὠδηγοῦσεν εἰς τὸ ἰσόγειον δωμάτιον, — εἰς τὸ μετξάο, — ἔσπευσα νὰ τὴν ἐρωτήσω, τάχα ὥς νὰ μὴν ἤξερα τίποτε :

— Ὁ Πῶπος ; ἐδῶ εἶνε ;

Κ' ἐκείνη ἐφάνη ὅτι δὲν ἠθελε νὰ μοῦ πῇ τί καὶ πῶς. Ποῖος ξέρει τί ἐλπίδα τῆς ἐγεννήθη, καθὼς μὲ εἶδεν ἔξαφνα. . . .

— Ἐδῶ. . . . ἐδῶ εἶνε, ἀφέντη μου ! . . . μοῦ εἶπεν. ὦ, τί χαρὰ θὰ πάρῃ, νὰ σὲ ἰδῇ. Στάσου, ψυχὴ μου μία σιγμὴ νὰ τὸν ἀβιζάρω. . . . Κάτσε. . . . ἔφτασα !

Μοῦ ἐτραβήξε μιὰ πολυθρόνα, μ' ἔβαλε νὰ καθίσω, καὶ ἔτρεξεν ἀπάνω ἑλαφρὴ σὰν κοριτσάκι.

Ἐπερίμενα ἀρκετὴν ὥρα, καὶ ἔλαβα καιρὸ νὰ κυττάξω γύρω μου καλὰ.

Ὅχι μέσα, τὸ σπίτι δὲν ἦταν ὅπως τὸ ἤξερα ἐδῶ καὶ δέκα χρόνια. Ἡ εἴσοδος, — ἡ μ π α σ ί α, — εἶχε γυμνωθῇ ἀπὸ τῆς ὥραιας γάστρας ποῦ τὴν ἐστόλιζαν. ἔλειπεν ὁ γύψινος ἀράκης ποῦ ἐστέκετο ἀπέξω ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ σαλότου· τὰ χαρτιά τῶν τοίχων εἶχαν ξεθωρίσει καὶ σχισθῇ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, χωρὶς νάντικα-τασταθοῦν τὰ ἐπιπλα ἐφαίνοντο ἀκόμη πιδ παλῆα καὶ ἀπεριποίητα. Ἰσως νὰ ἦταν ἡ διάθεσις ψυχῆς κατὰ δέκα χρόνια γερον-τότερης· ἴσως νὰ ἦταν καὶ ἡ προκατάληψις· ἀλλὰ μοῦ ἐφαίνετο ὅτι κατὰ τὴν πένθιμον καὶ ἀπόκρυφον ἐπλανᾶτο εἰς τὸ ἐσω-τερικὸν τοῦ σπιτιοῦ ἐκείνου, ποῦ ποτὲ δὲν ἐστάθη φαιδρόν.

Καὶ γι' αὐτό, ἂν θέλετε, δὲν ἀπόρησα πολὺ, ὅταν εἶδα τὴν Ἀγγέλικα νὰ γυρίσῃ περίλυπη, ἀπελπισμένη, μὲ δακρυσμένα μάτια, μὲ πρόσωπο χλωμό. Ἐστάθη ἀντίκρου μου, ἐκτύπησε τὰ χέρια μὲ ὀδύνην, καὶ κρατώντας τα ἐνωμένα, μ' ἐκύτταζεν ἀμίλητη.

— Ἐ, τοῦ τὸ εἶπες ;

— Ὡμέ ! . . . Κλαῖγε με, ἀφέντη μου, κλαῖγε με ! . . .

— Μὰ τί εἶπε ; ὁ Πῶπος. . . .

— Ἀχ, ὁ Πῶπος μας δὲν εἶνε καλὰ ! . . . Ὁ Θεὸς νὰ μὲ

λυπηθῇ καὶ νὰ βάλῃ τὸ χέρι του, εἰδεμὴ δὲν ἤξερω καὶ ἐγὼ πῶς θὰ τελειώσῃ. . . . Τί ἰδιότροπος ποῦ ἔγινε ! . . . τί παράξενος. . . . Ἐλεγα καὶ ἐγὼ ἡ κακομοῖρα πῶς θὰ χαρῇ καὶ θὰ τρέξῃ μὲ ἀνοιχτὰς ἀγκάλες. . . . τέτοιοι φίλοι ποῦ ἦσαστε. . . . καὶ ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια. . . . καὶ τώρα νὰ μοῦ λήθῃ τοῦτο καὶ ἐκεῖνο ! . . . Τὰ πόσα τοῦ ἔκαμα, τὰ πόσα τοῦ εἶπα ! . . . τίποτα ! δὲ θέλει, δὲ θέλει !

— Ἐ, τί νὰ κάμουμε ; . . . Ὑπομονή ! . . .

— Ὑπομονή, ἓνας λόγος εἶνε, ἀφέντη μου. . . . Ἐτσι, ἔτσι γιὰ νὰ καταντήσῃ τὸ παιδί ποῦ ἀνάστησα μὲ τὸ αἷμά μου ; . . . ἔτσι νὰ κλειστῇ ἐδῶ-μέσα καὶ νὰ μὴ βλέπῃ ψυχὴ γεννημένη, ἓνας νέος μὲ τέτοια σπουδὴ, μὲ τέτοια πλοῦτη, ἀπὸ τέτοια φαμίλια, ποῦ σήμερα θὰ ἦταν τὸ φιόρο, τὸ καμάρι τοῦ τόπου ; Ὡμέ, ὠμένανε ! τί μεγάλη συφορὰ ποῦ μὲ πλάκωσε ! . . . ὦ, μαύρη μου μοῖρα ! . . .

Κ' ἔκλαιγεν ἡ Ἀγγέλικα, ἔκλαιγεν ἡ ἀγαθὴ γρηοῦλα, ποῦ ἀφωσιώθη ἀπὸ τὰ νειᾶτα τῆς εἰς αὐτὸ τὸ σπίτι μὲ ὅλη τὴ στοργὴ τῆς μητέρας ποῦ ἔλειπεν ὅταν ἔφερε στὸν κόσμον τὸν Πῶπο, — ἡ ἀγαθὴ Ἀγγέλικα ποῦ δὲν εἶχεν ἄλλη ἐλπίδα στὰ γηρατεῖα τῆς, παρὰ νὰ ἰδῇ τὸ παιδί ποῦ ἀνάθρεψεν, ὅπως τὸ ὠνειρεύθη, ὅπως τὸ ἐτραγοῦδῃσε μωρὸ εἰς τὰ παλῆα νανουρίσματα.

Καὶ μὲ τὰ κλάμματα, μὲ τὸν βαθὺ πόνον τῆς μητρικῆς καρδιάς, ἡ δυστυχισμένη βάρια μοῦ τὰ εἶπεν ὅλα. Μοῦ μίλησε γιὰ τὸ κλείσιμο στὸ σπίτι, γιὰ τὴν ἐπίμονη μισανθρωπία, γιὰ τὴν αἰώνια μελαγχολία, γιὰ τῆς τρομακτικὰς ἀγρύπνιες, γιὰ τὸ περιβόλι μὲ τοὺς κόκκινους κρίνους, γιὰ τὰ τρισάγια τοῦ παπᾶ-Μένεγου. . . . Μοῦ εἶπεν ἀκόμη, πῶς τὴ διαχειρίσῃ τῆς περιουσίας του ὁ Πῶπος εἶχεν ἀφήσει στὸ γαμπρό του, καὶ πῶς δὲν ἠθελε νὰ ξέρῃ τίποτε, οὔτε αὐτόν. . . . Κ' ἐγύρισε πάλι στὸ κόκκινο περιβόλι, χωρὶς νὰ τὴν ἐρωτήσω, καὶ μοῦ εἶπεν ὅτι ὁ Πῶπος ἔδιωξε τὸν κηπουρὸ καὶ τὸ ἐκαλλιεργοῦσε μόνος του, καὶ ὅτι ὥρες ὀλόκληρες ἐπερνοῦσεν ἐκεῖ, πολλὰς φορὰς καὶ τὴ νύκτα,

και ότι ή λατρεία του, ή μανία του ήταν τότε οι κρίνοι, που ξεθέρειψαν εκεί-μέσα και τὰ ἐπνίξαν όλα σ' ἕνα κόκκινο κύμα. . .

— Καί τὰ βιβλία του, Ἀγγέλικα;

Ἡ Ἀγγέλικα ἀναστέναξεν.

— Ἀχ, τὰ βιβλία! . . . μοῦ φαίνεται πῶς αὐτὰ τὰ λ ί μ-
π ρ α ἐχάλασαν τὸ κεφάλι τοῦ παιδιοῦ μου. . . Τὰ νοίγει,
τὰ νοίγει καὶ τώρα. . . μὰ ὕστερ' ἀπὸ τοὺς κρίνους. . .

— Πορῶ νὰ ἰδῶ τὸ περιβόλι;

— Μπα, Θεὸς φυλάξοι, ψυχοῦλα μου! Θὰ μ' ἐσχότωνα νὰ μάθαινε πῶς ἔμπασα ἄνθρωπο. . . . Καὶ μηγάρις πορῶ; τὸ κλειδί τοῦ ξεπορτου τῶχει πάντα στὴν τσέπη του. . . Ἐψή-
λωσε καὶ τὰ μ ο υ ρ ά γ ι α ἕνα γῦρο. . .

Ἐμεινα εἰς τὸ σπίτι ὡς μισὴν ὥρα, κ' εἰς ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα ὁ Πῶπος οὐτ' ἐφάνη οὔτε ἀκούσθη. Ἀποχαιρέτισα τὴν καλὴν Ἀγγέλικα κ' ἔφυγα μὲ τὴν καρδιὰ σφιγμένη, εἰς μίαν ἀπὸ τὰς ζωηροτέρας ἀπογοητεύσεις, ἀπ' ὅσας ἔδοκίμασα εἰς τὴν πατρίδα, ὅπου τόσες ἀλλαγές, τόσες καταστροφές, τόσα ἐρείπια ἀγαπητῶν ἀναμνήσεων μ' ἐπερίμεναν. . .

Καὶ ἤμουν ἀπελπισμένος ὅτι δὲν θὰ ἔβλεπα τὸν Πῶπον ποτέ,—καὶ καλύτερα νὰ μὴ τὸν ἔβλεπα!—ὅταν τὴν ἄλλην ἡμέραν ἦλθε ἕνα παιδάκι εἰς τὸ σπίτι μου καὶ μοῦ ἄφησε αὐτὸ τὸ γράμμα:

«Φίλε μου. Πολύ, πολὺ ἐλυπήθηκα, χθές, ποῦ δ ἐ ν
» ἤ μ ο υ ν σ ἐ κ α τ ά σ τ α σ ι νὰ σὲ δεχθῶ. Θὰ μοῦ
» κάμης μεγάλη χάρι νὰ ἔλθης αὔριο τὸ μεσημέρι νὰ φάμε
» μαζί καὶ νὰ τὰ ποῦμε. ὦ, πόσα ἔχουμε νὰ ποῦμε! Ἐλα, σὲ
» περιμένω. — Πῶπος.»

Μοῦ ἐφάνη σὰν νεκρανάστασις. Ἦταν τὸ ἴδιο γράψιμο τοῦ Πῶπου, τὸ ἰδιόρρυθμον, ὅπως τὸ ἤξερα καὶ τὸ ἐνθυμού-
μην ἀπὸ τὰ μαθητικά μας χρόνια, ἀπὸ τὰ τετράδιά του, ἀπὸ τὰ λίγα γράμματα ποῦ ἀλλάξαμε τὸν πρῶτο χρόνο τοῦ χωρι-

μοῦ. Ἐ' εἶπα γὰρ μιὰ στιγμὴ, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ποῦ ἐδιατηροῦσεν ἔτσι σταθερὸν καὶ ἀτρεμον τὸ γράψιμόν του, δὲν ἠμποροῦσε νὰ εἶνε τόσο τρελὸς ὅσον ἤθελαν νὰ μοῦ τὸν παραστήσουν.

Πόσον ἤμουν ἀπατημένος, ἐμελλε νὰ τὸ μάθω εὐθὺς τὴν ἄλλην ἡμέραν. Τὸ μεσημέρι ἐπῆγα εἰς τοῦ Πῶπου ἡ Ἀγγέ-
λικα μοῦ ἀνοίξε μὲ χαρὰν ἀπερίγραπτην, τὸ τραπέζι ἦταν στρωμένο γιὰ δύο, ἐμβῆκα εἰς τὸ μ ε τ ξ ά ο, ἡ Ἀγγέλικα ἀνέβη νὰ τὸν ἀ β ι ξ ά ρ η, κ' ἔπειτα. . . κατέβη μὲ ἀπελ-
πισίαν καὶ μὲ θρήνους, γοερωτέρους ἀπὸ τοὺς προχθεσινούς. Ὁ Πῶπος δὲν ἦταν πάλιν εἰς κ α τ ά σ τ α σ ι ν νὰ μὲ δεχθῇ! . . . Αὔριον, μὲ παρακαλοῦσε πάλιν νὰ πάγω αὔριον.

— Μὴν τὸν ξεσυνεριστῇς, παιδάκι μου, μοῦ εἶπεν εἰς τὸ τέλος ἡ Ἀγγέλικα, κ' ἔλα αὔριο, νὰ σὲ χαρῶ. Ποιὸς τὸ ξέρει! Μιὰ ποῦ ἔκαμε τὴν ἀπόφασιν, θὰ σὲ ἰδῇ. Τὸν ἐκατάλαβα ἐγὼ ἀμέσως πῶς ἤθελε, πῶς ἐχάρηκε. . . μὰ ἔλα ποῦ ὁ τρισκατά-
ρατος βάνει κάθε τόσο τὴν οὐρά του! Ὡμέ! . . . καὶ τί καλὰ ποῦ ἦτανε σήμερα τὴν αὐγὴ! . . . Νὰ ἔλθης, ἀφέντη μου, αὔριο, νὰ ἔλθης.

Ἐπῆγα. Ἡ Ἀγγέλικα μοῦ ἀνοίξε μὲ φόβον, ἀλλὰ τὸ τρα-
πέζι ἦταν πάλιν στρωμένο γιὰ δύο. Θὰ μ' ἐδέχετο αὐτὴν τὴν φορὰν ὁ Πῶπος, ἡ θὰ μοῦ ἔκαμνε τὰ ἴδια; Ἴσως δὲν τὸ ἔμαθα ὅμως ποτέ, γιατί εἶχα κάμει ἄλλην ἀπόφασιν. Ἀντὶ νὰ στεῖλω ἐπάνω τὴν Ἀγγέλικα, τότε ἀνέβηκα μόνος μου, ἐκτύ-
πησα τὴν πόρτα τῆς βιβλιοθήκης, καὶ πρὶν νὰκούσω καλά-καλὰ τὸ ἐ μ π ρ ό ς, ἀνοίξα μὲ ὀρμὴν κ' ἐχύθηκα στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ φίλου μου.

Δὲν ἔδειξε καμμιάν ἐκπληξιν. Ἐσηκώθη, μάγκάλιασε, μὲ φί-
λησε, καὶ χωρὶς λέξι, μ' ἔβαλε νὰ καθήσω κοντά του εἰς τὸ διβανάκι.

Τότε τὸν ἐκύτταξα. Ποία μεταβολή! Ἀνάμεσα εἰς τὰ μα-
κρὰ κατὰμαυρα γένεια καὶ εἰς τὰ πυκνὰ φουντωτὰ μαλλιά, τὸ

πρόσωπόν του με την μεγάλην γρυπτήν μύτην, φαίνεται ισχνόν, ασκητικόν και κατάγλωμον. Μόνον τὰ μάτια του, βαθυγάλανα, υγρά, δναιοπόλα, είχαν διατηρήσει την νεανικήν των λάμψιν και την περιεργήν, την απροσδιόριστην εκείνην έκφρασιν. Ἄν τὸν ἔβλεπα ἔξω, μόνον ἀπὸ τὰ μάτια θὰ τὸν ἐγνώριζα.

— Ἔ, πῶς με βλέπεις; μοῦ εἶπε μ' ἓνα μελαγχολικὸν χιμόγελον. Ἀλήθεια ἤμουν πάντα ἀδύνατος και κοκκαλιάρης, μὰ τώρα ἐπαράγεινα. Ἐπειτα λένε πῶς ἡ γυμναστικὴ ὠφελεῖ. Νά-ξερες πόση γυμναστικὴ κάνω κάθε μέρα! Φαντάσου ὅτι μόνος μου καλλιεργῶ τὸ περιβόλι. . . Τί τὰ θέλεις! ἐγέρασα. . . ἔ, εἶμαι και σαράντα χρονῶν τώρα. . .

Ἐσώπασε, και με τὴν σκελετώδη του χεῖρα, με τὰ μακρὰ δάκτυλα τὰ νευροδεμένα, ἐχάϊδευε τὴν γενειάδα του.

Κάτι ἐπιθύρεια, ἀλλὰ δὲν ἔδωκε προσοχήν νὰ τὸ ἀκούσῃ.

Ὁ νοῦς του ἦταν ἄλλοῦ.

Ἐξαφνα ἐχαμήλωσε τὰ μάτια και μ' ἐρώτησε:

— Ἐμαθες πῶς εἶμαι τρελός;

Ἐγέλασα δυνατά.

— Ἀ, μοῦ εἶπε με κάποιαν μομφήν· μὴν προσποιεῖσαι! Τὸ ἔμαθες και τὸ ξέρω. Καὶ κανένας ἄλλος νὰ μὴ σοῦ εἶπε, θὰ τὸ ἔμαθες ἀπὸ τὸ γαμπρό μου, ποῦ ἔχει τὴν καλωσύνη νὰ τὸ διαδίδῃ. Μὴν ἀκοῦς ὅμως λόγια. Τρελὸς δὲν εἶμαι, ὄχι. Καὶ γιὰ νὰ σοῦ τὸ ἀποδείξω,—και εἶνε ἀνάγκη νὰ σοῦ τὸ ἀποδείξω, γιατί σὲ βλέπω ἔτσι σὰν μουδιασμένο,—θὰ σοῦ διαβάσω ἓνα πραιμματάκι ποῦ ἐτελείωσα αὐτὲς τῆς ἡμέρας. Θέλεις;

— Για νὰ μοῦ ἀποδείξῃς πῶς δὲν εἶσαι τρελός; ὄχι! Ἄν θέλῃς ὅμως νὰ μοῦ τὸ διαβάσῃς ἔτσι, γιὰ νὰ θυμηθοῦμε τὰ παλῆα, θὰ μοῦ κάμῃς χάρι.

— Καλὰ ὥς εἶνε λοιπὸν και γιὰ νὰ θυμηθοῦμε τὰ παλῆα! . . .

Ἐσηκώθη κ' ἐπλησίασε τὸ τραπέζι του. Ἦταν τὸ ἴδιο τὸ τραπέζι ποῦ ἤξερα, στὴ μέσῃ τοῦ μεγάλου δωματίου, με τὰ καρυδένια ἐρμάρια γύρω-γύρω, τὰ γεμάτα βιβλία. Ὁ Πῶ-

πος ἦταν λόγιος, ἀπὸ τοὺς λογίους ἐκείνους ποῦ μόνον ἡ καλὴ Ἑπτάνησος ἔχει,—ἢ τοῦλάχιστον εἶχεν,—ἀπὸ τοὺς λογίους ποῦ κληρονομοῦν ἀπὸ τὸν πατέρα τους (κάποτε, μαζὶ μ' ἓναν τίτλο) τὴ βιβλιοθήκη και τὴν ἀγάπῃ τοῦ βιβλίου,—ποῦ περισσότερο διαβάζουν παρὰ γράφουν,—ποῦ δημοσιεύουν μιὰ φορὰ στὰ πέντε χρόνια κανένα ἄρθρο ἢ κανένα ποίημα εἰς τὰ ἐντόπια περιοδικά,—και ποῦ καλλιεργοῦν τὰ γράμματα ὄχι γιὰ τὴ φήμη, ὄχι γιὰ τὸ χρῆμα, παρ' ἀπὸ ἀνάγκη ἐπιβλητικῆς τῆς ψυχῆς, ἀπὸ τὸν πόθο τοῦ ὠραίου και τοῦ ἀληθινοῦ. Εἶνε οἱ ἄνθρωποι τῆς ὑπομονῆς, τῆς μετριοφροσύνης και τῆς μελέτης. Ὅσες ὥρες τοὺς ἀφίνουν ἐλεύθερες οἱ φροντίδες τοῦ κτήματος και τὰ κοινωνικά χρῆσι, τῆς περνοῦν κλεισμένοι εἰς τὴ βιβλιοθήκη. Ἐξέρουν ἀπέξω τοὺς κλασσικούς· κατέχουν τὰς γνώσεις τῶν συγχρόνων των· παρακολουθοῦν τὰ ρεύματα τῶν ἰδεῶν· και ὅταν πεθαίνουν, ἄγνωστοι ὅπως ἔζησαν, ἀφίνουν τὰ χειρόγραφα των, ἄλλος μιὰ μετάφρασι τοῦ Πετράρχῃ, ἄλλος μιὰ μελέτη περὶ Ἑγέλου, ἄλλος μιὰν Ἱστορίαν τοῦ τόπου του.

Και τὸ «πραιμματάκι» ποῦ ἤθελε νὰ μοῦ διαβάσῃ τώρα ὁ Πῶπος, δὲν ἦταν παρὰ μετάφρασις ἀπὸ τὸ Ε' Ἄσμα τῆς «Κολάσεως» τοῦ Δάντη, ἡ ἱστορία τῆς Φραγκίσκας ἢ περιφρημῇ. Καθὼς ἔψαχνε τὸ μεγάλο πέτσινο χαρτοφυλάκιον,—τὸ ἴδιο ποῦ ἤξερα,—ἔλαβα λίγον καιρὸ νὰ τριγυρίσω με τὸ βλέμμα τὴ γνώριμή μου βιβλιοθήκη, κ' ἐκεῖ, σὲ μιὰν ἄκρῃ, ἐπάνω σ' ἓνα στενὸ και ψηλὸ γραφεῖο, εἶδα κάτι ποῦ μάνατριγίχασεν: Ἐνα βάξο με φρέσκους κόκκινους κρίνους. . . .

Δὲν ἦταν τρελός, καλὰ. . . Ἀμὴ τὰ λουλούδια ἐκεῖνα; . . . Καὶ ἡ ὀπτασία τοῦ κόκκινου περιβολιοῦ ἐπέρασε πάλιν ἀπ' ἐμ-πρὸς μου,—οἱ κρίνοι, οἱ κρίνοι, ποῦ ἐθέριεψαν ἐκεῖ-μέσα και τὰ ἔπνιξαν ὅλα σ' ἓνα κόκκινο κύμα,—και μ' ἐπίασε πάλιν ἡ πρώτη ἀνησυχία, κ' ἐπερίμενα νὰκούσω μιὰ Φραγκίσκα ἀγνω-ριστὴ και ἀσυνάρτητη, ἓνα παραμύθημα τρελοῦ, ἓναν ἀντίπαλο φρενοκομείου.

Κ' ἐκάθησε, κ' ἐπῆρε τὴ στάσι ποῦ ἤξερα, και με τὴ

φωνή που ήξερα, ο Πώπος άρχισε νά διαβάζει. Η εισαγωγή ήταν ένα σχόλιο στο απόσπασμα, μερικώς γνωστός για κάτι στρουφονούς στίχους, μιά εξήγησι του ανεξήγητου εκείνου «amor ché a null' amato amar perdona». Όλα λογικά, και μετρημένα, και σοφά.

Όταν έτελείωσεν ή εισαγωγή, ο Πώπος εφώναζε την Άγγελικα, και την επαρακάλεσε νά μās φέρη μαστίχες. "Ω, τη χαρά που έλαμψε στο μαντηλοδεμένο προσωπάκι της βίγιας, όταν, και της δυο φορές που έμβηκε, μās είδεν εκεί καθισμένους ήσυχα, νά «διαβάζουμε» όπως τὰ παλαιά τὰ χρόνια. Μ' εκύτταξε και μιά στιγμή τὰ μάτια της τὰ αγαθά, μου φάνηκαν δακρυσιμένα.

Και άκουσα την ιστορία της Φραγκίσκας, ξαπλωμένος στο διβανάκι, με τὰ μάτια ψηλά, προσηλωμένα διαρκώς εις τους κόκκινους κρίνους. Και όσον εξετυλίγοντο, άργά και παθητικά, οί άρμονικοί εκείνοι στίχοι, όσον εξωήρουνεν ή φωνή του φίλου μου, ή βαθεία και βροντερή, όσον επλημμυρούσεν ή άτμοσφαίρα γύρω μου από πάθος, από μουσικήν, από ευμορφίαν, —κάθε παραφωνία σκέψεως έμηνενίετο, και τὰ έλησιμονούσα όλα τὰ πρόσφατα, κ' εγύριζα εις τὸ παρελθόν, και μου εφαινότο πώς κ' εγώ κ' εκείνος, ήμεθα οί φίλοι, οί πρό δέκα χρόνων. "Οχι, τίποτε δέν άλλαξεν' όχι τρελός, άλλ' ούτε καν παραλλαγμαένος δέν ήταν. Τόν άκουα, τόν έβλεπα, ήμπορώ νά πώ, όπως πρώτα. Και αυτοί οί κρίνοι μέσα εις τὸ βάζο έπαψαν νά με τρομάζουν με τὸ άγριο χρώμα τους. Έταιρίαζαν, θά έλεγε, την στιγμὴν εκείνην, με την ποιήσιν που μ' εδώπευε, και δέν έβλεπα εμπρός μου παρὰ τὰ ερυθρά κρίνα της Φλωρεντίας.

— Αυτό ήταν! ειπεν ο Πώπος με τὸν τελευταίον στίχον. Πώς σου φάνηκε;

— Άριστούργημα! ειπα με ελικρινή ένθουσιασμόν. Τέτοια μετάφρασι του Δάντη δέν έγγεινεν άκόμα.

— Χμ! . . . θέλεις νά σου τή δώσω νά τή δημοσιεύης, μάτια μου, στην Άθήνα; . . . Χαζίρι τους έχω τους ρωμηούς

σου! Έγγοια σου και δέν είμαι εγώ τρελός. Μου φαίνεται πώς δέν σου μένει άμφιβολία . . .

— "Ω! . . .

— Τρελοί είσαστε σεις, που βγαίνετε στο μεντιάνι, επανήσοι άνθρωποι τώρα, για νά σās κρίνουν οί μοραίτες. Δέν βαρύνεσαι, καυμένοι! . . . Μά τί κυττάζεις έτσι; . . . Τους κρίνους μου; Όθκουσες βέβαια και για δαύτους, δέν μπορεί. Έγγοια σου, εγώ θά σου πώ και την ιστορία τους. Όλα θά σου τὰ πώ έσένα. Έχεις νάκούσης . . . Γι' αυτό σ' έκραξα, και γι' αυτό έδίσταζα νά σε ιδώ . . . Μιά τὸ αποφάσιζα, και μιά τὸ εξαποφάσιζα . . . Θά με συχωρέσης που σάφησα χθές νά φύγης; "Α, θά με συχωρέσης . . . Είμαι ο φίλος μου ο παληός, και πιστεύε πώς ούτε είχα, ούτε έχω άλλον. Τώρα ύστερα μάλιστα δέν βλέπω άνθρωπο κανένα . . . Θά σου τὸ είπαν κι' αυτό, αλήθεια;

Κι' αναστέναζε.

— Θά σου τὸ πώ κ' εγώ, εξακολούθησεν όλα θά σου τὰ πώ. Πάμε τώρα κάτω γά φάμε. Η καφερη ή Άγγέλικα μās περιμένει.

Έκατεβήκαμεν.

Η τραπεζαρία είχεν ένα μεγάλο παράθυρο και μιά γυάλινη πόρτα προς την αυλή. Στη μέση του αντικρινού τοίχου της αυλής ήταν τὸ ξεπορτο του περιβολιού, και ανάμεσα από τὰ σιδερένια κάγκελλα, εφαινότο μιά παράξενη ζωγραφιά, τέσσαρες ζώνες άλλεπάλληλες χρωμάτων ζωηρών και διαφορετικών: κάτω-κάτω στακτι σκούρο, παραπάνω πράσινο, παραπάνω κόκκινο, και πάνω-πάνω γαλάζιο. Ήταν ένα κομμάτι του περιβολιού.

Και είχα αυτήν την εικόνα κατάντακρυ, εις όλον τὸ διάστημα του γεύματος. "Ω, πώς νά ξεχάσω ποτέ αυτό τὸ γεῦμα! Τὰ φαγητά συνειδησιμένα οί δουλίες μας με τὸν Πώπο κοινές, άσήμαντες και άσχετες με την ιστορία του κανένα έπεισόδιον, καμμιὰ διατάραξι της συνήθειας. Και αυτή ή κόκκινη, ή αίμα-

τωμένη ζώνη του περιβολιού, που είχα εμπρός μου κ' ἐκίταζα κάποτε, δὲν μοῦ ἔκαμνε πιά τὴν ἐντύπωσι ποῦ ἐπερίμενα. Μονάχα ἡ συμπεριφορὰ τῆς Ἀγγέλικας ἦταν κατὰ ἀφάνταστον. Κι' αὐτὸ ἔφθανε. Μᾶς ὑπηρετοῦσε μὲ σπουδή, μὲ προθυμία, μὲ ἀγάπη μητέρας ποῦ ταγίζει. Τὰ «ψυχὴ μου» καὶ «μάτια μου» ἔδιναν κ' ἐπαιρναν καὶ τόση ἦταν ἡ χαρὰ ποῦ τὴν ἐπλημμυροῦσεν, εἰς τὸ θέαμα ἑνὸς Πώπου συντροφιασμένου, δμῆτι-κοῦ, γελαστοῦ, φαιδροῦ, — ὦ, πόσον καιρὸν εἶχε νὰ ἰδῇ τέτοιο πανηγύρι ἢ δυστυχισμένη βάρια! — ὥστε ἐξεχείλιζε κάθε στιγμὴν εἰς τὰ λόγια της, εἰς τὰ κινήματά της, μὲ τόσην ἀδεξιότητα, μὲ τόσην ὑπερβολήν, ποῦ τὴν ἔκαμνε σχεδὸν γελοίαν. Καὶ θὰ ἐγελοῦσα, ἂν δὲν αἰσθανόμουν τὴν καρδιά μου νὰ σφίγγεται ἴσα-ἴσα γι' αὐτό, ἂν ἡ τρελή, ἡ κωμικὴ ἐκείνη χαρὰ τῆς γρη-ούλας δὲν εἶχε κατὰ τὸ ἀπείρως μελαγχολικόν, ποῦ μοῦ ἔφερνε δάκρυα . . .

Τὸ τραπέζι ἐτελείωσε κ' ἐσηκώθη γρήγορα. Ἐκαθήσαμε σὲ δυὸ πολυθρόνες, μπροστὰ στὸ παράθυρο καὶ κοντὰ στὴ ρο-τόντα, ποῦ ἄχνιζεν ὁ καφὲς σὲ δυὸ φλυζάνια παληὰ καὶ παράξενα. Ἀνάψαμε τὰ σιγάρα μας. Ἡ Ἀγγέλικα μᾶς ἄφησε κ' ἔκλεισε τὴν πόρτα. Μόνοι.

Ὁ φίλος μου ἔμεινε λίγες στιγμὲς σιωπηλός, παρακολουθώντας τὰ κουβάρια τοῦ καπνοῦ μὲ τὰ ὄνειροπόλα του μάτια τὰ βαθυγάλανα. Ἐξάρνα, ἀπότομα, γυρίζει καὶ μοῦ κάνει :

— Θυμᾶσαι τὴ Βασιλική ;

Ἀνατρίχιασα. Ἐνόησα ὅτι ἔκαμε κόπον, ὅτι τοῦ ἐχρειάσθη θάρρος γιὰ νὰ προσφέρῃ αὐτὸ τὸ ὄνομα. Βέβαια ἦταν ἡ ἀρχὴ τῆς ἐκμυστηρεύσεως ποῦ ἐπερίμενα.

— Τὴ θυμᾶμαι, τοῦ εἶπα.

Κι' ἀλήθεια, τὴν ἐνθυμούμην καλά. Μιὰ εὐμορφὴ καὶ δροσερὴ μαυρομάτα, μὲ φωνὴν ἀργυρόχη καὶ μὲ κορμὶ βεργολιγερό. Κόρη ἑνὸς ἐμπόρου τῆς Πλατείας Ρούγας, ὅχι

ἀπὸ τοὺς μεγάλους, κατοικοῦσε στὰ Βούρλα, σ' ἓνα σπιτάκι καινούργιο, μὲ μικρὸ περιβόλι πρὸς τὴ θάλασσα. Ἐπάνω στὸ περιβόλι αὐτὸ ἦταν μιὰ ταρατσούλα, καὶ πολλὲς φορές, στὰ παληὰ τὰ χρόνια, εἶχαμε καθήσει σ' αὐτὴ τὴν ταρατσούλα, κάτω ἀπὸ τὴ σιά τῆς προγουιάδας καὶ μέσα στὴν εὐωδιὰ τῶν γιασσεμιῶν, οἱ τρεῖς μας, ἡ Βασιλική, ὁ φίλος μου κ' ἐγώ. Σὲ λίγον καιρὸ, οἱ τρεῖς ἐγείναμε δυὸ κ' ἓνας, . . . Ἀλλὰ κι' αὐτὸ δὲν ἐβάσταξε πολὺ. Θυμᾶμαι, πρὶν φύγω, ὁ Πῶπος εἶχεν ἀγαπήσει ἄλλην.

Ἄκουσε ἢ δὲν ἄκουσε τὴν ἀπάντησί μου, κ' ἐβυθίσθη πάλιν εἰς τὸν ρεμβασμόν του. Ἐχρειάσθη νὰ τὸν ξυπνήσω :

— Ἀλήθεια, τί ἀπέγεινεν αὐτὴ ἡ Βασιλική ;

— Πέθανε ! ἀπήντησεν ὁ Πῶπος.

Τὸ εἶπε μὲ τέτοιον τόνο βαθύ, μὲ τόση πίκρα κι' ἀπειπισιά, ποῦ χωρὶς νὰ θέλω, τὸ ἐθεώρησα γιὰ μεγάλο δυστύχημα καὶ ξαναεἶπα μὲ θλίψη :

— Πέθανε ; !

— Ναί, ἀλλὰ τὸ κακὸ δὲν εἶνε αὐτό. . . τὸ κακὸ εἶνε ποῦ μᾶγάπησε μὲ τὰ σωστά της, κ' ἐγὼ τὸ εἶχα πάρει ἀψήφιστα.

— Μά. . . ἄκουσα, μοῦ φαίνεται, πῶς εἶχε παντρευθῇ.

— Ἐγὼ τὴν ἄφησα νὰ παντρευθῇ. . . ἐγὼ τὸ ἔκαμα κι' αὐτὸ τὸ κακούργημα ! . . . Μὰ ποῦ νὰ ξέρω ! . . . Ἄχ, ποῦ νὰ ξέρω ! . . . Συνήθισα νὰ μὴν πιστεύω ποτὲ στὴς γυναῖκες. . . καὶ σὲ κανένα ! Δὲν τὴν ἐπίστευα. . . καὶ τώρα εἶμαι ὁ δυστυχέστερος ἄνθρωπος τοῦ κόσμου ! . . . Ἀχ ! «μὴ μὲ ἀφήσης νὰ πάρω αὐτὸν ποῦ μοῦ δίδουν, — μοῦ ἔγραψε τῆς παραμονῆς τοῦ μαύρου της γάμου, — μὴ μὲ ἀφήσης γιατί θὰ πεθάνω». . . Νά, τὸ εἶπε καὶ τὸ ἔκαμε. . .

— Αὐτοκτόνησε ;

— Ὁχι, ὄχι, κατὰ χειρότερο. . . κατὰ σπαρακτικώτερο : πέθανε ἀπὸ μαρasmus, ἀπὸ θλίψη, ἀπὸ δυστυχία, στὰ χέρια ἑνὸς ἀγροίκου, ἑνὸς πρόστυχου, ποῦ δὲν μπορούσε ὄχι νὰ τὸν ἀγαπήσῃ, μὰ οὔτε νὰ τὸν ὑποφέρῃ. . . Ὡ Θε μου ! Θε μου ! Ἐγὼ ἔκαμα αὐτὸ τὸ ἔγκλημα ! . . . Ἐγὼ τὴν ἐπαράδωκα στὰ χέρια

του, με τούς αιώνιους μου δισταγμούς, με την αιώνια μου δυσπιστία. . . Θυμάμαι την τελευταία φορά που την είδα, όταν έγραφε έδω—ήταν ξενιτεμένη,—με τον άνδρα της, για να πεθάνη. . . Πτώμα, σκελετός είχε γαίνει το κακόμοιρο σ' ένα χρόνο. . . ο κόσμος την εκύτταζε με ανοικτό το στόμα. Αυτή ήταν η Βασιλική ; ! . . . Κ' εγώ ήμουν, ευτυχισμένος και αμέριμνος. . . "Ω, ω, ω, εκείνη ή ματιά ή παραπονεμένη που μου έριξε. . . "Ένα μαχαίρι φλογερό μπήκε στην καρδιά μου, και από τότες μένει. . . μένει και θα μείνη ως να πεθάνω. . . Μά εγώ παραμιλώ. . . Στάσου να σου διηγηθώ όλη την ιστορία από την αρχή, να καταλάβης. . . αν μπορῇ ποτέ να καταλάβη άνθρωπος γεννημένος τον πόνο μου, την τύψη μου, τη συμφορά μου !

Κ' εδοκίμασε να μου διηγηθῇ την ιστορία από την αρχή, αλλά δεν κατόρθωσε να κρατήσῃ σειρά. Συχνά την άλλαζε σὲ παραμιλητό, σὲ θρήνο, και διεκόπτετο με στεναγμούς και με αναφωνήματα. . . "Αλλά τί την ήθελα την ιστορία ; "Έτσι ο πόνος της ψυχῆς του δεν μου έδείχνετο ζωηρότερα ; Κ' ήταν ανάγκη να ιδῶ το γραμμα, που του άφησε πεθαίνοντας και που τον έβεβαίωνεν ότι τον αγαπούσεν ως την ύστερη στιγμή, για να καταλάβω όλην την τύψιν που εσώρευσεν εις την καρδιά του φίλου μου το φοβερόν ανεπανόρθωτον ;

Και καθώς άκουγα τὸ πάθος εκείνο να κλαίη, καθώς μ' επλήγωνε βαθειά ή άνωφελής εκείνη μεταμέλεια,—έπερνούσεν από την φαντασία μου ζωηρά ή μορφή της Βασιλικῆς, κ' έβλεπα, με νέον τότε φῶς, μερικὲς έντονες γραμμές της, που έμαρτυροῦσαν θέλησιν και σταθερότητα, κ' εύρισκα φυσικὸν και βέβαιον τὸ ότι εἶχεν αγαπήσει με τόση δύναμιν τὸν Πῶπον, και αναπολοῦσα τὰς συναντήσεις μας εις την ταρτσούλα του μικροῦ περιβολιοῦ, κ' ένθυμούμην όλα τὰ κατατόπια, όλες τὰς λεπτομερείας που μᾶς περιστοίχιζαν τότε,—τούς βράχους της άκρογιαλιᾶς, τὸ κυκλικὸν πεζούλι της ταράτσας, την ξύλινη σκαλίτσα της, την λευκὴν ὄψιν του σπιτιοῦ, ανάμεσα ἀπ' τοῦ περι-

βολιοῦ την πρασινάδα. . . Και δὲν ήξέρω γιατί, ή κόκκινη ζώνη της εικόνας που εἶχα τότε εμπρός μου, άρχισε να με τραβᾷ περισσότερο, και να μου φαίνεται, πῶς να εἰπῶ, γνωριμώτερη, συμφωνότερη, με την ιστορία που άκουγα,—ὅπως πρωτίτερα επάνω οἱ κόκκινοι κρίνοι του βάζον με την ιστορία της Φραγκίσκας του Δάντη. . . Κ' εξαφνα τὸ θυμήκημα !

— Να σου πῶ, γυρίζω και λέγω του Πῶπου, τὸ περιβόλι της Βασιλικῆς δὲν εἶχε κόκκινους κρίνους ;

— "Ω, τί θυμάσαι ! έφώναξεν εκπληκτος ο φίλος μου. Ναί... ναί . . . ναί . . . εἶχε . . . από εκεί εἶνε και τοῦτοι που βλέπεις. . . «Εὐμορφοι αὐτοὶ οἱ κόκκινοι κρίνοι, της εἶπα μιὰ μέρα, τότε που τὰ εἶχαμε. «Δὲν ἔχετε στὸ περιβόλι ; . . .» μου κάνει. «"Οχι.—"Εγὼ να σου στείλω μερικὸνς βολβούς». Και τὸνς ἔστειλε. Να σου πῶ την ἀλήθεια, οὔτε τὸνς εἶδα καλά-καλά. "Ο συχωρεμένος ο πατέρας μου τὸνς πήρε και τὸνς φύτεψε. Μά σὲ λίγο καιρό, τὸ περιβόλι ἐγένεσε. "Οπου να ἔκανες, ἔβλεπες κόκκινους κρίνους. Κ' εγὼ που τὸ εἶχα ξεχάσει πιά,—άχ ! όλα τὰ εἶχα ξεχάσει—παραξενεύθηκα μιὰ μέρα, και ρώτησα τὸν πατέρα μου : «Μά που βρέθηκαν τόσοι κρίνοι ;—Εἶνε, μου λέει, από κείνους που μᾶς ἔστειλε πρόπερσι ή Βασιλική. Εἶδες γονιμότητα ;» "Αλήθεια, ήταν κάτι φοβερό. Κανένα άλλο λουλουδι δὲν ἔπιασε στὸ περιβόλι μας, ὅπως αὐτοὶ οἱ κρίνοι. Εἶχαν ζωὴ και δύναμιν, που τὰ ἔπνιγεν όλα κ' ἐκυριαρχοῦσαν μόνοι αὐτοί. Λὲς και μου ἔστειλὲν ἐδῶ όλη την ἀγάπη της σὲ σπέρμα, κ' ἐφύτρωσε, κ' ἀπλώθη κ' ἐξεχείλισε σὰν τὴ θάλασσα μεγάλη και αἰώνια. . . "Ε, από τὸν καιρὸ που πέθανε, άλλο λουλουδι δὲν ἄφησα στὸ περιβόλι. . . Τὰ πέταξα όλα, για να βασιλέψουν οἱ κόκκινοι κρίνοι. Τὸνς καλλιεργῶ μόνος μου,—άχ ! ὅ,τι δὲν ἔκαμα ἐκεῖ που ἔπρεπε,—και από την άνοιξιν ὡς ὅλο τὸ καλοκαίρι, βλέπεις μιὰν ἀπέραντη πορφύρα τὸ περιβόλι, σὰ νάναζῇ, σὰ νάναβρύζῃ από τὸ μνήμα, όλη ή ἀγάπη, που ἤλθε να θ α φ τ ῇ ἐδῶ.

— Να θαφτῇ ; ξαναεἶπα χωρὶς νὰ θέλω, τρομάζας μὲ τὸ χρώμα ποῦ ἔδωσε στὴ λέξι.

— Ναί, νὰ θαφτῇ· ἔλα νὰ ἰδῇς.

Βγῆκε στὴν αὐλὴ καὶ τὸν ἀκολούθησα. Ἐξεκλείδωσε τὸ ξέπορτο, — τὸ κλειδί πάντα στὴν τσέπη, — κ' ἐπεράσαμε στὸ περιβόλι. Πρῶτα ἕνας μικρὸς διάδρομος χαλκόστρωτος, ἀφύτνυτος, περιτειχισμένος, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ καὶ πέρα ἀνοικτὴ κ' ἐλεύθερη ἡ ἀποψὺς ὅλη τοῦ περιβολιοῦ.

Ἐμεινα ἐκθαμβὸς μὲ τὸ πρῶτο βλέμμα.

Ποῦ τὸ περιβόλι ποῦ ἤξερα ! Κάπως ἀνηφορικὸ, στενόμακρο, ἐφαίνετο ἐκὼς πλέον στενὸ ἀνάμεσα στοὺς τοίχους, ποῦ εἶχαν ὑψωθῇ τόρα ἐπίτιδες, γιὰ νὰ σκεπάζουν τὴ θεά. Δὲν ἐφαίνετο τίποτα γύρω, παρὰ εὐθὺς ἡ σκεπὴ τοῦ οὐρανοῦ. Κάτι τι ἔρημο καὶ πνιγρὸ, καὶ στενόχωρο, μολοντί μακρὺ, ἀπέραντο. Τὰ δένδρα ἦταν ἀραιά, μὲ ἱσχνοὺς κορμούς καὶ μὲ λιγοστὰ φύλλα. Μόνον ἐκεῖ-κάτω στὴν ἄκρη, ἕνα θεόρατο κυπαρίσσι, — τὸ κυπαρίσσι ποῦ θυμολύμουν, — ὑψώνετο κατὰμαυρο στὸ πλάγι ἐνὸς μεγάλου μαρμαρένιου τραπεζιοῦ, χαμηλοῦ, ποῦ τὸ λέγαμε τ ρ ά π ε ζ α. Ὅλο θάμνοι, ὅλο κρίνοι. Κι' ἀπάνω ἀπὸ τὰ σπαθωτὰ πρασινοκίτρινα φύλλα, ἐπρόβαλλαν τὰ φλογερὰ κατακκόκινα λουλούδια, ἀμέτρητα, κ' ἐσχημάτιζαν ἐκείνη τὴ λιμνοθάλασσα τοῦ αἵματος, τὴ μαγεμένη, ποῦ κυλοῦσε τὰ βουβὰ κύματά της πρὸς τὰ ἐπάνω. Κι' αὐτὰ τὰ κύματα, ποῦ ἀκολουθοῦσαν σὰν ἕνα νόμο δικό τους, μοῦ ἔδιναν ὅλη τὴν ἐντύπωσι τοῦ παραδόξου, τοῦ ὑπερφυσικοῦ· κ' ἐκείνη ἡ κοκκινάδα ποῦ ἄλλου ἐξάσπριζε καὶ ἄλλου ἐβυσσίνιζεν, — ἦταν καὶ κρίνοι μαρμαμένοι ἐδῶ κ' ἐκεῖ, — μοῦ παρουσίαζε τὴν εἰκόνα χειμάρρων αἵματος ἀπανωτῶν, ἄλλου νοποῦ καὶ ζωντανοῦ, ἄλλου ψυχροῦ καὶ πεθαιμένου. Καὶ εἶχε δικήν της, ξεχωριστὴν ζωὴν ἢ θανμασὴ αὐτὴ βλάστησις, κ' ἐφαίνετο ἀληθινὰ σὰν ἕνα σύμβολο τῆς μεγάλης Ἀγάπης ποῦ τὴν ἔσπειρε.

Βουβοὶ καὶ οἱ δύο, ἐπῆραμε ἥσυχά τὸ στρατόνι κατὰμεσῆς,

ἀκολουθήσαμε τὸ κῆμα, καὶ μᾶς ἐβγαλεν ἴσια στὸ ψηλὸ κυπαρίσσι, ποῦ θυμολύμουν.

— Ἐδῶ εἶνε ! μοῦ εἶπεν ὁ Πῶπος μὲ φωνὴ ποῦ μόλις τὴν ἄκουσα, μὲ κίνημα θλιβερό, σὰν νὰ μοῦ ἔδειχνε μνήμα.

Ἐκύτταξα, καὶ ἀνάμεσα ἀπὸ τοὺς κρίνους, τοὺς πιδὲ μεγάλους καὶ τοὺς πιδὲ ὀρθίους εἰς ὅλο τὸ περιβόλι, εἶδα τὴν τ ρ ά π ε ζ α τὴ μαρμαρένια. Ἐσήμωσα, κ' ἀπάνω στὸ μάρμαρο, ποῦ ἔμοιζε μὲ ταφόπετρα, διάβασα σκαλισμένο μὲ μεγάλα γράμματα :

ΒΑΣΙΛΙΚΗ

— Ἐδῶ εἶνε ὁ τάφος, μοῦ εἶπεν ὁ Πῶπος. Ὅλο αὐτὸ ποῦ βλέπετε ἐδῶ εἶνε ὁ τάφος τῆς Ἀγάπης μου. Κοιμᾶται στὸ περιβόλι ποῦ ἐπλούτισεν αὐτή. Τί ἄλλο θέλει ;

Κ' ἕνα ἄγριο χαμόγελο πικρίας, εἰρωνείας, μοιφῆς, ἄστραψε στὸ πρόσωπο τοῦ φίλου μου κ' ἐσβύσθηκε.

Ἐπειτα ἐβυθίσθη στὴ σιωπηλή του θλίψι.

Τὸν ἐτράβηξα ἀπὸ τὸ μέρος ποῦ ὠνόμαζε τάφον, ἐπέρασα τὸ χέρι μου στὸ μπράστο του, καὶ πῆραμε πάλι τὸ στρατόνι. Ἐζήτησα νὰ τὸν παρηγορήσω, ἀλλὰ δὲν ἤθερα παρὰ λόγια κενά :

— Ἀξία τῆς ὀραίας ποιητικῆς σου ψυχῆς ἡ ἰδέα αὐτή, νὰ γειμίσης τὸ περιβόλι μὲ τοὺς κρίνους της καὶ νὰ στήσης ἕνα κενοτάφιο στυνομά της... Δὲν ἤξερες καὶ δὲν φταῖς· ὄχι, φίλε μου, δὲν φταῖς. Σοῦ φθάνει τόση τύχης, τόσο πένθος, τόση δυστυχία... Μὴ σπρώξης τὸ πρᾶγμα ὥς τὴν ὑπερβολή. Μοῦ φαίνεται ὅτι εἶνε καιρὸς...

Δὲν ἐτελείωσα. Οἱ κόκκινοι κρίνοι, οἱ συμώτεροι, ποῦ ἔζωναν τὸ στρατόνι, μοῦ φάνηκε σὰν νὰ μ' ἐκύτταζαν μὲ εἰρωνεία.

Καὶ ὥς νάνυπομονοῦσε νὰ σιωπᾶσω, ὁ Πῶπος μοῦ εἶπεν εὐθύς :

— Ἐρεῖς, φέρνω τακτικὰ τὸν παπᾶ καὶ διαβάζει τρισάγιο.

Μοῦ ἔσφιξε τὸ χέρι. Τὸν ἐφοβήθηκα.

Ἄμα ἐφθάσαμε στὸ ξέπορτο, πρὶν νὰ μποῦμε, μὲ κράτησεν ἐκεῖ, ἔσκυψε στὸ αὐτί μου, καὶ σφίγγοντας τὸ χέρι μου δυνατώτερα, μὲ μιὰ φωνὴν ὑπόκωφη, μὲ μιὰν ἔκφρασι προσώπου, ποῦ μόνον τρελὸς μποροῦσε νὰ πάρη, μοῦ εἶπεν :

— Ἐκεῖνο ποῦ εἶδες δὲν εἶνε κενοτάφιο... Ἐκεῖ ἀπὸ κάτω κοιμᾶται ἡ ἴδια... Τὴν ἔκλεψα μιὰ νύκτα ἀπὸ τὸ κοιμητήρι !

Η ΦΟΥΡΚΑ

Τὰ παιδάκια παίζουν στὸν κήπο.

Τοῖχοι παλιοί, πρασινόμαυροι ἀπὸ τὴν ὑγρασία, στενεύουν γύρω τὸ μικρὸ ἐκεῖνο τετράγωνο. Ὁ κήπος εἶνε παραμελημένος καὶ βρωμερός. Ἀράχνες καὶ ξεράδια πολλὰ εἰς τὰ δένδρα· ἀρωστιάριχη ἢ πρασινάδα· χαλασμένες οἱ βραγιές· σωροὶ ἀπὸ σκουπίδια καὶ ἀπὸ πέτρες· σύννεφ' ἀπὸ μύγες καὶ ἀπὸ κουνούπια. Ὅποιο θέλει ἀπὸ τὰ φυτὰ θεριεύει καὶ πνίγει· ὅποιο τύχει χλωμιάζει καὶ πνίγεται· καμμιὰ τάξι καὶ δικαιοσύνη ἀπὸ χέρι ἀνθρώπου. Ἐνας βάλτος μαύρου νεροῦ ποῦ ξεχειλίζει ἐκεῖ-μέσα ἀπὸ τὸν σπασμένον δχετό, μολεύει τὸν ἄερα καὶ νικάει τὴν εὐωδία τῶν ἀνθῶν. Καὶ ὁ βαρεῖα συννεφιασμένος οὐρανὸς πλακώνει τώρα σὰν μολύβι τὸν κήπο, ποῦ μετὰ βίας ἀναπνέει καὶ ζῇ.

Μὰ οὔτε οἱ μέλισσες λείπουν, ποῦ βυζαίνουν τὴν ἀνθισμένη μουσμουλιά, οὔτε οἱ πεταλοῦδες ποῦ πετοῦν ἀπὸ κρίνο σὲ κρίνο, οὔτε τὰ πουλιὰ ποῦ κελαῖδοῦν—οὔτε τὰ παιδάκια ποῦ παίζουν.

Εἶνε ἑξη-ἑπτὰ, ἀγόρια μαζὶ καὶ κορίτσια· τὰ δύο, ἀδελφία μὲ τὸν κήπο δικό τους, ξένα τᾶλλα, γειτονόπουλα. Ἐνα κορίτσακι μονάχα ξεχωρίζει, ἄσχημο, μὰ ροδοκόκκινο καὶ παχουλὸ· τᾶλλα παιδιὰ εἶνε χλωμὰ καὶ κοκκαλιάρικα. Φτεροῦγες ἀγγέλου σὲ κανένα δὲν ταιριάζουν.

Καὶ παίζουν χωρὶς νὰ τρέχουν, χωρὶς νὰ φωνάζουν πολὺ, χωρὶς νὰ γελοῦνε διόλου. Παράξενα παιδιὰ μέσα στὸν παράξενο κῆπο ! Κάτι τὰ πικραίνει· τί, δὲν ἠξέρω· μὰ δὲν εἶνε παιγνίδι χαρᾶς τὸ παιγνίδι τους . . . Παίζουν τις νοικοκυράδες. Ἐνα κορίτσι κάνει τὴ μάννα· ἓνα ἀγόρι τὸν πατέρα· τᾶλλα εἶνε τάχα παιδιὰ τους . . . Ἡ μάννα καὶ ἡ μεγαλύτερή της κόρη ζυμώνουν κάτι ψωμιὰ καὶ κάτι κουλούρια ἀπὸ γῶμα καὶ ἀπὸ νερό, —τὸ μαῦρο νερό τοῦ βάλτου. Ὁ πατέρας μὲ τὸ μεγαλύτερό του τὸ γυιὸ κόβει ξύλα στὸ λόγγο, —μιὰ ξερὴ ροδακινιά, ποῦ τὴ σκατατεύει μ' ἓνα τσιγκούρι σκουριασμένο. Ἡ ἄλλη κόρη, —ἐκεῖνη ἡ ροδοκόκκινη, συγυρίζει τὸ σπῆτι : κάτι σκαμνάκια ποῦ εἶνε τάχα τραπέζια, καὶ κάτι κούτσουρα ποῦ εἶνε καρέκλες. Ἡ ἀδελφή της ἐτοιμάζει τὸ φαγί, —χόρτα καὶ πετραδάκια σ' ἓνα κανάτι σπασμένο, χωρὶς φωτιά, —κι' ὁ ἀδελφός της κάθεται σὲ μιὰν ἄκρη καὶ διαβάζει τραγουδιστὰ τὸ μάθημά του σ' ἓνα φύλλο λεμονιάς· γιὰ φυλλάδα : ἄ λ φ α - ἄ λ φ α . . . β ἦ τ α - β ἦ τ α . . . γ ἄ μ α - γ ἄ μ α . . .

Μὰ ποῦ τὸ βρῆκαν τέτοιο θλιμμένο παιγνίδι τὰ διαβολό-παιδα ! Ὅλος ὁ πόνοσ τῆς ζωῆς ζωγραφίζεται στὴν παιδιάτικη τούτη σκηνή. Καὶ βλέπεις ὅκτ' ὅ χρόνων πατέρα νὰ ἰδρώνη μὲ σκληρὸ ἀγγομαχητό· καὶ βλέπεις δέκα χρόνων μητέρα νὰ γωνίε-ται, μὲ πρόσωπο ποῦ σὰν νὰ μὴν ἐγέλασε ποτέ του. Βλέπεις παιδιὰ ἔξη καὶ πέντε καὶ τεσσάρων χρόνων νὰ πονοῦν, βουτηγμένα στὴ λύπη τῆς σκληρῆς ἐργασίας. ὦ, τί φτώχῃ καὶ τί δυστυχισμένη ποῦ ἦταν ἡ ψεύτικὴ τους οἰκογένεια ! ὦ, τί πίκρα ποῦ ἐστάλαζε τὸ ἄχαρο παιγνίδι τῶν γλωμῶν καὶ κοκκαλιάρικων πλασμάτων !

Καὶ ὅμως διασκεδάζουν. Ἐχει τὴ μυστικὴν αὐτὴ δύναμι τὸ παιδιάτικο παιγνίδι, ὅ,τι καὶ ἂν εἶνε. Ἡ ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ εὐφραίνεται καὶ ὅταν κἀνὴ τὴ δυστυχισμένη, ὅπως καὶ ὅταν κἀνὴ τὴν εὐτυχισμένη . . . Ἐπειτα, ἔξωρ' ἀπὸ τὸ μεγάλο, τὸ γενικὸ παιγνίδι, ἔπαιζε καθένα παιδί καὶ μονάχο του. Μὰ χωρὶς ἀθῶα προσποιήσι τότε μὲ πονηριά. Ὁ πατέρας ἔξαφνα, πε-

ρισσότερο ἀπ' ὅτι του τὰ παιδιὰ, ἀγαποῦσε τὴ ροδοκόκκινη ἐκεῖνη θυγατερούλα καὶ κάπου-κάπου τῆς ἐχάιδε·νε τὰ μαλλιά καὶ τὸ μάρουλο, μὲ μιὰν ἀγνώριστη καὶ πρῶμην ἀνατοχή, ποῦ ἔξωθεν ἤδοναζὰ τὸ σωματάκι του. Ἡ μάννα ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, —πὺ προχωρημένη στὴν αἰσθησι καὶ πὺ ἀφορῇ στὴ δόξα, σὰν θηλυκό, —ἄφανε τὸ ζύμωμα συχνὰ κ' ἐπῆγαινε νὰ φιλήσῃ τὸ γυιὸ τῆς, γιὰτὶ ἐδιάβαζε καλὰ, καὶ τὸν ἐπαινε στὴν ἀγκαλιά τῆς καὶ τὸν ἐσφαιγε κάμποσιν ὥρα μὲ γλύκα κρυφή. . . Δὲν ἦταν ἐκεῖνη τὴ στιγμή ἡ μάννα· ἦταν ἡ Εἰρηνοῦλα ἡ ἴδια, τὸ γλωμὸ κοριτσάκι μὲ τὰ μεγάλα μαῦρα μάτια, τὰ πονηρά· δὲν ἦταν πιά ὁ πατέρας· ἦταν ὁ Γεώργιος ὁ ἴδιος, τὸ ἀμίλητο καὶ σκοτεινὸ παιδάκι, μὲ τὸν πρῶτον ἀγνώριστο πόθο τῆς ζωῆς . . . Μόνο φτεροῦγες ἀγγέλου δὲν ἐταίριαζαν σὲ τέτοια παιδιὰ.

Ἀφοῦ θὰ ἐτελείωναν ὅλες οἱ δουλειὲς τοῦ νοικοκυριοῦ, εἶχαν σκοπὸ νὰ καθήσουν τάχα νὰ φάγουν. Ὑστερα θὰ ἔκαναν νύχτα καὶ θὰ ξαπλώνονταν κάτω, τάχα πῶς θὰ κοιμηθοῦν. Τὸ ἀντρόγυνο πλάι-πλάι, τὰ παιδιὰ γύρω γύρω. Τότε τὰ παιδιὰ θὰ ἔκαναν ἀταξίες, καὶ ὁ πατέρας θὰ τὰ ἔδεχνε στὰ ψέμματα. . . Ἀλλὰ δὲν ἐπρόφθασαν. . .

Μὲ μιὰ κλωτσιὰ ἀνοῖξεν ἡ ξύλινη καγκελλόπορτα καὶ χύθηκε στὸν κῆπο ἓνα παιδί.

— Ὁ Ντιντῆς ! ὁ Ντιντῆς !

Ἐτρεχε πρὸς τὰ παιδιὰ κρατώντας τὸ χεράκι ψηλὰ κ' ἓνα πρᾶγμα σὸ χεράκι, ποῦ δὲν ἐκαλοφάνονταν ἀπὸ μακρυὰ.

— Μπᾶ ! ἓνα πουλί ! εἶπε πρώτη ἡ ροδοκόκκινη Φανή, μισοκλείνοντας τὰ μάτια.

— Μιὰ. . . σου. . . σουράδα. . . μοῦ. . . μοῦ. . . τὴν ἀγόρασεν ὁ πατέρας μου. . .

Ὁ Ντιντῆς ἐλαχάνιαζεν ἀπὸ τὸ τρέξιμο καὶ δὲν μποροῦσε νὰ μιλήσῃ. Μὰ χαμογελοῦσε μὲ τόση χαρὰ, γιὰ τὸ δῶρο τοῦ

πατέρα του κ' ἐκύτταζε μὲ τόσο καμάρι τὰ συντρόφια του !

Τὸν περικύκλωσαν ὅλα καὶ τὸ παιγνίδι ἐσταμάτησεν. Ἦταν πραγματικῶς σουσουράδα. Τὸ στρογγυλό της ματάκι ἔδειχνε φόβο καὶ λύπη. "ὦ, ναί· λύπη ! Καὶ πῶς ἐσπάραζεν ! Ἦταν ὅλη σὰν μιὰ καρδοῦλα φτερωτή, ποῦ κτυποῦσε νὰ σπᾶσῃ στὸ χέρι τοῦ χαρούμενου παιδιοῦ.

— Τώρα θὰ παίξουμε τὴ σουσουράδα ! εἶπεν ὁ Γεῶργος.

— Ναί ! ναί ! ἀποκριθῆκαν ὅλα τὰ παιδιά, ἡ Φανὴ πρώτη.

— Καὶ τί λέτε τὰ τὴν κάμουμε ; ἐρώτησεν ὁ Γεῶργος.

— Νὰ τὴν δέσουμε ἀπὸ τὸ πόδι καὶ νὰ τὴν ἀφήσουμε νὰ πετᾷ· εἶπεν ἡ Εἰρηνοῦλα.

— Νὰ τῆς μαζέψουμε μύγες καὶ νὰ τῆς κάμουμε τραπέζι, εἶπεν ἡ Φανή.

— "Ὅχι ! ὄχι ! εἶπεν ἡ Ἐλενίτσα. Νὰ τὴν ντύσουμε μα-
σκαρᾶ μὲ φορέματα χάρτινα !

— Νὰ τὴν ζέψουμε στὸ ἀμαξάκι ! εἶπεν ὁ Ἀλέκος.

"Ὅλα τὰ παιδιά εἶπαν ἀπὸ κάτι τι, μὲ μιὰ γοηγοράδα, σὰν νὰ μὴν εἶχαν ἄλλο πρᾶγμα στὸ νοῦ τους ἀπὸ ἡμέρες.

Μονάχα ὁ Γεῶργος δὲν εἶπε τίποτα. Ἦδειχνε πῶς κάτι εἶχε νὰ πῇ καὶ αὐτός, — μὰ ποῖος τὸ ξέρει, δὲν ἐτολμοῦσε. . .

Κι' ἄρχισαν τὸ νέο παιγνίδι. "Ὅλα τὸ ἔκαμαν, γιὰ νὰ εὐ-
χαριστηθοῦν ὅλοι· μὰ τίποτε δὲν τοὺς πιτύχαινε. Τὴν ἔδεσαν
ἀπὸ τὸ πόδι καὶ τὴν ἄφησαν· μὰ δὲν ἐπετοῦσεν ἡ σουσουράδα,
γιατὶ τὰ φτερά της ἦταν κολλημένα ἀπὸ τὸν ἰσό. Τῆς ἔπιασαν
μύγες καὶ μύγες· μὰ ἡ σουσουράδα δὲν εἶχεν ὄρεξι ἀπὸ τὴ λύπη.
Τῆς ἔκαμαν φορέματα χάρτινα· μὰ ἐστάθη ἀδύνατο νὰ τ' ἀρμό-
σουν εἰς τὸ πολυτάραχο ἐκεῖνο σωματάκι. Ἐπειτα τὴν ἔζεψαν,
μὰ ἦταν τόσο βαρὺ τὸ ἀμαξάκι καὶ τόσο ἀδύνατη ἡ σουσου-
ράδα ! Καὶ τὸ παιγνίδι μὲ τῆς ἀπανωτὲς ἀποτυχίες, κατάντησε
ψυχρὸ καὶ βαρετό. Ὁ Γεῶργος εἶχε πιά βαρεθῇ καὶ ἐμά-
κρυνε, σουλατσάροντας μὲ τὰ χέρια ὀπίσω, συλλογισμένος, ἀνή-
συχος, σκοτεινός. . .

— Γεῶργο ! δὲν ἔρχεσαι νὰ παίξῃς ; τὸν ἐρώτησεν ὁ
Ντιντῆς.

— Οὐφ ! ἀηδίες ! Ξέρετε νὰ παίξετε σεῖς ; εἶπεν ἐκεῖνος.

— Μὰ τί θέλεις νὰ παίξουμε λοιπόν ; Ἐσὺ μονάχα δὲν
εἶπες τίποτα !

— Ἀφήστε τον, καλέ ! εἶπεν ἡ Φανή.

Τὸ ἄκουσεν αὐτὸ ὁ Γεῶργος καὶ σὰν νὰ ἐπειράχθῃ, ἐμά-
κρυνε πῶς πολὺ κ' ἐκάθηνε σὲ μιὰν ἄκρη, σ' ἓνα σωρὸ ἀπὸ
πέτρες καὶ ἀπὸ χώματα, πράσινον ἔδω κ' ἐκεῖ ἀπὸ ζωχοῦς καὶ
ἀπὸ τσουννίδες.

— Ἐθύμωσεν ! εἶπεν ἡ Εἰρηνοῦλα.

Τότε ὁ Ντιντῆς, ποῦ πολὺ τὸν ἀγαποῦσε, πῆγε κοντά του
νὰ τὸν καλοπιάσῃ.

— Γιατί δὲν παίζεις, Γεῶργο ; τοῦ εἶπεν. Ἐλα, καὶ νὰ
παίξουμε ὅ,τι θέλεις ἐσὺ. Δικὴ μου εἶνε ἡ σουσουράδα· νά, σοῦ
τὴν δίνω νὰ τὴν κάμῃς ὅ,τι θέλεις.

Καὶ τὴν ἐπῆρεν ἀπὸ τὰ χέρια τῆς Φανῆς, ποῦ εἶχε πλη-
σιάζει κ' αὐτῇ, καὶ τοῦ τὴν ἔδωσεν. Ὁ Γεῶργος τὴν ἐπῆρε,
τὴν ἐκύτταξε καὶ εἶπε σιγὰ-σιγὰ :

— Θὰ φοφήσῃ.

— Ἀ, μπᾶ ! ἅμα πεινάσῃ θὰ φάῃ τίς μύγες της καὶ δὲν
θὰ φοφήσῃ, εἶπεν ἡ Φανή.

— Ἐσὺ νὰ μιλᾷς κάθε Σάββατο ! τῆς εἶπεν ὁ Ντιντῆς. Ἀμα
τὸ λέει ὁ Γεῶργος, θὰ φοφήσῃ ! ξέρει ὁ Γεῶργος.

Σιγὰ-σιγὰ τοὺς εἶχαν κυκλώσει ὅλα τὰ παιδιά. Ὁ Γεῶργος
ἔξεῖχε καθισμένος ἐπάνω στὸ σωρὸ καὶ κρατώντας τὴ σου-
σουράδα.

— Ἀ, δὲν ἔχει ζωὴ, εἶπε πάλι. Σὲ μισὴ ὥρα τὸ πολὺ θὰ
εἶνε ψόφια.

Τὰ παιδιά ἐκύτταζαν μὲ περιέργεια τὴ σουσουράδα κ' ἐσώ-
παιναν. Ἐξαφνα ὁ Γεῶργος ζώηρεψε, σήκωσε τὴ φωνὴ καὶ
εἶπε :

— Παιδιά, ἔρχεστε νὰ κάμουμε ἓνα παιγνίδι ποῦ δὲν τὸ εἶδατε ποτέ; . . .

— Τί ; ! τί ; ! τί ; !

Ὁ Γεῶργος εἶχε πιά θάρρος. Καὶ τὸ μικρὸ του βυσσινοκίτρινο στοματάκι ἐχώρσει γιὰ νὰ βγάλῃ τὸ λόγο τὸ μεγάλο :

— Τὴ φουρκίζουμε ;

Ἐπεσε σὰ βόμβα. Ἐγύρισαν ὅλα τὰ παιδιά καὶ ὤρμησαν νὰ φέγουν σὰν τρελλά, μὲ φρίκης φωνὲς καὶ χειρονομίες. Ἐφυγαν κι' ἀκόμη ἐφώναζαν ἄγρια, ἡ Φανὴ πρώτη :—Πῶ ! πῶ ! πῶ ! πῶ !

Μονάχα ὁ Ντιντῆς ποῦ τὸν ἀγαποῦσεν, ἔμεινε κοντὰ του.

— Καὶ μένε καὶ σύ, τοῦ εἶπεν εἶνε κρῖμα !

— Πφ ! δὲν βαρύνει ! ἀποκρίθηκεν ὁ ἀνθρωπάκος, πολὺ εὐχαριστημένος ἀπὸ μέσα του ποῦ ἄρχιζε κάποια συζήτησι. Νά, τὴν περασμένη Κυριακὴ, στὴν αὐλὴ τοῦ Γιάννου, ἐφουρκίσανε ἓνα γαρδέλι. Ἡμουνά κι' ἐγὼ καὶ ξέρω πῶς φουρκίζουν.

— Ἀλήθεια ;

— Εἶνε τὸ καλύτερο παιγνίδι.

— Καὶ πῶς εἶνε ἡ φούρκα ; Ἐγὼ δὲν ξέρω.

— Νά. Καταδικάζουνε τὸ πουλὶ σὲ θάνατον ὕστερα τὸ μαδάνε ὕστερα τοῦ βγάνουνε τὰ μάτια, — μ' ἓνα φτερό, ξέρεις, — ὕστερα τὴ φούρκα στὸ λαιμὸ καὶ νά ! ἰδές !

Ἐδῶ ὁ Γεῶργος ἔβγαλε μιὰ φωνίτσα σὰν νὰ τοῦ ἔσφιγγαν τὸ λαιμὸ, ἐγούρλωσε τὰ μάτια του καὶ πέταξε ἔξω τὴ γλῶσσα. Κ' ἐγέλασε.

— Περίεργο πρᾶμμα ! εἶπεν ὁ Ντιντῆς, κυττάζοντας τὴ σουσουράδα μὲ παράξενο τρόπο — πολὺ παράξενο.

— Ἡ κακομοῖρα θὰ ψοφήσῃ . . . εἶπε σὲ λίγο.

— Θὰ ψοφήσῃ ποῦ θὰ ψοφήσῃ τὴ φουρκίζουμε λοιπόν ; εἶπεν ὁ Γεῶργος.

— Ἄν θέλῃς ! εἶπεν ὁ Ντιντῆς, μὲ μιὰ σπίδα στὸ μάτι.

Σιγὰ-σιγὰ εἶχαν πλησιάσει πάλι τὰ παιδιά στὸ σωρό καὶ ἄκουγαν αὐτὴ τὴν ὁμιλία.

— Ἄν εἶνε νὰ ψοφήσῃ ! εἶπεν ὁ Ἀλέκος.

— Μὰ στραβὸς εἶσαι, δὲν τὴ βλέπεις ποῦ ψοχομαχάει ; εἶπεν ὁ Ντιντῆς.

— Καλὰ ντέ !

Τὰ κορίτσια ὅμως, πρώτη ἡ Φανὴ, ἐγέλασαν πάλι τὰ μούτρα τους.

— Ὅχι ! ὄχι ! ἔλεγαν νὰ μὴν τὴ φουρκίσετε ! Εἶνε κακὸ πρᾶμμα ! Ὅχι, νὰ ζῆτε. Μή !

Μὰ ἡ ἀλήθεια εἶνε πῶς μέσα στὴν ψυχὴ τους ἄρχισε νὰ δυναμώνῃ ἡ περιέργεια. Φούρκα ἄκουγαν καὶ φούρκα δὲν εἶδαν ποτέ τους.

Σὰν νὰ τὸ κατάλαβε αὐτὸ ὁ Γεῶργος καὶ στὸ ὕστερο εἶπε :

— Τὸ πουλὶ εἶνε δικό μου· μοῦ τὸ ἐχάρισε ὁ Ντιντῆς νὰ τὸ κάμω ὅ,τι θέλω. Ἐγὼ λοιπὸν θὰ τὸ φουρκίσω. Ὁ Ντιντῆς θὰ μοῦ δώσῃ χέρι. Ὅποιος θέλει νὰ γλεντίσῃ ἄς κάσῃ ὅποιος δὲν θέλει ἄς φύγῃ. Νά δρόμος !

Κ' ἔδειξε τὴν ξύλινη καγκελλόπορτα.

Κανένα παιδί δὲν ἐτόμησε νὰποκριθῇ, μὰ οὔτε νὰ φύγῃ. Τὸν ἐκύτταζαν καλὰ-καλὰ· δυὸ κοριτσάκια ἐκυττάχθηκαν κι' ἐγέλασαν κρυφὰ καὶ γοήγορα.

— Ἐμπρὸς λοιπόν ! τὴ δουλειά μας ! εἶπεν ὁ Γεῶργος.

— Ἐλα ντέ ! εἶπε κι' ὁ Ντιντῆς.

Ὁ σωρὸς τῶν πετρῶν καὶ τῶν χωμάτων ἦταν κοντὰ σὲ μιὰ ἀχλαδιά. Ἐμπεῖξαν στὸ χῶμα, ἐπάνω στὸ σωρό, ἓνα παλουκί· ὕστερα ἔδεσαν ἓνα σπάγγο ἀπὸ τὸν κορμὸ τῆς ἀχλαδιάς ὡς τὸ παλουκί αὐτό. Στὴ μέση τοῦ σπάγου ἔκαμαν ἓνα κόμπον ἀνοιχτό.

Ὁ Ἀλέκος ἔδωσε τὸ σπάγγο ἀπὸ τὴν τσέπη του (ἦταν ὁ σπάγος τῆς σβούρας του). Ὁ Γεῶργος ἔκαμε τὴ φούρκα. Ὁ Ντιντῆς ἐκρατοῦσε τὸν κατάδικον. Τὰ ἄλλα παιδιά ἐκύτταζαν σιωπηλὰ καὶ ἀνήσυχά, γύρω στὸ σωρό . . .

— Τώρα θὰ τοῦ βγάλουμε τὰ ροῦχά του ! εἶπεν ὁ Γεῶργος.

Καὶ μὲ ὅλη τὴ σοβαρότητα, ὄρθιος ἐπάνω στὸ ὕψωμα,

κοιτᾷ στή φούρκα, ἐπῆρε τὴ σουσουράδα καὶ ἄρχισε νὰ τὴν μαδᾷ. Τὴν ἐμαδοῦσε, τὴν ἐμαδοῦσε. Κίτρινα, μαῦρα, στακτερά καὶ ἄσπρα φτεράκια ἀερόπλεαν σὰν πεταλοῦδες. Ἄλλα ἔπεφταν κάτω, ἄλλα ἐσταματοῦσαν στὰ μαλλιά τῶν κοριτσῶν, ἓνα κρεμάστηκε εἰς τὸ σχοινὶ τῆς φούρκας. Καὶ τὸ πουλάκι ὑπόμεινε τὸ μαρτύριο ἀκίνητο, ἄφωνο, μὲ τὰ ματάκια κλειστά...

— Φτάνει τὸ μάδημα, γιατί θὰ ψοφήσῃ! εἶπεν ὁ Ντιντῆς.

— Ἀχ! ἄς ψοφοῦσε νὰ μὴν τὸ φουρκίσετε! εἶπεν ἀπὸ κάτω ἡ Φανή.

Σὰν νὰ τὸ φοβήθηκεν αὐτὸ ὁ Γεῶργος, κ' ἄφησε τὸ πουλὶ μισομαδημένο.

— Ἐλλα τώρα! εἶπε στή φούρκα!

— Μπα! καὶ δὲν θὰ τοῦ βγάλῃς πρῶτα τὰ μάτια μὲ τὸ φτερό; ἐφώναξεν ἐκπληκτῇ ἡ Εἰρηνοῦλα.

— Κακὴ!! εἶπε σιγὰ-σιγὰ ἡ Φανὴ καὶ τὴν ἐφοβέρισε μὲ τὸ γροθᾶκι τῆς.

— Ὁχι, γιατί μπορεῖ νὰ ψοφήσῃ, εἶπε σχεδὸν ἀπὸ μέσα του ὁ μικρὸς δῆμιος.

Κ' ἐπέρασε τὸ κεφαλᾶκι τῆς σουσουράδας εἰς τὸν κόμπο τοῦ σπάγου. Ἀγρια τὰ μοῦτρα του, ἄγρια ἡ φωνή του:

— Τώρα εἶνε τὸ γλέντι! ἐφώναξε. Ντιντῆ, τράβα τὸ σχοινί.

Ὁ βοηθὸς του ἔπρεπε νὰ τὸ λύσῃ, νὰ τὸ τραβήξῃ, νὰ τὸ τεντώσῃ, ὥστε νὰ κλείσῃ ἡ θηλειά, κ' ὕστερα πάλι νὰ δέσῃ τὴν ἄκρην του εἰς τὸ παλοῦκι. Ἡ στιγμὴ ἦταν ἐπίσημη. Πιὸ σκοτεινὸς ἐφαίνονταν ὁ κῆπος. Ἐνα σύννεφο μαῦρο, χαμηλότερο ἀπὸ τὰ μολυβένια ποῦ ἐσκεπάζαν τὸν οὐρανόν, ἦλθε κ' ἐστάθηκε ἴσα-ἴσα ἀποπάνω ἀπὸ τὸν μικρὸν ἐκεῖνον Γολγοθᾶ. Ἄν ἐκείνη τῇ στιγμῇ τὰ παιδιὰ ἔβλεπαν κατὰ τὸν οὐρανόν, ἴσως θὰ τὰ ἐτρόμαζε πολὺ τὸ σύννεφο ἐκεῖνο, ποῦ ἔμοιαζε μὲ πελώριο δράκοντα μαῦρο...

Ἡ ἄκρη τοῦ σπάγου ἐλύθηκεν. Ὁ Ντιντῆς ἦταν ἕτοιμος νὰ τραβήξῃ...

— Προσοχή! εἶπεν ὁ Γεῶργος.

— Δὲν μπορῶ!! δὲν μπορῶ!! ἐφώναξε τότε ἡ Φανή, κ' ἐφυγε στὴν ἄλλην ἄκρην τοῦ κήπου, σκεπάζοντας τὰ μᾶτια.

Τὴν εἶδαν κ' ἐσκέφθησαν νὰ φύγουν καὶ τὰλλα κορίτσια. Μὰ κάτι τι δυνατώτερο τὰ ἐκάρφωνεν ἐκεῖ. Ἐγύρισαν μόνον τὸ κεφάλι κ' ἀπλωναν στὰ μάτια τὰ χεράκια τους, — ἔτοιμα πάλι νὰ ξαναγυρίσουν.

Ὁ Ντιντῆς ἐτράβηξε τὸ σχοινί...

— Ἀκόμα! λίγο ἀκόμα! τοῦ ἔλεγεν ὁ Γεῶργος, ποῦ ἐκράτουσε τὸ πουλὶ κ' ἐπρόσεχε νὰ κλείσῃ ἡ θηλειά ἴσα-ἴσα στὸ λαιμό του.

Τὸ ἐτράβηξε λίγο ἀκόμα ὁ Ντιντῆς.

— Φτάνει! δέσε το.

— Ἐφουρκίσθηκε;

— Ναί.

— Αἰωνία του ἡ μνήμη!

— Ἀμήν!

Ὁ Γεῶργος ξεκαρδίστηκε ἀπὸ τὰ γέλια.

Τότε ἐγύρισαν τὰ κεφαλᾶκια τους μὲ ὀρμὴν τὰ παιδιὰ. Καὶ σὰν νὰ εἶχαν μετανοήσει ποῦ ἀπὸ ἀνότητη δειλία ἔχασαν τὸ θέαμα, ἐκύνταζαν ἀχόρταγα μὲ μάτια ὀλάνοικτα, κ' ἐπλησίαζαν ὀλοένα εἰς τὸ σωρό.

Ἰσα-ἴσα στὴ μέση, ἀποπάνω ἀπὸ τῆς θεριεμένες τσουκνίδες, ἐκρέμουνταν τὸ μισόγυμνο σωματάκι τῆς σουσουράδας. Τὸ σχοινὶ ἔσφιγγε τὸ λαιμό τῆς. Σὰν κομμένο ἔξεχώριζε τὸ κεφάλι τῆς. Τὰ ματάκια τῆς πεταμένα ἔξω σὰν χάνδρες, ἡ γλωσσίτσα τῆς κρεμασμένη στὸ πλάϊ... Ἦταν ψόφια.

Ὡ, πῶς ἦταν ἄγρια τώρα καὶ σκοτεινὰ τὰ προσωπάκια ποῦ ἐκύνταζαν τὴν εἰκόνα τοῦ σκληροῦ θανάτου! Θηρία ἀνήμερα τὴ στιγμὴν ἐκείνη τὰ παιδάκια...

Κ' ἐκύνταζαν μὲ ὅλη τους τὴ δύναμι, καὶ ψήλωναν γὰ νὰ ἴδοῦν τὴ φούρκα καλύτερα.

Τίποτα πιά δὲν τὰ ἐτρόμαζε. Νὰ παιγνίδι μιὰ φορά !

— Εἶδες τὴ στιγμὴ ποῦ ἐξεψύχησε ; ἐρώτησεν ὁ Ἀλέκος τὴν Εἰρηνοῦλα.

— Ὅχι, καὶ μένε· εἶχα γυρίσει τὸ πρόσωπό μου.

— Ἐχασες ! Νὰ ἔβλεπες πῶς ἔκανε !

— Ἀμὴ ἢ ἀνόητη ἢ Φανὴ ποῦ κάθεται ἀκόμα στὴν ἄκρη ;

Καὶ ἄρχισαν νὰ βρίσκουν ὅλα μιὰν ἀπέραντη ἡδονὴ στὸ παιγνίδι, ποῦ τοὺς ἔκαμε πρῶτα τόσον φοβίκη. Σὰν νὰ ἐλυποῦνταν γιατί εἶχε τελειώσει γρήγορα ! Τάχι δὲν ἦταν τρόπος νὰ τὸ ἐξακολουθήσουν ;

— Τώρα μπορούμε νὰ τῆς βγάλουμε τὰ μάτια ! εἶπεν ὁ Ντινιῆς.

— Τί βγαίνει ; μήπως εἶνε ζωντανή ; εἶπεν ὁ Γεώργιος σηκώνοντας τοὺς ὤμους.

— Κοίμας ! εἶπεν ὁ Ἀλέκος.

Ἐξάφνα, τὸ μαῦρο ἐκεῖνο σύννεφο ἄρχισε νὰ βρέχει μὲ τὴν ὁρμή, ποῦ τὰ παιδιὰ ἄφησαν φούρκα καὶ φουρκισμένο, καὶ ἔτρεξαν νὰ χωθοῦν εἰς τὸ σπίτι, μὲ φωνὲς θρηνηθῶν τρομαγμένων ...

Τελευταία ἔφυγεν ἡ Φανή, σιγά-σιγά, μὲ κεφάλι σκυφτό. Εἰς τὴ μικρὴ τῆς ψυχῇ— ἄρρωστη ψυχῇ, καθὼς φαίνεται— ἦταν σὰν ἓνα βάρος θανάσιμο ὁ κῆπος ἐκεῖνος ὁ ἔρημος, ποῦ τὸν ἐξέπλαινεν ὁ μαῦρος δράκοντας ἀπὸ τὴν ἀνομία τῶν μικρῶν ἀνθρώπων. Καὶ ὅταν ἀναγκάσθηκε νὰ περάσῃ κοντὰ ἀπὸ τὸν μικρὸν Γολγοθᾶ καὶ νὰ ἰδῇ ἀπάνω ἀπὸ τῆς τσουκνίδες νὰ κρέμεται ὀλομόναχο, βρεχούμενο τὸ φουρκισμένο πουλάκι, κρούα ἀνατροχίλα τὴν ἐπεριζῶσε, ποῦ ἔλυσε τὰ γόνατά της.

Στὸ σπίτι, ἐπῆγε ἴσα στὴ μητέρα της καὶ μὲ δάκρυα στὰ μάτια τῆς εἶπε :

— Μητέρα ! ἐκεῖνα τὰ παληόπαιδα ἐφούρκισαν τὴ σουσουράδα !

Ἡ Φανὴ ἀρρώστησε. Γιά πολλὰς ἡμέρας τὰ ροδοκόκκινα μαγουλάκια της ἦταν φοτιὰ καὶ λαύρα ἀπὸ τὸν πυρετό. Μὰ καὶ ἀπὸ τὰ χλωμά καὶ κοκκαλιάρικα παιδιὰ δὲν ἔπαθε τίποτα.

ΤΟ ΒΡΑΧΙΟΛΙ

“Ένα φειδάκι γυάλινο, γαλάζιο άνοικτό, ψιλό, τιποτένιο.

Τὴν πρώτη φορά ποῦ τὸ εἶδα στὸ χέρι τῆς ἀρραβωνιαστικῆς μου,—μ’ αὐτὸ ἐγνώρισα τὴ Μαίρη,—εἶπα :

— Τί φτωχὸ βραχιόλι ποῦ φορεῖ ! ἐγὼ πρέπει νὰ τῆς ἀγοράσω ἓνα καλύτερο.

Καὶ σὲ πρώτην εὐκαιρία, τῆς Παναγίας ἀνήμερα, τῆς πῆγα ἓνα βραχιολάκι κομψό, ἔμμορφο, ἀπὸ κοράλλι καὶ χρυσάφι, φειδάκι ὅμως καὶ αὐτό, γιατί,—νὰ τὸ κρύψω δὲν θέλω,—ὕστερ’ ἀπὸ τὴν ἱστορία τῆς Εὐας, δὲν βρῶσκω γιὰ γυναῖκα σύμβολο πῶς κατάλληλο.

Μοῦ ἔδειξε τὴ μεγαλύτερη, τὴν ἐρωτικώτερη χαρά. “Ἐγείνε κατακόκκινη σὰν τὸ κοράλλι, καὶ σὰν τὸ χρυσάφι ἄστραψε τὸ γαλανό της βλέμμα, ἀνάμειξ’ ἀπ’ τὰ μακρὰ ματωσίνορα, καθὼς εἶχε καταβασμένα τὰ μάτια στὸ άνοικτὸ κουτί τοῦ στολιδιοῦ. Τὸ πῆρε, μὲ φίλησε θερμὰ καὶ τῶκρυψε.

Περίμενα τὴν ἄλλην ἡμέρα πῶς θὰ τὸ φορέσει. Τίποτε τὸ γυάλινο βραχιόλι στὴ θέσι του. Μοῦ φάνηκε καλὸ νὰ μὴν κάμω λόγο γι’ αὐτό. Κάποια προαίσθησις μοῦ ἔλεγεν, ὅτι τὸ πρᾶγμα ἦταν σοβαρώτερο ἀπὸ μιὰν ἀπλὴ σύμπτωσι ἢ ἀξιοσυνγχώρητη λησμοσύνη. Μὰ σὲ δυὸ-τρεῖς ἡμέρες δὲν βάσταξα, καὶ εἶπα μὲ ὅλη τὴ φυσικότητα τοῦ κόσμου :

Τὸ βραχιόλι

— Μά, καὶμένη Μαίρη, σοῦ πῆρα ἓνα βραχιολάκι... γιατί δὲν τὸ φορεῖς :

Μὲ κύτταξε μ’ ἐκπληξί, σὰ νὰ μὴν κατάλαβε διόλου τί τῆς εἶπα. “Εξακολούθησα :

— Γιατί ἐπιμένεις νὰ φορῆς αὐτὸ τὸ ψεύτικο ;

Γύρισε τὰ μάτια της εὐθὺς πρὸς τὸ βραχιόλι. Τὸ κύτταξε κάμποσιν ὥρα σιωπηλῇ, καὶ ὕστερα ἐκάρφωσε πάλι τὰ μάτια της ἐπάνω στὰ δικά μου. Τὴ χρῶμα εἶχαν ἐκείνη τὴν ὥρα δὲν ξέρω· γαλανά, βέβαια, δὲν ἦταν.

Δὲν σ’ ἀρέσει ; μὲ ρώτησε.

— Εἶνε τώρα πρᾶμ’ αὐτὸ νὰ τὸ φορῆς ; ρώτησα κ’ ἐγώ.

— Καλά... ἀπὸ αὔριο θὰ φορῶ τὸ δικό σου. Αὐτὸ ἤθελα νὰ τῷχω ἔτσι... γιὰ καθημερινό, ἀλλ’ ἀφοῦ δὲν σ’ ἀρέσει...

“Ἐσταμάτησε κ’ ἐκύτταξε πάλι τὸ γυάλινο φεῖδι.

— Καλά, ξαναεἶπεν, ἀπὸ αὔριο θὰ φορῶ τὸ δικό σου.

“Ἡ ὄψις της, καθὼς καὶ ἡ φωνή της, ἦταν λυπητερή, λυπητερή. “Ἡ ἀπόφασί της ἐκείνη ἐφαίνονταν σὰ θυσία στὴν ἀγάπη μου τόσο ποῦ ἔσκυψα καὶ φίλησα τὰ ξανθὰ σγουρὰ ποῦ ἐσκίαζαν τὸ γαλῆνιο μέτωπό της...

Τὴν ἄλλην ἡμέρα,—αἶ, πῶς θέλετε νὰ σᾶς τὸ πῶ ; —δὲν ἐφοροῦσε τὸ βραχιόλι μου ἡ Μαίρη. Αὐτὴ τὴ φορά τῆς τῶπα ἀμέσως :

— Τὸ βραχιόλι ;

— “Α, ναί, καὶμένη, τὸ ξέχασα. Νὰ πάγω ἀμέσως νὰ τὸ φορέσω... “Ἡ ὄχι... ποῦ νὰ ψάχνω τώρα ! τὸ φορῶ ἀπὸ αὔριο.

Τὴν ἐπίστευσα καὶ τὴν ἄφησα. “Ἀλλὰ τὴν ἄλλην ἡμέρα πάλι τὰ ἴδια. Μὲ πείραξε, θέλησα νὰ τῆς τὸ πῶ, φοβήθηκα μὴ τῆς μιλήσω ἄσχημα, καὶ σῶπασα. Καὶ ὅσο ἔβλεπα τὸ γυάλινο βραχιόλι στὸ χέρι της, τόσο τὸ πείσμα μου μέρα τὴν ἡμέρα μεγάλωνε, καὶ τόσο μ’ ἐπνιγεν ὁ θυμὸς — ὁ θυμὸς τοῦ ἐρωτευμένου, ποῦ μὲ τὸ τίποτα ξανάβει,—καὶ τόσο φοβούμουν νὰ μιλήσω, καὶ τόσο ἐβίαζα τὸν ἑαυτό μου νὰ μὴ καταδεχθῶ νὰ

Στέλλα Βιολάντη

κάμω πὰ τὴν παρατήρησι, οὔτε νὰ δεῖξω κἄν πῶς ἔχω τίποτε.

Ἔτσι πέρασαν ἡμέρες πολλές, χωρὶς νὰ λέη ἡ Μαίρη νὰ θυμηθῇ τὸ βραχιόλι μου. Ἐφαίνοντο ὅμως κ' ἐγὼ σὰ νὰ εἶχα ξεχάσει τὸ δικό της. Ἀγάπη καὶ ἁρμονία ὅση θές. Ἦθελα τότε νὰ κάμω ἓνα ταξιδάκι, νὰ λείψω στὴ Σύρα ὀκτώ-δέκα ἡμέρες. Καὶ τὴ βραδυνὰ ποῦ ἔφευγα, τῆς εἶπα ὕστερ' ἀπ' τὸ τελευταῖο φίλιν τοῦ ἀποχαιρετισμοῦ, ὅχι μὲ μικρὸν ἄγωνα:

— Μαίρη, σὰν θὰ γυρίσω θέλω νὰ φορῆς τὸ βραχιόλι μου.

— Καλά.

— Μοῦ δίνεις τὸ λόγο σου;

— Ναί.

— Στὴν ἀγάπη μας;

— Στὴν ἀγάπη ας.

Ἐπρόφερε μὲ τόση σταθερότητα τὸν ὄρκον, ὥστε μ' ἔκαμε νὰ φύγω μὲ τὴν ἀπόφασιν αὐτὴν: ἂν τὸν καιρὸ ποῦ γύριζα ἡ Μαίρη δὲν φοροῦσε πάλιν τὸ βραχιόλι μου, θὰ χαλοῦσα τὸν ἀρραβῶνα.

Ἐτηλεγράφησα ἐπίτηδες τὴ βραδυνὰ ποῦ ἔφευγα ἀπ' τὴ Σύρα. Τὸ ἄλλο πρωὶ ἤμουν στὸ σπίτι τῆς ἀρραβωνιαστικῆς μου. Ἐτρεξε μὲ χαρὰν ἀπερίγραπτη νὰ μὲ ὑποδεχθῇ, καὶ μοῦ παρουσίασε καὶ τὰ δύο τῆς χέρια. Ἀλλοίμονον! στὸ ἓνα φοροῦσε τὸ βραχιόλι μου, — στὸ ἄλλο τὸ βραχιόλι της.

Τί νὰ πῶ; τί νὰ κάμω; Καὶ νὰ μὲ βλέπῃ ἡ κατεργαροῦλα μ' ἓναν τρόπο, μ' ἓναν τρόπο σὰ νὰ ἤθελε νὰ μοῦ πῇ: «Βλέπεις πῶς ἔμεινα στὸ λόγο μου; Ἐλα λοιπόν, φίλησέ με πάλιν, ἀχάριστε!» Τὴν ἐφίλησα πολλές, πολλές φορὲς.

— Δὲν εἶπαμ' ἔτσι ὅμως! τῆς εἶπα κρυφὰ σὲ μιὰ στιγμὴ εὐκαιρίας.

— Τί;

— Σοῦ εἶπα νὰ βγάλῃς αὐτὸ καὶ νὰ φορέσῃς τὸ δικό μου.

ὅχι νὰ μοῦ κουρδίσης καὶ τὰ δύο!

— Ὁχι! ὅχι! ἐφώναξε μὲ δύναμι. Μάρτυς μου ὁ Θεός.

Μοῦ εἶπες νὰ φορέσω τὸ δικό σου, μὰ ὅχι νὰ πετάξω αὐτὸ ποῦ φορῶ.

— Καλά μ' ἂν σοῦ τῶλεγα τότε;

— Χρὶ; ἂν μοῦ τῶλεγες τότε; . . .

Καὶ ἐχαμήλωσε τὴ φωνή:

— Νὰ σοῦ πῶ λοιπόν;

Ἐσίμωσε τὸ χεῖλιν της στ' αὐτί μου:

— Δὲν θὰ σοῦ ἔκανα τὴ χάριν.

Τινάχτηκα σὰ νὰ μὲ δάγκασε τὸ φεῖδι τὸ γυάλινο, ζωντανεμένο.

— Μὰ γιατί; εἶπα. Εἶνε τάχα μεγάλο πρᾶγμα νὰ μὴν ξαναφορέσῃς ἓνα βραχιόλι ποῦ δὲν μ' ἀρέσει; Ὁχι γυάλινο, μὰ διαμαντένιο νὰ ἦταν.

— Ἐλα πᾶψε! Ἀφοῦ τὸ θέλεις, θὰ σοῦ γείνῃ καὶ αὐτό. Ἀπὸ αὔριο θὰ φορῶ μόνον τὸ δικό σου.

Τότε, ἐπάνω στὸν ἐνθουσιασμό μου γιὰ τὴ μεγάλη θυσία, ἔκαμα τὸ λάθος νὰ ρωτήσω:

— Ποιὸς σοῦ τὸ χάρισε, ἀλήθεια, αὐτὸ τὸ βραχιόλι, ποῦ κάνεις τόση φασαρία;

Δὲν ἐκοκκίνισε, δὲν ὠχρίασε μόνον ἡ γλῶσσα της μπερδεύτηκε λιγάκι:

Δὲν ξέρω . . . δὲν θυμοῦμαι . . . ἂ, ναί, ὁ μπαμπᾶς μοῦ τὸ ἀγόρασε . . . εἶνε χρόνια τότε.

Δεύτερο λάθος δικό μου, σπουδαιότερο: Βρῆκα τὸ μπαμπᾶ τῆς παραμέρα καὶ τὸν ἐρώτησα:

— Ἐκεῖνο τὸ βραχιολάκι τὸ γαλάζιο, ποῦ φορεῖ ἡ Μαίρη . . . τί ἔμμορφο ποῦ εἶνε . . . σεῖς τῆς τὸ ἐπήρατε;

Ὁ μπαμπᾶς ἔβαλε τὰ γυαλιά του, τὸ κύτταξε, — πρώτη φορὰ βέβαια τὸ ἐπρόσεχε, — καὶ μοῦ ἀποκρίθηκε:

— Ὁχι, παιδί μου.

Καὶ ὕστερ' ἀπὸ λίγο πάλιν:

— Ἄ μπᾶ, ὅχι!

Ἀπὸ ἐκείνῃ τῇ στιγμῇ τὸ φεῖδι μπῆκε μέσα μου. Μ' ἔπιασε

μιά τέτοια ζήλεια, ποῦ δύσκολα θὰ πίστευα πῶς ἔμουν ἱκανὸς νὰ τὴν αἰσθανθῶ γιὰ τὴ Μαίρη. Ἡ τὸ βραχιόλι θὰ ἔφαινε ἀπὸ τὸ χέρι της, ἢ θὰ τὴν ἀφίνα, θὰ πέθαινα, θαυτοκτονοῦσα. Εἶχα μιὰν ἔξαπιν ἀπερίγραπτη. Στὴν ψυχὴ μερικῶν ἀνθρώπων ξυπνᾷ καμμιά φορὰ ἓνας Ὀθέλλος, πολὺ τρομερώτερος ἀπὸ τὸ σαιξπηρεῖο· ἡ ζήλεια γιὰ τὸ παρελθὸν τῆς ἀρραβωνιαστικῆς των . . .

Τρίτο λάθος δικό μου, — ἂν καὶ εἶνε περιττὸ νὰ τὰ μετρῶ ἀπ' ἐδῶ κ' ἐμπρὸς — τὴν ξανάπιασα καὶ τῆς εἶπα :

— Μαίρη, τὸ βραχιόλι νὰ βγάλῃς. Μαίρη, κάτι ἔμαθα γι' αὐτὸ τὸ βραχιόλι. Αὐριο ὠρισμένως νὰ μὴ τὸ ἰδῶ πιά στὸ χέρι σου . . . Μαίρη, ἂν ἐπιμείνῃς, θὰ κάνω καμμιά τρέλα.

Περίμενα νὰ μὲ ρωτήσῃ τί ἔμαθα τίποτε. Σὰ νὰ τὴν ἐτρόμαξεν ἡ φωνή μου, ὁ τρόπος μου, ἀπόμεινεν ἄλλα, καὶ μ' ἔβλεπε μ' ἀπορία. Τὰ μάτια της ἦταν γαλανά, σὰν οὐρανὸς καθαρὸς. Αὐτὰ μὲ καθυσύχασαν λίγο τὴ στιγμὴ ἐκείνη.

Ἐνδεκα ἡμέρες, — τῆς μέτρησα μία-μία μὲ τὸν πόνο μου, μὲ τὸ μαρτύριό μου — ἔνδεκα ἡμέρες μὲ κορόϊδεψε πῶς θὰ βγάλῃ τὸ βραχιόλι. Ποῦ τὰ εὗρισκε τόσα ψέμματα, τόσα καμώματα !

Σήμερα τοῦτο, αὐριο τὸ ἄλλο. Πότε θύμωνε, πότε ἔκλαιγε, πότε γελοῦσε, πότε σώπαινε, πότε φλυαροῦσε. Καὶ τὸ καταρμένο στολίδι πάντα ἐκεῖ, στὸ ἴδιο μέρος, σφίγγοντας μὲ τὴ λιγνὴ του, τὴ χλωμὴ γαλαζάδα, τὸ κάτασπρο χεράκι τῆς ξανθῆς κατεργάρας. Καὶ ὅταν ἔδενε τὰ χέρια καὶ τὸ ἔβαζε μαζί μὲ τὸ ἄλλο, τὸ φεῖδι τὸ γυάλινο μὲ τὸ φεῖδι τὸ κοραλλένιο, ἐνόμιζα πῶς ἔξωντάνευαν, πῶς ἐθέρειναν, — θεριὰ ζήλειας ἐρωτικῆς καὶ τὰ δυό, — καὶ πῶς τὸ ἓνα γύρευε νὰ φάγῃ τὸ ἄλλο . . . Ὡ, ναί, ἔπρεπε, ἔπρεπε νὰ λείψῃ ἓν' ἀπὸ τὰ δυό.

Τῆς τᾶπα, δηλαδὴ τῆς τὰ ξανάπα. Κάθε φορὰ τὰ λόγια μου ἄλλαζαν· ἡ ἰδέα μου ἀπ' τὴν ἀρχὴ ἦταν ἡ ἴδια :

— Τὸ θέλω. . . Ἀπὸ αὐριο θὰ φορῇς ἓνα μόνο βραχιόλι.

Ἀκοῦς ; Διδάξῃς σὺ ὅποιο ἀπὸ τὰ δυό θέλεις. Καὶ ὕστερα θὰ διαλέξω κ' ἐγὼ !

Μὲ ἄκουσε. Τὴν ἄλλη μέρα φοροῦσε ἓνα, μά. . . ὄχι τὸ δικό μου.

Ἐγείνα ἔξω φρεγῶν. Φώναξα, ἔφρισα, κτύπησα τὸ γρόθο μου ἐπάνω στὸ τραπέζι, πόσα εἶπα κ' ἐγὼ δὲν ξέρω. Ἡ Μαίρη περίμενε ἥσυχη, καὶ ἀφοῦ σώπασα, μοῦ εἶπε σοβαρῇ, σταθερῇ, χωρὶς τσακίσματα καὶ μισόλογα, σὰν ἄντρας πιά καὶ ὄχι σὰν γυναῖκα :

— Ἀκουσε. Γυρεύεις ἓνα πρᾶγμα τοῦ δὲν γίνεται. Αὐτὸ τὸ βραχιόλι ποῦ βλέπεις, δὲν μπορῶ νὰ τὸ βγάλω ἀπὸ τὸ χέρι μου. Σοῦ κάνω τὴ χάρι νὰ μὴ φορῶ μαζί καὶ τὸ δικό σου, ἀφοῦ αὐτὸ σὲ πειράζει, μὰ τίποτα περισσότερο. Θὰ τὸ φορῶ ὅσο ζῶ, καὶ μὲ τὸ βραχιόλι αὐτὸ θὰ μὲ βάλουν στὸν τάφο. Μὴ ζητήσῃς νὰ μάθῃς ἄλλα. Δὲν θὰ σοῦ πῶ ποτέ. Μόνον ἂν βρίσκῃς τὴν ἀπόφασί μου ἀνάρροστη . . . τί νὰ σοῦ πῶ ; Πάρε τὸ δακτυλίδι σου πίσω. Θὰ μὲ λυπήσῃ πολὺ ἓνα τέτοιο πρᾶγμα· γιατί σ' ἀγαπῶ, σ' ἀγαπῶ πολὺ, καὶ θέλω νὰ ζήσω μαζί σου· ἀλλ' ἂν πρόκειται νὰ μὲ στερήσῃς τὸ βραχιόλι μου, θὰ προτιμήσω νὰ ζήσω μονάχη μου. Αὐτὴ τὴν ἐξήγησι εἶχα νὰ σοῦ δώσω. Τόρα κάμε ὅ,τι θέλεις.

Εἶνε ἀνάγκη νὰ σᾶς πῶ πῶς τὴν ἀγαποῦσα ; Ὡ, τὴν ἀγαποῦσα· εἰδεμὴ, πῶς ἄκουσα χωρὶς διαμαρτύρησι ὅ,τι μοῦ εἶπε ; πῶς βρῆκα γιὰ μιὰ στιγμὴ τὸ μυστήριον εὐμορφὸ καὶ ὠρικόστηκα νὰ τὸ σεβασθῶ ; πῶς δὲν πῆρα τὸ δακτυλίδι μου πίσω, καὶ πῶς ἔμεινα πάλι κοντὰ της ; Ὡ, ναί, τὴν ἀγαποῦσα πολὺ . . .

Ὡς τὴν ἡμέρα τοῦ γάμου, καὶ κάμποσο ὕστερα, δὲν ἔγινε πιά λόγος γιὰ τὸ βραχιόλι. Τὸ εἶχα πάρει ἀπόφασιν νὰ σωπαίνω, καὶ ἄρχισα σχεδὸν νὰ συνηθίζω τὸ στολίδι ἐκεῖνο τοῦ σκανδάλου. Δὲν ξέρω ἂν ἡ πολλὴ ἀγάπη ἔπνιξε τὴ ζήλεια· μὰ στὸ βάθος τῆς καρδιᾶς μου ἔτρεφα μιὰν ἐλπίδα, — τὴν τολμηρότερην ἴσως ἐλπίδα, ἀπ' ὅσες ἔκλεισαν τὰ στήθη τρελοῦ ἐρωτευμένου : Ἐλπίζα πῶς μιὰν ἡμέρα μὲ τὴν ἀγάπην μου θὰ νικοῦσα

τῇ Μαίρῃ, πῶς θὰ τὴν ἔκανα νὰ μοῦ φανερώσῃ ἡ ἴδια τὸ μυστικὸ τοῦ βραχιολιοῦ, καὶ ὕστερα νὰ τὸ βγάλῃ ἀπὸ τὸ χέρι της, γιὰ νὰ φορέσῃ παντοτεινὰ πλέον τὸ δικό μου.

Ἡ ἀλήθεια εἶνε, πῶς μοῦ πείραζε καὶ τώρα τὰ νεῦρα μιὰ κίνησι ἰδιαίτερη, ποῦ εἶχεν ἀποκτήσῃ ἡ Μαίρῃ, κίνησι τρόμου ἀσυνειδήτου, ποῦ ἔκρυβεν ἔξαφνα τὸ χέρι της ἢ τὸ σκέπαζε μὲ τὸ ἄλλο, σὰ νὰ ἐκινδύνευε μὲ τὸ παραμικρὸ τὸ βραχιόλι της τὸ γυάλινο, καὶ ἐφοβούνταν μὴ σπάσῃ. Σὲ τέτοιες στιγμὲς ἔρριχνα κανένα λόγο πειρακτικό. Καὶ ἡ Μαίρῃ μοῦ ἔρριχνε μιὰ ματιά, σὰ νὰ μοῦ ἔλεγε : θυμᾶσαι τί μοῦ ὑποσχέθηκες ;

Δὲν εἶχε κλείσει ἀκόμη χρόνος ἀπ' τὸ γάμο μας, — τί εὐτυχισμένη ζωὴ ὡς τώρα ! — ὅταν γιὰ πρώτη φορὰ θέλησα νὰ δοκιμάσω ὡς ποῦ νὰ εἶχε φθάσει ἡ μίνα, ποῦ ἔσκαφτα σιγᾶ-σιγὰ μὲ τὴν ἀγάπῃ καὶ τὴν ὑπομονή.

Ψεύτικη ἐλπίδα ! Εἶχε χαμένο τὸ δρόμο της· τῆς εἶχα δώσει μιὰ τέτοια διεύθυνσι, ποῦ οὔτε ἄγγιξε, οὔτε θὰ ἔφθανε ποτὲ ὡς τὴν καρδιὰ τῆς Μαίρης. Ἐκαμῶνθῃ πῶς δὲν κατάλαβε τοὺς πρώτους μου πούντους. Καὶ σὰν ἀναγκάσθηκα ὕστερα νὰ μιλήσω καθαρὰ, μοῦ ἔκανε πάλι τὰ ἴδια. Μὲ γέλασε, μὲ κορόϊδεψε, μὲ βασάνισεν. Ἰδια καὶ ἀπαράλλακτῃ ἡ πρὶν τοῦ γάμου μας ἱστορία. Μὲ τὴ διαφορά ὅτι στὸ τέλος, ἀφοῦ εἶδε πῶς δὲν ἡσύχαζα, ἡ Μαίρῃ ἔχασε τὴν ὑπομονή καὶ μοῦ εἶπε :

— Νὰ μοῦ κάνῃς τὴ χάρι ! Εἶχαμε μείνει σύμφωνοι νὰ μὴ μοῦ ξαναπῆς σαπλαμάρες. Ἀλλὰ βλέπω ὅτι σὺ ἄρχισες τὰ ἴδια καὶ χειρότερα. Νὰ σοῦ πῶ λοιπὸν τί θὰ κατορθώσῃς μ' αὐτά : θὰ παύσω νὰ σὲ ἀγαπῶ, θὰ σὲ μισήσω. . . καὶ τότε θὰ εἶνε ἀδιάφορο πιά γιὰ σένα ποῖο βραχιόλι θὰ φορῶ στὸ χέρι μου.

— Ὅχι, ἐτόλμησα νὰ τῆς πῶ, δὲν μὲ μέλει τώρα πιά, σοῦ δίδω τὸ λόγο μου, φόρε το τὸ βραχιόλι σου. Ἐνα πρᾶγμα ὅμως ἀπαιτῶ ἀπὸ σένα : νὰ μοῦ διηγηθῇς τὴν ἱστορία του, νὰ μοῦ φανερώσῃς πιά τὸ μυστικὸ του. Ποιὸς σοῦ τῶδωκε ; ἀπὸ πότε τῶχεις ; . . Εἶνε ἀληθινὸ αὐτὸ ποῦ μοῦ εἶπε μιὰ φίλῃ σου, ὅτι σὲ θυμᾶται μὲ τὸ ἴδιο βραχιόλι ἀπ' τὸ Ἀρσάκειο ; . . .

Μ' ἔκοψε μὲ μιὰ τρομερὴ ἀναφώνησι :

— Σώπαινε ! Σώπαινε γιὰ τὸ Θεό ! νά, ἄρχισα νὰ μὴ σ' ἀγαπῶ, πιά, ἄρχισα νὰ σὲ μισῶ ! Μιὰ λέξι νὰ μοῦ πῆς ἀκόμη —, ὦ, τώρα πιά δὲν εἶμαι ἀρραβωνιαστικὴ σου —, τὸ πᾶν μεταξύ μας ἔτελείωσε !

Μὲ ἄφησε ζαλισμένο σὰν ἀπὸ κτύπημα δυνατό, καὶ κλείστηκε στὴν κάμαρά της. . . Ὁ διάβολος τῶφερε νὰ εἶμαι γιὰ νὰ βγῶ τὴν ὥρα ἐκεῖνη, καὶ νὰ ἔχω νάνταιμῶσω ἓνα φίλο μου, ἀπὸ τοὺς πιδὲ στενοὺς. Μὲ εἶδε στενοχωρημένο, μὲ ρώτησε, καὶ — ὦ τῆς βλακειᾶς μου ! — τοῦ τὰ εἶπα ὅλα, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος, μὲ τὸ νῆ καὶ μὲ τὸ σῖγμα.

Εἶνε περὶ τὸ νὰ σᾶς πῶ ἔδω τί μοῦ ἔφαλεν ὁ φίλος μου. Τὰ ἴδια θὰ μοῦ ἔλέγατε καὶ σεῖς ὅλοι. Ὁ φίλος, σχεδὸν πάντα, εἶνε ὁ κόσμος· καὶ ὁ κόσμος μ' ἔλεγε βλάκα, ἀνόητο, ἀδύνατο· μ' ἐσυμβούλευε νὰ φανῶ ἄνδρας, νὰ φωνάζω, νὰ παυτήσω, νὰ τρίξω τὰ δόντια καὶ στὴν ἀνάγκη νὰ δαγκάσω, — νὰ νικήσω μὲ κάθε τρόπο.

Παραζαλισμένος ἀπ' τὰ λόγια τοῦ κόσμου, γύρισα στὸ σπίτι. Ἦταν ἄργά. Ἡ Μαίρῃ ἐκοιμοῦνταν. Τὸ φῶς τῆς κανδήλας, μεσ' ἀπ' τὸ κόκκινο γυαλί, σκορποῦσεν ἔδω κ' ἐκεῖ στὴν κάμαρα λεκέδες σὰν ἀπὸ αἷμα. Ἐνας τέτοιος λεκὲς μεγάλος σκέπαζε τὸ μισὸ πρόσωπο τῆς Μαίρης, καὶ ξεψυχοῦσεν ἐπάνω στὸ μαξιλάρι. Καὶ ἀπέξω ἀπ' τὸ σεντόνι εἶχε βγαλμένο ἐκεῖνη τὸ χέρι της, τεντωμένο σὰν χέρι νεκροῦ. . . Πρώτη φορὰ ποῦ ἔβλεπα ἔτσι τὸ καταραμένο στολίδι, γαλάζιο νάστράφτῃ εἰς τὸ κόκκινο φῶς τῆς κανδήλας. Καὶ ἡ Μαίρῃ κοιμοῦνταν ἡσυχῇ, ἀνύποπτῃ, μὲ τὸ γλυκὸ σφίξιμο τοῦ φειδιοῦ, χωρὶς νὰ ταραχθῇ, χωρὶς νὰ διακόψῃ τὸν νεῖρό της, — ἄχ, ποιὸς ξέρει τί ὄνειρο !

Ἡ θέα ἐκεῖνη μ' ἐρέθισε, μὲ πείραξε, μὲ ἀναψεν. . . Ἐνα κόκκινο σύννεφο ἤλθε καὶ στάθηκε μπροστά μου, καὶ ἡ καρδιά μου ἄρχισε νὰ κτυπᾷ. . . Ἡ ἰδέα τοῦ ἐγκλήματος γεννήθηκεν ἀμέσως στὸ κεφάλι μου. Τὸ ἐσχεδιάσα μὲ γρηγοράδα ἀστραπῆς. Τίποτα ἄλλο δὲν συλλογίσθηκα ἐκεῖνη τὴν ὥρα,

οὔτε ἐλογάριασα κακὰ ἐπακόλουθα. Ἵσως νὰ ἐνόμισα, ὅτι μ' αὐτὸ τὸν τρόπο θὰ γλύτων' ἀπ' ὅλα μιὰ γιὰ πάντα. Μὰ καὶ πάλι μήπως ἤμουν κύριος τοῦ ἑαυτοῦ μου ; μήπως ἤξερα τί ἔκαμνα ;

— Σίμωσα στὸ κρεββάτι σιγὰ-σιγὰ. Ἔσκυθα, ἔπιασα τὸ φρεῖδι μὲ τὸ ἓνα χέρι ἀπ' τὸ κεφάλι καὶ μὲ τὸ ἄλλο ἀπ' τὴν οὐρά, καὶ δὲν ἔκαμα τίποτε ἄλλο, μὰ τίποτε, — πόσο μικρὴ δύναμι χρειάζεται γιὰ τὸ ἔγκλημα ! — παρὰ νὰπομακρύνω λίγο τὰ χέρια.

Καὶ τσάκ ! σὲ δυὸ τὸ βραχιόλι.

Ἄφησα τὰ κομμάτια του νὰ πέσουν ἐπάνω στὸ σεντόνι καὶ ἐτράβηξα μὲ τρόπο τὰ χέρια μου . . . Ὁ κρότος εἶχε ξυπνήσει τὴ Μαίρη. Πρὶν ἀνοίξῃ τὰ μάτια της, ἔβγαλε καὶ τὸ ἄλλο χέρι, καὶ τὸ ἔφερε, μὲ τὴν ἀσυνείδητη ἐκείνη κίνησι ποῦ ξέρετε, στὸν τόπο τοῦ βραχιολοῦ. Ἐλεγε . . . Ψάχνει, βρίσκει ἐκεῖ-κάτω τὰ κομμάτια του . . . ἀνοίγει τὰ μάτια της . . . πετιέται ἀπ' τὸ κρεββάτι . . .

Σὲ μιὰν ἀστραπὴ μέσα ὅλ' αὐτά. Σὲ μιὰν ἀστραπὴ μέσα τὴν εἶδα μπροστά μου ὀρθή, μὲ μπράτσα γυμνά, μὲ τὸ φρεῖδι συντριμμένο στὸ χέρι της, — τώρα πιά τὸ κρατοῦσε, — ξυπόλυτη, μ' ἓνα τριανταφυλλὶ πουκάμισο μὲ δαντέλλες μαῦρες, μὲ τὰ ξανθὰ της τὰ μαλλιά χυμένα εἰς τοὺς ὤμους. Ὡ φρίκης εἰκόνα, καὶ πῶς νὰ σὲ λησμονήσω ποτέ ! Τὰ μάτια της, ὅπως τὰ εἶδα ἐκείνη τὴ στιγμὴ, μὲ παρακολουθοῦν ἀπὸ τότε, χωρὶς νὰ μ' ἀφίνουν στιγμὴ. Νά, καὶ τώρα τὰ βλέπω μπροστά μου . . . Οἱ βολβοί, τραηγμένοι πρὸς τοὺς κανθούς, οἱ γαλανοὶ ἐκεῖνοι βολβοί, ἀστράφτουν μαῦροι, μαῦροι. Καὶ τὰσπράδια μεγάλα, μεγάλα, χύνουν μιὰ λάμψι φωσφόρου ἄγρια, φοβερή . . .

Καὶ πῶς νὰ περιγράψω τὸν τόνο τῆς φωνῆς της, ὅταν ἡ Μαίρη μοῦ εἶπε :

— Μοῦ τῶσπασες . . . ἐσὺ μοῦ τῶσπασες ! Καλὰ λοιπόν, πάει, ἔσπασες κάθε δεσμὸ μεταξύ μας. . . Φάνηκες ἓνας ψεύτης, ἓνας ἀνόητος, ἓνας ἐγωιστής, ἓνας περίεργος, ἓνας κακός. . . Νά, μάθε το κανένας δὲν μοῦδωσε αὐτὸ τὸ βρα-

χιόλι, καμμιὰ ἱστορίαν δὲν εἶχε, κανένα μυστικὸ δὲν ἔκρυβε. Τὸ φοροῦσα ἀπὸ ἰδιοτροπία, τὸ ἠθέλα ἀπὸ ἰδιοτροπία. . . Σὺ τῶ-
κανες ζήτημα μὲ βασάνισες τόσον καιρὸ καὶ στὸ ὕστερο . . . Ἄ, σὲ μισῶ, σὲ ἀποστρέφομαι γι' αὐτὸ ποῦ ἔκανες. Οὔτε νὰ σὲ ἰδῶ πιά στὰ μάτια μου !

. . . Ἀπὸ ἐκείνη τὴ νύχτα ἐχώρισα ἀληθινὰ τὴ γυναῖκα μου. Ὑστερ' ἀπὸ δύο χρόνια βασάνων, τὴν ἐχώρισα καὶ κατὰ τύπους.

Ξαναπανδρεύθηκε στὴν Πόλι. Ἐνας φίλος μου, ποῦ τὴν εἶδε τελευταῖα, μοῦ εἶπε πῶς φορεῖ πάλι ἀχώριστα ἓνα βραχιόλι, — ἓνα φρεῖδι ἀπὸ κοράλλι καὶ χρυσάφι ! . . .

ΒΟΡΕΙΝΟ ΠΑΡΑΘΥΡΟ

Τους βρήκα μιὰ βραδυὰ ὅλους, ξαπλωμένους στὴ σειρὰ ἐπάνω στὰ παχειὰ καναπεδάκια τοῦ ζαχαροπλαστείου, καὶ λιγωμένους ἀπ' τὰ γέλια μ' ἓνα φίλον ἀπὸ τὴν παρέα, ποῦ τόλμησε νὰ πῇ πῶς ἄφησε τὸ δωμάτιό του, γιὰτ' εἶχε θεὰ καὶ ἔβλεπεν ἀπὸ ψηλὰ ὅλη τὴν Ἀθήνα.

— Νουκοκύρης ἦταν, εἶπα ἅμα μοῦ ἐξήγησαν τὸ πρᾶγμα. Μπορεῖ ἡ θεὰ νὰ τὸν ἐνοχλῇ, νὰ τὸν πειράζῃ στὰ νεῦρα, ποῦ ξέρετε σεῖς. Νομίζετε, ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔχουν τὰ ἴδια γούστα ;

— Πέ τούς τα ! πέ τούς τα !

— Σὲ κοροϊδεύει, καυμένε Χρῆστο !

— Δὲν τὸν κοροϊδεύω διόλου, μὲ συγχωρεῖτε. Ἐμένα μοῦ ἀρέσει ἡ θεὰ, καὶ θὰ ἐπροτιμοῦσα πολὺ ἓνα δωμάτιο ποῦ νὰ βλέπω ἀπὸ ψηλὰ ὅλη τὴν Ἀθήνα· ἀλλὰ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἐνοῶ καὶ ἓναν ἄνθρωπο, μάλιστα καλλιτέχνην, ἀναγκασμένον νὰ μένῃ ὅλη τὴν ἡμέρα στὸ δωμάτιό του, ποῦ τὸ ὕψος αὐτοῦ καὶ ἡ ἔκτασις νὰ τὸν ἐνοχλοῦν.

— Αὐτὸ ἀκριβῶς τοὺς ἔλεγα κ' ἐγώ, εἶπεν ὁ Χρῆστος. Σὲ τέτοιο δωμάτιο ποτὲ δὲν μπορῶ νὰ συγκεντρωθῶ καὶ νὰ

ἐργασθῶ. Μπορεῖ ἴσως μιὰ ὁραία θεὰ νὰ μ' ἐμπνεύσῃ, ἂν τὴν ἰδῶ γιὰ λίγη ὥρα ἀλλὰ μπροστά της δὲν εἶμαι βιανὸς νὰ σύρω οὔτε μιὰ γραμμὴ. Ἐπειτα συλλογίσθηκα ὅτι, ἂν τὴν ἔχω πάντα μπροστά στὰ μάτια μου, θὰ τὴν συνηθίσω σὲ λίγο, καὶ τότε θὰ χάσῃ κάθε γούητρο γιὰ μένα. Ἔ, καὶ δὲν θὰ ἦταν μικρὸ πρᾶγμα νὰ σιχαθῶ ὅτι ἔβλεπα ἀπὸ τὸ δωμάτιό μου ἐκεῖνο, τὸ εὐλογημένο ! Τί θὰ μοῦ ἔμενε πιά, ἀφοῦ ἔβλεπα ὅλη τὴν Ἀθήνα ; Ὅλα τὰ βουνὰ καὶ τὰ βουνάλακια γύρω-γύρω· δλόκληρο σχεδὸν τὸ δακτυλίδι τοῦ ὁρίζοντος· τὴ σκοτεινὴ γραμμὴ τοῦ ἐλαιῶνος, ποῦ ποτὲ δὲν λείπει ἀπὸ περιγραφὴ τὴν πλημύρα ἐκείνῃ τῶν σπιτιῶν ἀπὸ δῶ τὸ Λυκαβητὸ, ἐκεῖ κάτω τὴν Ἀκρόπολι, καὶ πέρα-πέρα σὰν ὄνειρο τὴ θάλασσα. . . Ἄ, ὄχι, ὄχι, σᾶς βεβαίῳ ὅτι δὲν εἶνε πολὺ φρόνιμο νὰ τὰ βλέπῃ αὐτὰ ἓνας καλλιτέχνης κάθε ὥρα !

Ὁ ὑπηρέτης, ποῦ ἐπλησίασε νὰ πάρῃ τὸ δίσκο, ἐπεφίμενε πρῶτα νὰ τελειώσῃ τὴν ὁμιλίαν του ὁ Χρῆστος. Τὸν ἄκουσε μὲ μεγάλη προσοχή, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι δὲν ἐκατάλαβε καὶ πολλὰ πράγματα. Τοῦ εἶπα νὰ μοῦ φέρῃ ἓνα μπεζέ, — ποῦ ὅταν εἶνε τῆς ὥρας, τὸν ἔχω γιὰ τὸ καλύτερο ξεστόμι, — ἀλλὰ ἐγὼ τοῦ μιλοῦσα καὶ κεῖνος τὸ Χρῆστο ἔβλεπε καὶ σὰν ἐξεκίνησε φορτωμένος μὲ τὸ δίσκο, τοῦ ἐρρίξεν ἀκόμα δυὸ τρεῖς ματιές.

— Βλέπεις παράξενα ποῦ εἶνε τὰ λόγια σου ; τοῦ εἶπε τότε κάποιος. Τὸ γκαρσόνι σὲ βλέπει σὰν περιέργο τέρας.

— Μπᾶ ! καὶ γιατί θὰ καταλαβαίνει περισσότερ' ἀπὸ σᾶς τὸ γκαρσόνι ; εἶπεν ὁ Χρῆστος.

— Οὐφ' ἀηδίες, καυμένε ! εἶπεν ὁ ἄλλος, πειραγμένος ἀπὸ τὸ λόγο. Λές πάντα ἀνοησίες, καὶ σὰν γελάσουμε, μᾶς βγάζεις ἔξω πῶς δὲν ἐννοοῦμε τὴ φιλοσοφία σου.

— Ὅχι ἀπολύτως· πάντα ὁμῶς λιγώτερο ἀπὸ τὸ γκαρσόνι.

— Ναὶ μάλιστα ! ἐπετάχτηκε τότε μὲ περισσότερον θυμὸ ἓνας ἄλλος, ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ποῦ ὅλα τὰ ζητήματα γι' αὐτοὺς εἶνε σὰν : δ υ ὁ κ α ι δ υ ὁ κ α μ ν ο υ ν τ έ σ -

σε ρ α. Ἐγὼ δὲν ἠξέρω κολοκύθια ! Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἀγαποῦν νὰ βλέπουν θέα, καὶ οἱ ποιηταὶ πολὺ περισσότερο ἀπ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Αὐτὸ εἶνε τὸ γενικόν, καὶ δὲν πιστεύω νάχη κανεὶς ἐναντία γνώμη. Νὰ μᾶς λὲς λοιπὸν ἐσύ, ὅτι ἄφησες τὸ δωμάτιό σου γιὰτ' εἶχε θέα, εἶνε σὰν νὰ μᾶς λὲς ὅτι ἄφησες τὴ θέσι σου γιὰτ' εἶχε μεγάλο μισθὸ ἢ ἔδιωξες τὴν ὑπηρετήριά σου γιὰτὶ ἐδούλευε καλά. Ἔλα, στὸ Θεό σου !

— Καὶ τί μὲ μέλει μένα, ἂν γιὰ νὰ βρῆς ἓνα πράγμα λογικόν, πρέπει νὰ τὸ βρῆς πρῶτα συνειθισμένον ; ἀποκρίθηκε ὁ Χρήστος, ἀρκετὰ ἐξερεθισμένος καὶ μὲ δυνατὴ φωνή. Ἐγὼ τώρα θὰ σοῦ φτιάσω τὸ κεφάλι ; Ξέρω ὅτι τὸ δωμάτιό μ' ἐνοχλοῦσε καὶ τὸ ἄφησα. Ἐνας σωστὸς ἄνθρωπος τί παράξενο βρίσκει σ' αὐτό ; Καὶ ἂν μὲ ρωτήσης γιὰτί, θὰ σοῦ πῶ : Ἦταν ἀψηλά, πολὺ ἀψηλά, καὶ εἶχε μικροῦτσικα παράθυρα γύρω-γύρω. Χαμηλὸ τὸ ταβάνι . . . Καθισμένος στὴ μέση, μπροστὰ στὸ τραπέζι μου, ὅποτε σήκωνα τὰ μάτια, ἔβλεπα βουνὸ καὶ οὐρανόν. Ἐνόμιζα πῶς ταξειδεύω μὲ βαγόνι σιδηροδρόμου. Ὅλη ἐκεῖνη τὴν ἀνησυχία καὶ τὴ ζάλη ποῦ αἰσθάνομαι στὸ ταξεῖδι, τὴν αἰσθανόμουν μέσα στὸ δωμάτιό μου. Ποῦ νὰ γράψω, ποῦ νὰ μελετήσω, ποῦ νὰ σκεφθῶ. Τὸ ἐμετροῦσα μὲ μεγάλα βήματα ὅλη τὴν ἡμέρα, — καὶ ἦταν ἀπέραντο τὸ ἀναθεματισμένο, — ἢ ἐστεκόμουν σὲ κανένα παράθυρο καὶ ἔχασκα μπροστὰ στὴ θέα. Πλῆξις, μελαγχολία, ὅση θέλετε. Φωνὴ ἀνθρώπου δὲν ἀκουγα. Ὅχι πλεόν ἐρημίτης, ἀλλὰ φυλακισμένος . . . Νὰ χαθῇ καὶ ἡ θέα καὶ τὸ καλὸ της. Τὴ μουντζώνω καὶ φεύγω.

— Ποῦ πῆγες ἀλήθεια τώρα ; ρώτησα τὸ Χρήστο.

— Ἀ, σ' ἓνα πολὺ-πολὺ καλὸ δωμάτιο. Εἶμαι, ξέρεις, εὐχαριστημένος, ἐνθουσιασμένος, σὲ βεβαιῶ ! Ἀκουσε τί διαφορά : Εἶνε ἰσόγειο, μεσημβρινόν, σὲ μεγάλο κεντρικὸ δρόμο, μ' ἓνα πελώριο παράθυρο, ὅλο φῶς. Ἐχω τὴ θέα ποῦ μ' ἀρέσει, ὅ,τι ὥρα προβάλλω. Μιὰ σειρὰ ἀπὸ σπίτια μεγάλα, ἔμμορφα, μιὰ

σειρὰ ἀπὸ δένδρα ὠραία, φουντωτά, καταπράσινα. Ἀστὴρ πλατεῖα πεζοδρόμια καταβρέχουν μὲ τὰ κάρρα διὰ φορὲς τὴν ἡμέρα τὸ δρόμο. Κίνησι μεγάλη, ἀμάξια, κάρρα, ἑρπῆ, γροῦλ-γοῖ, διαβάτες πλήθος. Καὶ εἶνε μιὰ ἀπὸ τὰς ἀπολαύσεις μου, νὰ βλέπω ἀπὸ τὸ παράθυρό τοὺς διαβάτες. Ἡ πολυκοσμία μ' εὐφραίνει, ὁ θόρυβος τοῦ δρόμου μὲ γασγάλλει, καὶ δὲν ἠξέρεις τί καλὰ ποῦ ἐργάζομαι ἔτσι. Γι' ἀνάπαυσι δὲν θέλω ἄλλο καλύτερο, παρὰ νὰ βγῶ μιὰ στιγμὴ στὸ παράθυρο. Σὲ κάθε ὥρα θὰ ἰδῶ πολλοὺς καὶ πολλὰ, μὲ κάποιον θὰ μιλήσω, κάτι θὰ μοῦ κινήσῃ τὴν προσοχή, κάτι θὰ μὲ διασκεδάσῃ. Ἀκούω ὅλες τῆς ὀμιλίας τοῦ δρόμου, παίρνω μὲ τὸ χέρι μου τῆς ἐφημερίδες καὶ ὅ,τι ἄλλο ψωνίσω, — καὶ ψωνίζει κανεὶς ἓνα σωρὸ πράγματα ἅμα ἔχῃ τέτοιαν εὐκολία, — μπορῶ μάλιστα μὲ λίγον κόπο νὰ σφίξω καὶ τὸ χέρι τοῦ φίλου μου ποῦ περνᾷ. Κέντρον, φίλε μου, κέντρον. Μὲ δέκα βήματα βρίσκομαι στὴν Πλατεῖα τῆς Ὀμονοίας, ποῦ τὴ βλέπω ἀριστερὰ εἰς τὸ βάθος, σὰν ἓναν κῆπο μεγάλο, ὅπου τελειώνει ἡ δεικνύουσα τοῦ δρόμου μας. Ἄν θέλω τώρα καὶ ποιήσι, — γιὰτὶ αὐτὰ ὅλα μπορεῖ νὰ φανοῦν περὶ τὰ πράγματα . . .

Αὐτὴ τὴ στιγμὴ ἦλθε πάλι ὁ ὑπηρετής μὲ τὸ μπεζὲ μέσα σὲ ἓνα δισκάκι, μ' ἓνα ποτήρι ἄδαιο καὶ μὲ μιὰ μποτίλια μεγάλοστομη, γεμάτη νερό, ποῦ μπορούσες καὶ νὰ γελάσῃς ἂν πρόσεχες πολὺ εἰς τὸ σχῆμα της. Ἐξεφόρτωσεν ἐπάνω στὸ μάρμαρο τοῦ τραπεζιοῦ, ἀλλὰ δὲν ἔφυγεν ἀμέσως, ὥστε ἀκουσε πάλι ἀπὸ δῶ καὶ κάτω τὴν ὀμιλία τοῦ Χρήστου :

— . . . δὲν ἔχω παρὰ νὰ σκύψω λιγάκι καὶ νὰ κοττάξω δεξιᾷ. Ἐνα δένδρο ἀψηλὸ καὶ φουντωτό, λίγα βήματα ἀπὸ τὸ παράθυρό μου, στὴ θέσι ποῦ εἶνε, μοῦ σκεπάζει ὅλο τὸ πλάτος τοῦ δρόμου. Καὶ ἀνάμεσ' ἀπὸ τοὺς λεπτοὺς λιγερούς του κλώνους, ποῦ σχηματίζουν σὰν μιὰ βεντάλια, καὶ ἀπὸ τὸ ζωνρό του φύλλωμα τὸ τρεμουλιαστό, βλέπω πέρα στὸ βάθος, μέρος ἀνοιχτό, ἓνα πανόραμα ἀπὸ σπίτια σὰ μέσα σὲ ὀμίχλη φωτεινὴ, ἓνα βουνὸ διάφανο σὰ σύννεφο, καὶ ἀπ' ἐκεῖ κ' ἐπάνω τὸν δυ-

τικὸν οὐρανὸν καταγάλανο. Αὐτὰ ὅταν ὁ ἥλιος εἶνε ἀπὸ δῶ, καὶ τὰ φωτίζῃ ἀπ' ἀντίκρου ἢ ἀπὸ ψηλά. Ἄλλ' ὅταν περάσῃ τὸ δένδρον καὶ κλίνῃ νὰ δύσῃ, ἔχω ἐν' ἀπὸ τὰ ὁραϊότερα θεάματα, ποῦ μπορεῖ κανεὶς ν' ἀπαιτήσῃ ἀπὸ παράθυρο δρόμου κεντρικοῦ. Τὸ πανόραμα τῶν σπιτιῶν σβύνεται ἀπὸ τὸ πολὺ φῶς, τὸ βουνὸ χάνει κάθε διαφάνεια, καὶ χρωματίζεται μὲ τὸ ἀόριστο ἐκεῖνο χρῶμα, σὰ βυσσινὶ βαθὺ καὶ σταχτερό, τῶν βουνῶν ποῦ ἐτοιμάζονται νὰ σκεπάσουν τὸν ἥλιο. Στὸν οὐρανὸ, ὅλο τὸ χρυσάφι καὶ πορφύρα, γλυκολάμπει ὁ δίσκος τοῦ ἡλίου, στυλινός, χωρὶς ἀκτίνες, ἀνάμεσ' ἀπὸ τοὺς κλώνους τοῦ δένδρου μου. Ὁ δρόμος, τὰ σπίτια, ἔχουν τώρα ἓνα χρῶμα ἀδύνατο ρόδινο σὰν σὲ ὄνειρο, καὶ τὸ καλοκαίρι αὐτὴ εἶνε ἡ ὥρα ποῦ βγαίνουν γιὰ τὸν περίπατο ἡ κυρίες, τὰ κορίτσια, οἱ νέοι. Γεμίζει ὁ δρόμος ἀπὸ μακρυὲς σειρὰς κινούμενες, ποῦ δὲν ξέρεις ποῦ νὰ πρωτοκυττάξῃς. Ἀλλὰ ἐγὼ στέκω καὶ κύττάζω κατὰ τὴ δύση, ὡς ποῦ τὸ κομμάτι ἐκεῖνο τοῦ οὐρανοῦ, ποῦ ἀρχίζει νὰ ξεχωρίζῃ τὰ χρώματά του σὲ ζῶνες, ἀπὸ τὸ χρυσάφι ὡς τὸ γαλάζιο, ἀπὸ πίσω πάντα ἀπὸ τὴ βεντάλλια τοῦ δένδρου, νὰ μείνῃ ὁρφανὸ ἀπὸ τὸ καλύτερό του στόλισμα. Τί σιωπὴ τότε ἀγία καὶ τί γαλήνη χύνεται στὴν ψυχὴ ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ μέρος! Γιατί νᾶνε ἔτσι εὐμορφὴ ἡ δύσι,—ἀκόμα καὶ σὲ δρόμο κεντρικὸ;

— Γιατί, ἔ; ρώτησε ἓνας ἀστεῖος τὸν ὑπηρέτη, ποῦ ἐξακολουθοῦσε νὰ μένῃ ἐκεῖ καὶ νᾶκούῃ μὲ στόμα μισοανοικτό. Ὁ ὑπηρέτης ἔκαμεν ἓνα κίνημα σὰ νὰ ξύπνησε, τοῦ ἔρριξε μιὰ ματιὰ γρήγορη, γέλασε μὲ βία καὶ ἔφυγε ντροπιασμένος, κατακόκκινος.

Ἐγέλασαν ὅλοι,—ἦταν ὁ καλύτερος τρόπος νὰποφύγουν καὶ τὰ σχόλια εἰς τὴν ποιητικὴ περιγραφὴ τοῦ Χρήστου,—ἐγέλασα κ' ἐγὼ καὶ ἔκοψα σὲ δυὸ τὸ μπεζέ μου. Ἐτυχεν ὅμως νὰ εἶνε τῆς ἄλλης ἡμέρας καὶ ἔτριψε λιγάκι. Ἐκαμα τότε ἓνα μορφασμό, μιὰ χειρονομία, καὶ εἶπα:

— Οὐοὐ!

— Ὁ μπεζές;

— Ὁχι, καλέ, τὸ δωμάτιο.

— Τί;

— Ἐγὼ θὰ ἔδεναι τὰ πράγματά μου καὶ θᾶφeyγα τὴν ἴδια ὥρα.

— Γιατί; σ' ἐνοχλεῖ ὁ θόρυβος τοῦ δρόμου;

— Ὁχι δά.

— Ἀλλὰ;

— Εἶνε μεσημβρινό, καλέ.

— Ἐ, καί;

— Πολὺ φῶς! Ἐγὼ εἶνε ἀδύνατο νὰ καθίσω σὲ μεσημβρινὸ δωμάτιο.

Δὲν ἐπρόφθασα νὰ πῶ περισσότερα, νὰ ἐξηγηθῶ. Ἐγείν' ἓνας τέτοιος θόρυβος, ποῦ τᾶχασα. Γέλια, φωνές, παλαμάκια, ὅλη ἡ παρέα στὸ ποδάρι. Φαίνεται πῶς ἐθύμωσε πολὺ ἀπὸ τὴν ἐκπληξί του ὁ ἄνθρωπος, ποῦ ἔκρινεν ὅλα τὰ ζητήματα σὰ δ υ ὀ κ α ἰ δ υ ὀ κτλ. καὶ σηκώθη καὶ φώναξε πρὸς τοὺς ἄλλους:

— Πᾶμε, πᾶμε νὰ φύγουμε, νὰ τοὺς ἀφήσουμε αὐτοὺς τοὺς τρελοὺς. Ποιὸς τὸ ξέρει τί θὰκούσουμε μαζί τους ἀκόμα! Καὶ ἂν ἦταν ἔτσι νὰ περνοῦν τὰ ζητήματα, ὑπομονή. Μὰ μεῖς συζητοῦμε σοφορά, καὶ πλανόμαστε, καὶ μᾶς ἀκοῦνε, καὶ χαλοῦμε τὸ αἷμα μας. Πᾶμε νὰ φύγουμε, καλέ!

Τόσο πειστικοὶ ἦταν οἱ λόγοι του, καὶ μάλιστα τὸ ὕφος του, ὥστε χωρὶς μεγάλες ἀντιλογίες ἡ παρέα μας ἐσηκώθηκε νὰ φύγῃ. Ἡ ἀλήθεια εἶνε, ὅτι πολλοὶ ἔρριξαν ἓνα βλέμμα καὶ πρὸς τὸ ρολόγι καὶ εἶδαν ὅτι ἡ ὥρα ἦταν ἀρκετὰ προχωρημένη. Ἀλλ' ὅπωςδήποτε ὁ λόγος μου ἦταν ἡ ἀφορμὴ τῆς ἐξαφνικῆς ἐκείνης φυγῆς. Ἐμείνα μὲ τὸ μισὸ μπεζέ, ποῦ δὲν εἶχα φάγει ἀκόμα, στὸ χέρι, καὶ τοὺς ἐκύτταζα σὰν ἀποσβολωμένος, χωρὶς νὰ μοῦρχεται νὰ βγάλω λέξι. . .

— Ἀς τους, ἄς τους νὰ φύγουν! μοῦ εἶπεν ὁ Χρῆστος.

— "Ὁχι, βρὲ ἀδελφέ! καθήστε, μὴν κάνετε τόρ' ἀνοησίες! εἶπα ἐπὶ τέλους.

"Ἄλλ' ἐκεῖνοι βγῆκαν χωρὶς νὰ μὲ ἀκούσουν. "Εγὼ μόνον τοὺς ἄκουσα ποῦ ἔλεγαν ὁ ἓνας εἰς τὸν ἄλλον:—Μεσημβρινὸ δωμάτιο, καλέ! "Ακοῦς ἐκεῖ τί εἶπε; Δὲν μπορεῖ νὰ καθίσῃ σὲ μεσημβρινὸ δωμάτιο, ὁ ἀθεόφοβος! Μπᾶ νὰ παρ' ἡ δργή! "Ὡ!!

— "Ἄς τους, ἄς τους! ἐξακολουθοῦσε ὁ Χρῆστος. Φάγε τὸ μπεζέ σου καὶ ἄς τους. Μήπως τὰ βγάνῃ κανεὶς μὲ τέτοιους ἀνθρώπους; Καλύτερα ποῦ μείναμε οἱ δύο μας.

Οἱ δύο μας πραγματικῶς. Κάτι κυρίες ἀπὸ δῶ καὶ κάτω ἀπὸ κεῖ, εἶχάν φύγει. "Αδεια ὅλα τὰ παχειὰ καναπεδάκια τοῦ ζαχαροπλαστείου. "Η πόρτες ἦταν ἀνοικτὲς καὶ ἐφαίνονταν εἰς τὸ ζωηρὸ φῶς τῶν φυτῶν, κάτω ἀπὸ τὰ δένδρα, μερικοὶ ἀνθρωποὶ ποῦ ἐκάθονταν ἀκόμα ἔξω, μὲ ὅλη τὴ δροσιὰ τοῦ πρώιμου φθινοπώρου. Οἱ δύο μας. Μακριὰ οἱ ὑπηρέτες. Κανεὶς δὲν μᾶς ἄκουγε· καὶ ἔτσι ἡ συνομιλία μας μπορούσε νὰ ἔλῃ καὶ χαρακτῆρα μικρῆς ἐξομολογήσεως.

"Ετελείωσα τὸ μπεζέ μου καὶ ἄρχισα:

— "Ἀλήθεια σοῦ ἔλεγα. "Εγὼ δὲν μπορῶ νὰ κατοικήσω σὲ μεσημβρινὸ δωμάτιο. Μιὰ φορὰ μόνον στὴ ζωὴ μου γελάστηκα κ' ἐπίασα ἓνα, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσα νὰ μείνω οὔτε τρεῖς μῆνες.

— Πάλι καλά.

— Τί συμβαίνει τώρα μ' ἐμένα, οὔτε κ' ἐγὼ δὲν μπόρεσα νὰ καταλάβω καλὰ-καλὰ. Φαίνεται ὅμως, ὅτι ἡ μακρινὴ συνήθεια μ' ἔκαμε τόσο παράξενο. "Απὸ μικρὸς κατοικῶ σὲ δωμάτιο βορεινὸ. Τὸ σπίτι μας, στὴν πατρίδα, ἔχει ἓνα εὐμορφὸ μικρὸ δωμάτιο στὸ ἐπάνω πάτωμα, μ' ἓνα παράθυρο μονάχα, μεγάλο, ἀπὸ κεῖνα ποῦ σ' ἀρέσουν, στὸ βορειᾶ· ἀλλ' ἀκριβῶς στὸ βορειᾶ, ξέρεις, σὰ νὰ ἦταν κτισμένο μὲ τὴν πυξίδα. Τὴ νύκτα ὁ πολικὸς καταμεσῆς μπροστά μου, στὴν κορυφὴ τῆς πυραμίδας ποῦ σχηματίζει ἡ σκεπὴ ἐνὸς σπιτιοῦ μεγάλου, μακρυσμένου. Σ' ἄλλο δωμάτιο ποτὲ δὲ θυμοῦμαι νὰ ἐκάθισα

στὸ σπίτι μας, καὶ τόρ' ἀκόμα, ὅσες φορὲς πηγαίνω, ἐκεῖνο μοῦ ἐτοιμάζουν. Γι' αὐτὸ κ' ἐδῶ, ἀπὸ φοιτητῆς ἀκόμα, ἐπροσπαθοῦσα νὰ ἔχω πάντα δωμάτιο βορεινὸ. Εἶνε ἀλήθεια, γιατί ἔχει ζαβὸ σχέδιο ἡ "Αθήνα, ὅτι ποτὲ δὲν κατώρθωσα νὰ εὗρω κανένα σὰν τὸ δικό μου· πάντα θὰ εἶχε κλίσσι ὀλίγων μοιρῶν πότε πρὸς τὴν ἀνατολή, πότε πρὸς τὴν δύσι. "Ἀλλὰ τέλος πάντων, ἡ ἀνάγκη τῆς συνηθείας μ' ἔκαμνε νάρκοῦμαι καὶ εἰς αὐτὸ τὸ σχεδόν. "Ετσι ἔζησα τόσα χρόνια...

— Μὰ καλὰ, ξέχωρ' ἀπὸ τὴν συνήθεια, τί τοῦ βρίσκεις τοῦ βορεινοῦωματίου;

— Καὶ ἐγὼ ἔως τότε δὲν τὸ ἤξερα· εἶχα μάλιστα τὴν μυστικὴν ιδέα, ὅτι θὰ μπορούσα εὐκόλα νὰ συνηθίσω καὶ τὴ μεσημβρία, κ' ἔτσι τοῦλάχιστον νὰ ξεδεύω λιγώτερα γιὰ θέρμασι τὸ χειμῶνα. "Ἀλλὰ εἶδα τὴν πλάνη μου μόνον, ὅταν μοῦ ἐδόθηκε ἀφορμὴ νὰ κάμω τὸ πείραμα καὶ τὴ σύγκρισι... Μὰ γιατί γελᾷς;

— Λέγε... λέγε... λέγε! "Εσυλλογίσθηκα πάλι τί παράδοξα ζῶα ποῦ εἴμαστε οἱ ἀνθρωποὶ.

— "Ημουν συστημένος σ' ἓνα σπίτι νὰ μὲ πάρουν οἰκότροφο, καὶ τὸ σπίτι αὐτὸ δὲν εἶχε παρὰ ἓνα μονάχα δωμάτιο μεσημβρινόν, μὲ δύο παράθυρα. Τὸ ἐπίασα. Καλὸς ὁ δρόμος, καλὴ ἡ ἐπίπλωσι, καλὴ ἡ περιποίησι, ὅλα. Τὴν πρώτη βραδυὰ ὅμως δὲν κατώρθωσα νὰ κοιμηθῶ· μὲ ἄγωνία, μὲ ἀνησυχία φοβερή. "Εφοβήθηκα μήπως τὸ κρεβάτι μου ἔτυχε νὰ βρίσκεται ἐπάνω στὴ μαγνητικὴ γραμμὴ,—περίστασι, ξέρεις, ποῦ εἶνε ἀδύνατο νὰ ἡσυχάσῃς—, καὶ τὸ ἐτράβηξα. Τίποτα, αὐπνία ὡς τὸ πρωί. "Ἄλλ' ἂν δὲν ἐκοιμήθηκα, μήπως τοῦλάχιστο μπόρεσα νὰ ἐργασθῶ; "Ὁ ἥλιος μὲ πέθαινε, μ' ἐστράβωνε, μὲ παραζάλιζε, μ' ἔκαε. Καὶ στοχάσου ὅτι ἦταν χειμῶνας, καὶ ὅτι εἶχα γυρτὰ τὰ παραθυρόφυλλα, λυτοὺς τοὺς μερεντέδες. "Ἀλλὰ ποῦ! τὸ φῶς κ' ἔτσι ἔμπαινε ζωηρό, ἀκράτητο, ἀσπλάχνο, καὶ μ' ἐξάφνιζε, μὲ πονοκεφάλιζε, μ' ἐτρέλαινε. "Η ζέστη ἐκείνη, — ποῦ στὴν ἀρχὴ φάνηκε τόσο γλυ-

κειά, — ὕστερ' ἀπὸ λίγην ὥρα ἄρχισε νὰ γίνεται ἀνυπόφορη, μ' ὅλο τὸ κλείσιμο, καὶ ὁ ἥλιος ἀπὸ τῆς χαρμαίδος ἔστεινε μέσα με δριμύ Θεοῦ κάτι γραμμὲς φωτεινὲς σὰν κοντάρια, καὶ ἔβλεπα φωτισμένα χιλιάδες μόρια σκόνης, σὲ ἀτέλειωτο χορό. Καὶ αὐτὸ τὸ κακὸ ὅλη σχεδὸν τὴν ἡμέρα, καὶ ὅλες σχεδὸν τῆς ἡμέρες . . . Ποῦ νὰ συνηθίσω, ποῦ νὰ κατακάτσω, ποῦ νὰ συγκεντρωθῶ, καθὼς εἶπες. Σὰν τὴν οὐρία ἡμουν μὲς στὸ δωμάτιό μου. Τὴν ἐργασία τὴν ἔκανα μηχανικῶς, χωρὶς συνειδήσι, χωρὶς τάξι, σὰ νὰ μὲ κυνηγοῦσαν . . . Τὸ κεφάλι μου βουῖζε, ἦταν σὰ νὰ εἶχα πυρετό, ἔξω φρενῶν. Μικρὴ ἀνάπαυσι καὶ ἀνακούφισι εὗρισκα τῆς ἡμέρες ποῦ εἶχε συννεφιά· ἀλλὰ τῆς ἄλλης θὰ σοῦκανα λύπησι. Τρεῖς μῆνες ἔζησα ἔτσι, χωρὶς νὰ κατορθώσω νὰ συνηθίσω τὴν τελευταίαν ἡμέρα ποῦ ἔφυγα ἡμουν σὰν τὴν πρώτη. Λέγουν πῶς σὲ τρεῖς ἡμέρες συνηθίζει κανεὶς καὶ τὴ φλόγα τῆς κολάσεως· ἔ, αὐτὰ εἶνε παραμύθια. Ὁ συνειθισμένος νὰ ἐργάζεται στὸ βορειᾶ, δὲν μπορεῖ νὰ ὑποφέρει τὴ μεσημβρία, ἐτελείωσε! Εἶνε μιὰ τόσο μεγάλῃ διαφορὰ, τόσο ἀπότομη ἀλλαγὴ! Καλ' ἀκοῦς ἐκεῖ νὰ περάσω ἓνα ὁλόκληρο χειμῶνα, ὅχι χωρὶς νὰ κρυώσω, — αὐτὸ θὰ ἦταν μικρό, — ἀλλὰ μέσα σὲ βάσανο καὶ ψημάρια κυνικῶν καυμάτων! Ὅσο τὸ συλλογίζομαι! . . .

— Ἐφυγες λοιπόν; μὲ ρώτησε ὁ Χρῆστος μ' ἓνα χαμόγελο ποῦ ἐφανερώνε, ὅτι δὲν τὸν εἶχε πείσει εἰς τὴν ἐντέλειαν ἢ παράξενη εὐγλωττία μου.

— Ἐφυγα, ἐγνοεῖται, ἐξακολούθησα μὲ γενναιοῦτητα. Γύρισα στὸ βορειᾶ μου, καὶ ἀπὸ κεῖ τότε ἔκαμα τὴν σύγκρισί μου. Ἄφησέ με, βρε ἀδελφέ, βορειᾶς καὶ πάλε βαρειᾶς! . . . Τὸ ὄνειρό μου εἶνε τὸ βορεινὸ παράθυρο. Ἀπὸ κεῖ μ' ἀρέσει νὰ ζῶ, νὰ θωρῶ, νὰ αναπνέω, — νὰ ρεμβάζω, νὰ ἐμπνέωμαι. Τὴ χάρι ποῦ ἔχει τὸ βορεινὸ παράθυρο, δὲν μπορεῖ νὰ τὴν ἔχῃ κανένα ἄλλο, — φθάνει νᾶνε κανεὶς λιγάκι καλλιτέχνης νὰ τὸ παραδεχθῇ. Νᾶνε κάπως ἀψηλά, νᾶχῃ μιὰ εὐμορφὴ θεὰ μπροστά του, — ὅπως τὸ δικό μου στὴν πατρίδα, — τὸ τραπέζι σου κοντά, νὰ ἐργάζεσαι καὶ κάθε τόσο νὰ βλέπῃς ἔξω. Ἄν εἶνε χειμῶνας,

γὰ νὰ μὴν ἔχῃς θερμοκρασίαν Σιβηρίας, μπορεῖς νὰ νᾶνῃς καὶ λίγη φωτιά, — εὐτυχία ποιητικὴ ποῦ δὲν σοῦ ἐπιτρέπεται σὲ δωμάτιο μεσημβρινό. Ἄν εἶνε καλοκαίρι, διάπλατο τὸ παράθυρο, ἡλιου οὔτε ἀκτίνα καὶ δροσιὰ ὅση θέλεις. Σὲ μιὰ ξάστερην ἡλιοφώτιστη ἡμέρα, — τὸ παρατήρησες αὐτὸ τὸ πρᾶγμα; — δὲν μπορεῖς νὰ ντυθῇς μ' εὐχαρίστησι τὸν οὐρανὸ τῆς μεσημβρίας· ἀπὸ τὸ πολὺ φῶς φαίνεται σὰν ξεθωριασμένος, καὶ σὲ πολλὰ μέρη ἀστροποβολᾷ ποῦ σὲ θαμβώνει ἀπεναντίας, ἢ θεὰ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τὸ βορεινὸ παράθυρο μοιάζει σὰν ὄνειρο γαλάζιο, γλυκό, ὥραϊο, ἥσυχο. Μόνον ὁ οὐρανὸς τοῦ βορειᾶ μου ἐμπνέει τὴν ιδέα τοῦ ἰδανικοῦ μεγαλείου. Ἐπειτα γενικῶς τὸ τοπίον, — καὶ τὸ ταπεινότερο, — φωτίζεται στὸ βορειᾶ, τόσο τὴν ἡμέρα, ὅσο καὶ τὴ νύκτα, γιατί ἔχει ἀντίκρου τὸν ἥλιο ἢ τὸ φεγγάρι ἀθώρητο, σὲ τρόπο ποῦ γίνεται πανόρομα ζωγραφικώτατο, ἀσύγκριτο. Ἀπεναντίας καὶ τὸ καλύτερο τῆς φύσεως πανόρομα χάνεται μέσα στὸ ἄφθονο φῶς τῆς μεσημβρίας, καὶ δὲ βλέπεις παρὰ σκιὰς ἀκατάληπτες, ἔχνη δένδρων, σπιτιῶν καὶ βουνῶν. Τόρα κόπιασε νὰ μοῦ βρῇς τὸ μεγαλεῖο τοῦ βορειᾶ στὴ μεσημβρία, τῆς ἡμέρας τῆς συννεφιάς. Ἡ μεσημβρία παρουσιάζει ἓνα θέαμα πολὺ ἀλλόκοτο. Νομίζεις, ὅτι συννεφοφορεῖ ἔξ ἀνάγκης, κατὰ λάθος, χωρὶς νὰ τῆς πιάνη, χωρὶς νὰ τῆς πρέπη. Ἀνοικτότερα, λιγώτερα, φτωχά, ἀχαρκτήριστα τὰ σύννεφα καὶ στὴν ἄκρῃ τοῦ ὀρίζοντος τὰ βλέπεις συχνὰ νὰ τελειώνουν καὶ νὰ φάνοι μιὰ γραμμὴ γαλάζια οὐρανοῦ ξάστερου, ποῦ σοῦ καταστρέφει ὅλη τὴν ἐγτύπασιν. Τοῦ γλυκοῦ νεροῦ συννεφιά . . . Γύρισε ὅμως στὸ βορειᾶ τέτοια μέρα, ἂν θέλῃς νὰ ἰδῇς ὅλη τὴν ποίησι τῶν μεγάλων σκηνῶν τῆς φύσεως. Νέφη, νέφη, σῶρος, κακὸ, κατακλυσμός. Πυκνά, μαύρα, ἀπανωτά, ἀτέλειωτα, καὶ ἐρχονται, καὶ φθάνουν ἀπὸ τὸ βορειᾶ, ποῦ φαίνεται ὅλη ἡ πηγὴ τοῦ κακοῦ, ποῦ πλακώνει σὰ φοβέρα. Πῶς νὰ μὴν προσηλωθῇς στὴ βαρυσυννεφιά ἐκείνη, πῶς νὰ μὴ θαυμάσης, πῶς νὰ μὴ σοῦ φανῇ πῶς βλέπεις ἐκεῖ μακρὰ-μακρὰ στὸ στακτερὸ βάθος τοῦ

οὐρανοῦ, ποῦ γεννᾷ ὁλοένα τὸ χιόνι καὶ τὸ χαλάζι, τῇ νυχτοσκέ-
παστῇ, τῇ μυστικῇ χώρᾳ τῶν πάγων, τοῦ βορειᾶ, τοῦ κρύου, τοῦ
χάους, τῆς ἄκρης τοῦ κόσμου ; Εἶνε κάτι τι τέλειον, ὑψηλὸ καὶ
τόσον ὠραῖο, ποῦ μόνον τὸ βορεινὸ παράθυρο μπορεῖ νὰ σοῦ
χαρίσῃ. Γι' αὐτὸ τὸ ἀγαπῶ ἐγώ, τὸ λατρεύω, καὶ χωρὶς αὐτὸ δὲν
μπορῶ νὰ αἰσθανθῶ, δὲν μπορῶ νὰ ζήσω. Εἶνε ἀνοησία ἔστω,
ἀλλὰ τί νὰ σοῦ κάμω ἀφοῦ αὐτὴ εἶνε ἡ ἐντύπωσί μου ; μόνο
στὸ σκληρὸ βορειᾶ αἰσθάνομαι τὸ γλυκὸ καταφύγιο τῆς στέγης
τοῦ δωματίου· στὴ γλυκεῖα μεσημβρία μοῦ φαίνεται πῶς εἶμαι
φυλακισμένος, καταραμένος νὰ ζῶ μέσα, ἐνῶ ὁ ἥλιος μὲ καλεῖ
... Καὶ τί γαλήνη μπροστὰ στὸ βορεινὸ παράθυρο, τί ἡσυχία,
τί διαύγεια νοῦ, τί ἀντίληψι ! Ἐμπνέεσαι, ἐργάζεσαι, χωρὶς νὰ
τὸ καταλάβῃς· ὅλος ὁ καιρὸς νομίζεις ὅτι εἶνε δικός σου, καὶ
δὲν βιάζεσαι νὰ τὸν ὠφεληθῇς, καὶ γι' αὐτὸ δὲν κοπιάζεις, δὲν
ὑποφέρεις, ἐνῶ γεννᾷς διπλᾶ καὶ τριπλᾶ ... Καὶ ὕστερα, σοῦ
λέει, πηγαινέ με μεσημβρινὸ δωματίο νὰ ἔχῃς ἥλιο. Καὶ τί νὰ
τὸν κάνω ἐγώ τὸν ἥλιο ; Δὲ μ' ἀφίνεις !

Ἐσώπασα. Σὰν τὰ σύνεφα τοῦ βορειᾶ μοῦ ἔρχονταν καὶ
ἀλλ' ἀκόμα πολλὰ, ἀτέλειωτα ἐπιχειρήματα, ὅπως σὲ ὅλους ποῦ
ὑποστηρίζουν ἢ καλύτερα ἐπεξηγοῦν κάτι τι ὑποκειμενικὸ μὲ
ἀξιώσεις ἀντικειμενικότητος. Ἐτοιμάζουμουν νὰ πῶ πῶς ἡ
ὕγρασία τοῦ βορεινοῦ δωματίου εἶνε πρόληψι ἀξιοθρήνητη· πῶς
ὁ καλύτερος τρόπος νὰ χαίρεται κανεὶς τὸν ἥλιο εἶνε νὰ βγαίνει
λίγο περίπατο καὶ νὰ ἐπιστρέφῃ στὴ σκιά τοῦ δωματίου του—
καὶ ἤθελα ἀκόμα νὰ περιγράψω τὴ νέκρα τῆς μεσημβρίας
ὅταν φυσᾷ βορειᾶς, καὶ τὴν ἀηδία της ὅταν βρέχῃ, ἐνῶ θὰ ἐπέ-
μενα εἰς τὸ τραντακτὸ μεγαλεῖο τοῦ βορεινοῦ παραθύρου ὅταν
βασίλευῃ ὁ βορειᾶς ... Ἀλλὰ μόλις ἐξανάνοιξα τὸ στόμα, ὁ
Χρῆστος, μὲ τὸ αἰῶνιο του χαμόγελο,—ποῦ ἐφάνεργε τότε ὅτι
μ' ἐννοοῦσε πολὺ καλά,—μ' ἔκοψε μὲ τὴ ἐρώτησι καὶ πολὺ πε-
ρισσότερο μὲ τὴν ἀπόκρισι :

- Αὐτὰ ἤθελε νὰ τοῦς πῇ ;
- Ναί. Τί ;
- Τί καλὰ ποῦ ἔφυγαν ! Ἐνας Θεὸς τὸ ξέρει τί ἤθελες νὰ
τραβήξῃς.

Η ΖΩΗ ΚΑΙ Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΗΣ ΑΡΓΥΡΟΥΛΑΣ

Μιά μεγάλη τετράφυλλη πόρτα, με την κουρτίνα της την δλοκόκκινη, χωρίζει τα δυο δωμάτια.

Είς τὸ μέσα, εἶνε στημένο κρεβάτι θανάτου· εἰς τὸ ἄλλο δωμάτιο, τραπέζι χαρᾶς.

Ἡ ἴδια ἡ Ἀργυροῦλα τὸ ἐξήτησε, με ὅλη τὴν ἐπιμονή της τὴν παιδιακίσα, καὶ χωρὶς νὰ τὸ φαντάζεται, ἐδημιούργησε τὴν ἀπέραντη αὐτὴ ἀντίθεσι, τὴν τελευταία :

— Ἐδῶ μέσα θὰ φέρετε νὰ φάτε, εἶπεν. Ἀ, μὴ μοῦ λέτε ὄχι ! . . . Ἐδῶ μέσα ! . . . Θέλω νὰ σᾶς βλέπω καὶ νὰ σᾶς ἀκούω . . . Βαρέθηκα τόσες μέρες κλεισμένη, χωρὶς χαρὰ, χωρὶς ἥλιο, χωρὶς θόρυβο . . . Δὲν εἶμαι γι' ἀρρώστειες ἐγὼ ! . . . Θέλω φῶς, καὶ ζωὴ, καὶ γέλια, καὶ πανηγύρια . . . Ἐδῶ θὰ φέρετε νὰ φάτε ἀπόψε . . . Ἀνάψετε ὅλα τὰ κεριά, ὅπως στὴ γιορτὴ μου· μ' ἀρέσει νὰ λάμπουν τὰ κρύσταλλα καὶ τὰ σήμια, μ' ἀρέσει νὰ στράφτουν τὰ κρᾶσιὰ σὰν τοπάζια καὶ σὰν ρουμπίνια . . . Στολίσετε τὸ τραπέζι με λουλούδια, με λουλούδια πολλά . . . Κ' εὐθυμία ὅση μπορεῖτε ! Νὰ γελᾶτε καὶ νὰ φωνάζετε, νὰ λέτε φαιδρὰ καὶ τραγούδια . . . Ὅχι φαγί, παρὰ

γλέντι . . . Ἐτσι μ' ἀρέσει νὰ σᾶς βλέπω καὶ νὰ σᾶς ἀκούω . . . Θέλω νὰ ξεχάσω γιὰ μιὰ στιγμὴ πῶς μ' ἔχετε γι' ἀρρώστη . . . Ἀχ, δὲν εἶμαι γι' ἀρρώστειες ἐγὼ !

Ἐλεγε μετὰ τὴ βραχνὴ της φωνή, — μιὰ φωνὴ σὰν νὰ ἐκουράσθη καὶ νὰ ἐβράχνιασεν ἀπὸ τὸ πολὺ τραγούδι, — ἔλεγε καὶ τοὺς ἐκύτταζε μετὰ τὰ μεγάλα της φλογερὰ μάτια, τὰ μαυροστεφανωμένα . . . Καὶ οἱ δικοὶ της τὴν ἀκουσαν. Ἐτσι τὴν ἀκουγαν πάντα, ἀπὸ μικρὴ. Κανένας δὲν εἶχε τὴ δύναμι, ὥς τὸ τέλος, νὰ μὴ τῆς κάμῃ τὸ καπρίτσιο της· καὶ ὕστερα ποὺ μεγάλωσε καὶ παντρεύθηκε, ὁ ἄντρας της τῆς ἔκαμνε τὰ περισσότερα. Εἶχε τὴν ἀπόλυτην ἀδυναμία ἡ γυναῖκα αὐτὴ μετὰ τὸ λιγνὸ σωματάκι καὶ μετὰ μιὰ ψυχὴ τρελοῦ παιδιοῦ, — τὴν ἀδυναμίαν ἔδειχνε, ποῦ εἶνε ἡ πλέον ἀκαταγώνιστη δύναμι. Ἐγελοῦσαν μετὰ τῆς ἐπιθυμίας της, μὰ καὶ τὴν ἐδικαιολογοῦσαν κάποτε ἀπὸ μέσα τους· ἐθύμιωναν μὰ καὶ τὴν ἐλυποῦνταν· ἐπίσμωναν μὰ καὶ ἀδιαφοροῦσαν· ἀπελκίζονταν μὰ καὶ τὴν ἀκουγαν. Τέτοια ἦταν ἡ Ἀργυροῦλα· ἀδύνατο, φυσικῶς ἀδύνατο νὰλλάξῃ. Καὶ τίποτε δὲν τοὺς ἐπαρουσίαζε φανερώτερα τὴν ἰδέαν τοῦ ἀδιορθώτου, — ἐνὸς καίτι, ποῦ θὰ ἦταν μάταιο καὶ γελοῖο καὶ χειρότερο νὰ τὸ πολεμήσῃς, — ὅσον ἡ γυναῖκα αὐτὴ ψυχὴ, ἡ τρελὴ σὰν παιδιοῦ.

Καὶ ἔτσι, τὸ τραπέζι ἀπόψε στήθηκε ἀντίκρου στὸ κρεβάτι. Ἡ κόκκινη κουρτίνα εἶνε ἀνεβασμένη σὰν αὐλαία, καὶ εἰς τὸ βάθος τῆς σκηνῆς, μετὰ τὸ γλωμὸ φῶς ποῦ χύνεται ἀπὸ τὴ γαλατῆνα σφαῖρα τῆς μικροῦλας λάμπας, γυαλίζουν τὰ χρυσὰ κἀγκεῖλλα τοῦ κρεββατιοῦ, ποῦ περριορίζουν τὰ στρωσίδια. Σκοῦρα καὶ χνουδωτὰ καὶ βαρεῖα τὰ σκεπάσματα τῆς ἀρρώστειας. Μὰ ἡ Ἀργυροῦλα εἶνε ξαπλωμένη μ' ἔγαν τρόπο στὸ κρεβάτι ! Τόσο παράξεν' ἀκουμβᾷ στὸ μεγάλο προσκέφαλο τὸ μικρὸ της κεφάλαι, τόσο ἀπαλὰ καὶ ἀερίκῃ τῆς σκεπάζουν τὸ ἀγνώριστο σῶμα τὰ πανωτὰ κιλίμια, με σχήματα σὰν συννέφων ποῦ τὰ στρώχει ὁ ἀέρας, τόσο ἀπρόθυμα στηρίζει τὴ ράχη στὸ στρώμα, ποῦ μόλις βαθουλώνει, — ὥστε τὸ βλέπεις πὰ φανερὰ πῶς δὲν εἶνε πεσμένη ἐκεῖ μετὰ καμμιὰν ἀπόφασιν, ἢ ἀπὸ καμμιὰν ἀνάγκην,

καὶ σοῦ φαίνεται πῶς ὥρα τὴν ὥρα θὰ σηκώσῃ τὰ χέρια, καὶ θὰ λευθερωθῇ ἀπὸ τὰ σκεπάσματα, καὶ θὰ τιναχθῇ, καὶ θὰ φύγῃ, καὶ θὰ πετάξῃ . . .

Ἔτσι ἐπέρασεν ὅλη τῆς τὴν ἀρρώστεια, εἰκοσιδύο ἡμέρες. Περισσότερο στὸ πόδι, παρὰ στὸ κρεβάτι. Ποτέ, οὔτε μιὰ στιγμή δὲν ἐπίστεψε πῶς ἦταν ἀρρωστη σοβαρά. Τὸ γιατρό της τὸν εἶχε γιὰ δέσιμο. Καὶ τὴν ἡμέρα ἴσα-ἴσα ποὺ τὴν εὗρισκε χειρότερα καὶ τῆς ἔλεγε νὰ περιορισθῇ στὸ κρεβάτι, ἐκεῖνη ζητοῦσε τὸ ἀμάξι, νὰ βγῇ νὰ πάρῃ λίγον ἀέρα . . . Καὶ ἔπεφτε πάλι στὸ στῶμα γιὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν ἄντρα της, ποὺ ἐψευτόκλαιγε πῶς θὰ πεθάνῃ, — ἂν ἦταν δυνατό νὰ πεθάνῃ αὐτὴ ποτέ! — μὰ ἔπεφτε ἀνήσυχη καὶ ἀνυπόμονη, μὲ τὴν ἐλπίδα πάντα πῶς θὰ φέρουν σὲ λίγο τὸ ἀμάξι, γιὰ νὰ τὴν εὐχαριστήσουν, ὅπως τοὺς εὐχαρίστησε καὶ κείνη . . .

Ἄχ, ἔτσι πέρασε καὶ τὴ ζωὴ της ὅλη, εἰκοσιεῖς χρόνια. Πολὺ περισσότερο σὲ κίνησι τρελὴ παρὰ σὲ φρόνιμη ἀνάπαυσι. Μιὰ ζωὴ σὰν παιδιοῦ, σὰν πουλιοῦ, σὰν πεταλούδας. Ποτέ, οὔτε μιὰ στιγμή δὲν ἐπίστεψε πῶς μπορούσε νὰ ζήσει σοβαρά. Τοὺς μεγαλυτέρους της, τοὺς συμβούλους της, — γονεῖς, ἀδελφία, ἄντρα, — ὅλους τοὺς εἶχε γιὰ δέσιμο. Κανένας δὲν τὴν ἐνοοῦσε, μὰ κανένας! Καὶ τὴν ἡμέρα ἴσα-ἴσα ποὺ τὴν εὗρισκαν πιδ ἀνυπόφορη, καὶ τὴν ἔκαναν μὲ τὴ βία ἢ νὰ σωπάσῃ, ἢ νὰ μιλήσῃ, ἢ νὰ διαβάσῃ, νὰ σοβόρευθῇ καὶ λιγάκι τέλος πάντων, — ἐκεῖνη ἔξαφνα τοὺς ἐζητοῦσε νὰ τὴν ἀφήσουν νὰ κἀνῃ τὴ μεγαλύτερη τρέλα, τὸ πιδ παράξενο καπρίτσο. Καμμιά φορὰ ὑποχωροῦσε στὴν ἐπιμονή τους, καὶ ἐβίαζε τὸν ἑαυτὸ της νὰ σοβαρευθῇ· ἀλλὰ χωρὶς καρδιά, μὲ μιὰν ἀνυπομονησίαν, σὰν νὰ τὴν εἶχαν κλείσει σὲ κλουβί, καὶ πάντα μὲ τὴν ἐλπίδα πῶς ἢ κακία τους θὰ ἐξεθύμαινε γρήγορα, καὶ θὰ τὴν ἄφιναν πάλι νὰ κἀμῃ τοῦ κεφαλιοῦ της, — νὰ τὴν εὐχαριστήσουν, ὅπως τοὺς εὐχαρίστησε καὶ κείνη.

Καὶ ἦταν μιὰ εἰκόνα τῆς ζωῆς της ἢ ἀπρόθυμη, ἢ ἀνή-

συχῇ, ἢ καταναγκαστικὴ ἐκεῖνη ἀκνησίαν στὸ κρεβάτι τῆς ἀρρώστειας. Καὶ ἦταν τὸ ἴδιο κρεβάτι τοῦ γάμου, χρυσὸ καὶ πλούσιο, μὰ ἄγονο καὶ στεῖρο. Οὔτε σὰν γυναῖκα τὸ εἶχε καταλάβει, οὔτε σὰν ἀρρωστη. Ποτέ δὲν εἶχεν αἰσθανθῇ ἀληθινὰ τὴν ἀνάγκη του. Τὸ μικρὸ καὶ γεμάτον ὄνειρα ὕπνο της, θὰ τὸν ἔκανε καλύτερα στὸ βελουδένιο διβανάκι τοῦ σαλονιοῦ της, ἢ στὴν καλαμμένα πολυθρόνα τῆς ταράτσας της. Καὶ τὴ ζωὴ της ὅλη θὰ τὴν ἐπερνοῦσε πιδ εὐχάριστα ἔξω, μακριὰ ἀπὸ τὸ ἀρχοντόσπιτο ἐκεῖνο, σὲ κανένα σπιτάκι ἐξοχικό, παραθαλάσσιο. Ἀντίκρου της, τὸ τραπέζι τῆς χαρᾶς ἔλαμπεν ἀπὸ φῶτα καὶ ἀπὸ λουλούδια σὰν ὄνειρο. Ἄχ, ἐκεῖ, ἐκεῖ ἤθελε τώρα νὰ καθίσῃ, ἂν τὴν ἄφιναν. Καὶ ὅπως ἐστέκονταν ἐλαφρὰ στὸ κρεβάτι, ἔτοιμη νὰ σηκωθῇ καὶ νὰ φύγῃ, ἔτσι ἐλαφρὰ ἐστέκονταν καὶ στὴ ζωὴ, ἔτοιμη νὰ τιναχθῇ καὶ νὰ πετάξῃ . . .

Εἶχαν ἀνάψει ἓνα ἐπτάφωτο κηροστάτη.

— Καὶ τὸν ἄλλο! εἶπε μὲ τὴ βραχνὴ φωνή της ἡ Ἀργυροῦλα.

Τὸν ἄναψαν.

— Καὶ τὸν ἄλλο! εἶπεν πάλιν ἡ Ἀργυροῦλα.

Ἔτσι εἶχε σχηματισθῇ ἓνας μεγάλος φωτοστέφανος γύρω-γύρω στὸ τραπέζι, ποῦ ἐκάθησαν ὅλοι. Ὁ ἄνδρας της, ὁ ἀδελφός της, ἡ ἀδελφὴ της, ἡ θεία της, ἡ ἀνεψιὰ της. Οἱ τελευταῖοι εἶχαν ἔλθει γιὰ νὰ ἰδοῦν τὴν ἀρρωστη, ὅπως κάθε μέρα, καὶ γιὰ συντροφιά τοὺς ἐκράτησαν νὰ φᾶνε ἐκεῖ.

— Ἐλα λοιπόν, θὰ τρῶτε μονάχα ; . . . Λέτε καὶ τίποτα! ἐπαραιπονέθηκε ἡ βραχνὴ φωνὴ τῆς Ἀργυροῦλας.

— Θὰ ποῦμε, ἔννοια σου! εἶπεν ὁ ἄνδρας της. Ἄφησε νὰ ποῦμε πρῶτα, νὰ ἔλθουμε λιγάκι στὸ κέφι.

— Στὴν ὑγειά σου, Ἀργυροῦλα! ἐφώναξεν ὁ ἀδελφός της, σηκώνοντας τὸ ποτήρι.

— Ἐβίβα ! στὴν ὑγείᾳ μου ! εἶπεν ἡ Ἀργυροῦλα.

— Νὰ γείνης γρήγορα καλὰ καὶ νὰ σηκωθῇς.

— Μὰ ! καὶ σὰς φαίνεται πῶς εἶμαι ἄρρωστη ; Φυλακισμένη εἶμαι μονάχα . . . Ἀφήστε με νὰ σηκωθῶ καὶ νὰ ἰδῇτε . . . Ἀχ ! ναί . . . μ' ἀφίνετε ;

Καὶ ἔκαμε νὰ σηκωθῇ.

— Μή ! μή ! . . . Ἀργυροῦλα ! μή ! . . .

Καὶ ὅλοι ἐτρομάζαν, καὶ ὅλοι ἐφώναζαν, καὶ ὅλοι τῆς ἔρριξαν ἄγριες ματιές.

Τὴν ἀγαποῦσαν ;

Ὅχι καὶ τόσο πολὺ. Ποτὲ ἡ δυστυχισμένη ἡ Ἀργυροῦλα δὲν εἶχε δεῖξει στὴ ζωὴ της ἀρκετὴ σοβαρότητα, γιὰ νὰ τραβήξῃ ἀγάπη βαθειὰ καὶ ἀληθινὴ ἀφοσίωσι. Ἴσως γιὰ τὴν καρδιά της δὲν ἀγαποῦσε κ' ἐκείνη κανένα. Ἴσως γιὰ τὴν κανέναν δὲν ἦταν τόσο ἱκανός, νὰ ἰδῇ τὴν ἀλήθειαν τοῦ ἐκρῦβονταν σὲ τέτοιο βάθος. Τὸ βέβαιον εἶνε, πῶς κανέναν δὲν τὴν ἀγαποῦσε, καὶ οἱ δικοὶ τῆς τὴν ἐπλησίαζαν τὸ περισσότερο γιὰ τὴν ἦταν δικοὶ τῆς. Μάλιστα καὶ ἀπὸ αὐτοὺς μερικοὶ δὲν τὴν ἐχώνευαν καθόλου. Ἄς τὴν νὰ χαθῇ τῇ θεότρελῃ ! . . . Μὰ ὅσο γιὰ συμβουλὲς καὶ γιὰ τυραννίες, στὴν ἀρχὴ τοῦλάχιστο, ὅλοι ἐφαίνοντο πρόθυμοι. Ἦταν ἕνας τρόπος νὰ δείχνουν ἀγάπην τοῦ δὲν εἶχαν . . .

— Μή ! μή ! Ἀργυροῦλα ! . . . μή ! θέλεις νὰ πεθάνῃς ;

Ἡ Ἀργυροῦλα ἐσούφρωσε τὰ λεπτὰ καὶ κατάχλωμα χεῖλη.

— Καὶ ἂν πεθάνω, τί ; Τόσο τ' καλύτερον, ἀφοῦ δὲν μ' ἀφίνετε νὰ ζήσω ὅπως θέλω . . . Ἀχ ! ἐμένα μ' ἀρέσει ὁ ἀέρας . . . τὰ δένδρα . . . τὰ πουλιά . . . ἡ θάλασσα . . . τὰ κύματα . . . τὰ σύννεφα . . . τὰ λουλούδια . . . ἡ χαρὰ . . . ἡ ζωὴ . . . Ποῦ εἶνε τόρα ; Γιὰ τὴν μὲ κλείσατε ἐδῶ ; . . . Τί κακὸ σὰς ἔκαμα ; Ἀχ ! νὰ μποροῦσα, νὰ μποροῦσα, νὰ μποροῦσα

Ἡ φωνὴ τῆς ἀδυνάτισε. Μιλοῦσε σὰν νὰ ἔβλεπε ὄνειρον.

Ἐπειτα ἡ φωνὴ τῆς ἐζωντάνεψε πάλι σὰν νὰ ἐξύπνησε :

— Νὰ σὰς δείρω ὅλους !

Ἐγέλασαν. Ἡ εὐθυμία ἄρχισε νὰ βασυλεύῃ γύρω στὸ τραπέζι. Τὸ κρασί δὲν ἦταν τίποτε, μπροστὰ τὸ μεθύσι τοῦ ἐσκορποῦσεν ἡ ἄρρωστη.

— Καὶ τί τρώτε ; ἐξακολούθησεν, ἀφοῦ ἐγέλασε κ' ἐκείνη περισσότερο ἀπ' ὅλους. Κοτόπητα ; . . . Μακαρόνια μὲ κρεμμύδι ; . . . Ψάρι μαγιονέζα ; . . . Σὰς τὰ χαρίζω ὅλα ! Δὲν ζηλεύω ἐγὼ τὰ φαγιά σας . . . ποτὲ μου δὲν ἐξήλεψα φαγιά . . . Ψέμματα, ἄνδρα μου ; ψέμματα, ἀδερφέ μου ; . . . Ἐν' αἰγὸ φρέσκο . . . λίγο βούτυρον φρέσκο, λίγη κομπόστα μὲ ψωμί τῆς μπύρας . . . νὰ ὅλο μου τὸ φαγί . . . Ἀλλὰ πράγματα γυρεύω, ἄλλα θέλω ἐγὼ ! . . . Μὰ ποιὸς νὰ μοῦ τὰ δώσῃ ; . . . ποιός ; ποιός ; . . .

Καὶ ἡ φωνὴ τῆς πάλι ἀδυνάτισε, σὰν φωνὴ ὀνείρου. Γιὰ μιὰ στιγμὴ ἐσώπασε. Κ' ἐκύτταξε μὲ τὰ μαυροστεφανωμένα μάτια τῆς, τοῦ τίποτα δὲν εἶχαν χάσει ἀπὸ τὴν ἀθάνατη λάμψιν τους. Οἱ καθαροὶ κρότοι τῆς τραπέζης, τὰ κουνουνίσματα τῶν κρυστάλλων, τὴν ἠλεκτρίζαν, τὴν ἐθέρμαιναν. Καὶ ἄρχισε πάλι νὰ λέγῃ τὰ δικὰ τῆς τ'ἀτέλειωτα . . . Ἡ εὐθυμία ἐκορυφώθηκε γύρω στὸ πολυφώτιστον τραπέζι. Κάτι ἐχύνονταν μέσ' ἀπὸ τὸ δωμάτιον τῆς ἄρρωστης, ἐπερνοῦσεν ἀφθονο ἀπὸ τὴν τετράφυλλην πόρταν καὶ ἐφούσκωνε τὴν ἄκρην τῆς κόκκινης κουρτίνας. Τὸ κρασί δὲν ἦταν τίποτε μπροστὰ στὸ μεθύσι τοῦ ἐσκορποῦσεν ἡ ἄρρωστη.

Καὶ εἰς τὸ τέλος, ἐξέχασαν τοῦ βρίσκονται, ἐξέχασαν τί εἶχαν ἐμπρός τους. Ἐνα τραπέζι χαρᾶς, γεμάτον λουλούδια, ἔβλεπαν, καὶ τίποτ' ἄλλο. Καὶ ἄρχισαν, ὅπως εἶχεν ἐπιθυμήσει ἡ Ἀργυροῦλα, νὰ γελοῦν καὶ νὰ φωνάζουν, νὰ λέγουν φαιδρὰ καὶ τραγούδια . . . Ὅχι φαγί, παρὰ γλέντι . . . Κ' ἔλαμπαν τὰ κεφάλ' ἀναμμένα, ὅπως στὴ γιορτὴ τῆς κ' ἀστραφταν τὰ κρύσταλλα καὶ τ'ἀσήμια καὶ τὰ κρασιά, σὰν ρουμπίνια καὶ σὰν τοπάζια. Φῶς καὶ ζωὴ καὶ γέλια καὶ πανηγύρι !

Καὶ ἡ Ἀργυροῦλα ἐνθουσιάσθηκε. Ἐκτύπησε τῆς παλάμες σὰν παιδάκι καὶ ἐφώναξε, δυνατὰ ὅσο μποροῦσε :

— Ζήτω ! . . . Ζήτω ! . . . Ζήτω ! . . .

Καὶ χωρὶς νὰ προφθάσῃ νὰ τὴν κρατήσῃ κανένας, ἐτίναξε τὰ σκεπάσματα καὶ βρέθηκε ὁρθή.

Ἐφοροῦσεν ἓνα κίτρινο ματινὲ μὲ μαῦρες δαντέλλες, κ' ἓνα κάτασπρο φουστάνι. Ντυμένη εἶχε πέσει στὸ κρεβάτι. Μόνον τὰ μαῦρα μαλλιά της ἦταν λυτά, καὶ τὰ μικρούτσικα, τὰ παιδικάσια τῆς ποδαράκια μὲ τῆς κάλτσες.

Ἐτρεξεν, ἄρπαξεν ἓνα ποτήρι μισογεμᾶτο καὶ τὸ ἐσήκωσε μὲ ὁρμή.

— Θὰ κάμω κ' ἐγὼ μιὰ πρόποσι, εἶπε. Πίνω στὴν ὑγεία τῶν πουλιῶν ! Πιέτε ὅλοι ! . . . Τὰ ποτήρια σας !

Ἐστάθηκαν καὶ τὴν ἔβλεπαν χαζοί. Ἡ ὁρμή της ἦταν τόσο μεγάλη, ποῦ παράσερνε κάθε δύναμι, κάθε ἀντίστασι. Καὶ ὅλοι βρέθηκαν μπροστά της σὰν βουβοὶ καὶ σὰν δεμένοι.

— Ζήτω ! ἐφώναξε πάλι. Στὴν ὑγεία τῶν πουλιῶν ! . . . Μὴ φοβᾶστε, θὰ πέσω πάλι . . . Μιὰ στιγμή ! . . . Μιὰ στιγμή ! . . . Ἀχ ! τί εὐτυχὴς ποῦ εἶμαι ! . . . εὐτυχὴς ! εὐτυχὴς ! Ἔτσι σὰς θέλω ! . . . Ζήτω !

Καὶ ἔκαμε νὰ κατεβάσῃ τὸ ποτήρι γιὰ νὰ τὸ φέρῃ στὸ στόμα.

Ἀλλὰ κάτι αἰσθάνθηκε, ἐπαράλυσε, ἄφησε τὸ ποτήρι κάτω ἐξάρωσε, καὶ ἔφερε τὰ χέρια στὸ στήθος. Σὰν ἓνας πόνος δυνατός τῆς ἐπαραμόρφωσε διαμιάς τὸ πρόσωπον . . .

— Ἀχ, κ' ἐκεῖνος ὁ γιατρός ! εἶπεν ἡ βραχνὴ φωνή, σβυμένη. Τὸ κορμί μου μοῦ τᾶχει γεμᾶτο ἀπὸ σταυροὺς μὲ τὸ μολύβι του . . . Θεέ μου ! πόσα βιζιάντια πιά θὰ βάλω . . .

Κ' ἐσωριάσθηκε κάτω, — μακριὰ ἀπ' τὸ κρεβάτι τῆς ἀρρώστειας, στὰ πόδια τοῦ τραπεζιοῦ τῆς χαρᾶς.

Τὸ σωματάκι της ἔκαμεν ἓνα ὑπόκωφο δοῦπο, ποῦ πνίγηκε στὰ χνούδια τοῦ χαλιοῦ. Ἀνατρίχιασαν ὅλοι.

— Ἀργυροῦλα ! ! ἐφώναξε σὰν τρελὸς ὁ ἄνδρας της.

Κ' ἔτρεξε κοντὰ της . . .

Καὶ μέσα στὸ δωμάτιο ποῦ ἐγλέντοῦσαν γι' ἀγάπη της καὶ χωρὶς ἀγάπη, ἐχύθηκε μιὰ θλίψι σὰν ποτάμι, ἓνας οἶκτος ἀπέραντος, — ἀπέραντος σὰν τὴ χαρὰ τῆς Ἀργυροῦλας, ποῦ ἐσβύσθηκε ἔτσι, γιὰτὶ κανένας δὲν τὴν εἶχε καταλάβει, κανένας δὲν τὴν εἶχεν ἀγαπήσει !

Τ Ε Λ Ο Σ

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Πρόλογος	Σελίς	ζ'
Στέλλα Βιολάντη	>	9
Ὁ τρελὸς με τοὺς κόκκινους κρίνους	>	67
Ἡ φούρκα	>	85
Τὸ βραχιόλι	>	96
Βορεινὸ παράθυρο	>	106
Ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος τῆς Ἀργυρούλας	>	118

